

METODIKA PRÁCE ASISTENTA PEDAGOGA

PODPORA ŽÁKŮ
S TĚLESNÝM POSTIŽENÍM
V TĚLESNÉ VÝCHOVĚ

Ondřej Ješina
Martin Kudláček
Radka Bartoňová

SYSTÉMOVÁ PODPORA
INKLUZIVNÍHO
VZDĚLÁVÁNÍ V ČR

METODIKA PRÁCE ASISTENTA PEDAGOGA

PODPORA ŽÁKŮ S TĚLESNÝM POSTIŽENÍM
V TĚLESNÉ VÝCHOVĚ

Ondřej Ješina,
Martin Kudláček,
Radka Bartoňová

SYSTÉMOVÁ PODPORA
INKLUZIVNÍHO
VZDĚLÁVÁNÍ V ČR

Partneři projektu:

Recenzenti:

Mgr. Lucie Francová, Ph.D.,

Mgr. Petr Musálek

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Publikace vznikla díky projektu Systémová podpora inkluzivního vzdělávání v ČR CZ.1.07/1.2.00/43.0003. Tento projekt je spolufinancován ESF a státním rozpočtem ČR.

Neoprávněné užití tohoto díla je porušením autorských práv a může zakládat občanskosprávní, správněprávní, popř. trestněprávní odpovědnost.

METODIKA PRÁCE ASISTENTA PEDAGOGA
PODPORA ŽÁKŮ S TĚLESNÝM POSTIŽENÍM V TĚLESNÉ VÝCHOVĚ

1. vydání

© Ondřej Ješina, Martin Kudláček, Radka Bartoňová, 2015

© Univerzita Palackého v Olomouci, 2015

ISBN 978-80-244-4597-7

OBSAH

ÚVOD	5
1 VÝZNAM TĚLESNÉ VÝCHOVY A POHYBOVÝCH AKTIVIT U OSOB S TĚLESNÝM POSTIŽENÍM	7
2 ÚVOD DO LEGISLATIVY VE VZTAHU K INTEGROVANÉ ŠKOLNÍ TV	13
3 BARIÉRY A ZPŮSOBY JEJICH PŘEKONÁVÁNÍ	19
3.1 Základní členění bariér pro školní TV	20
3.2 Způsoby podpory	22
3.2.1 Kompenzační pomůcky pro školní TV	23
3.2.2 Paralympijský školní den.	31
4 SPOLUPRÁCE S RELEVANTNÍMI OSOBAMI	35
5 INDIVIDUÁLNÍ VZDĚLÁVACÍ PLÁN VE ŠKOLNÍ TV	49
5.1 Příklady IVP pro žáky s tělesným postižením	56
5.2 Příklady integrovaných pohybových, psychomotorických a drobných her	79
5.3 Příklady integrovaných sportovních her.	89
5.4 Příklady vhodných aktivit při realizaci obrácené integrace.	96
ZÁVĚR.	100
LITERATURA	101
O AUTORECH.	107

ÚVOD

Publikace, kterou jste právě otevřeli, není zdaleka jediným textem, jenž je tematicky zaměřen na podporu pracovníků zabývajících se pohybovými aktivitami, přesněji integrovanou tělesnou výchovou žáků s tělesným postižením. Svým zaměřením neaspiruje na to být „kuchařkou“ (ostatně to ani není vzhledem k zaměření na školní TV možné), ale spíše inspirací pedagogickým pracovníkům pro jejich další profesní rozvoj a růst. Dovoluje si nejen informovat, ale i motivovat, vysvětlovat a nabízet řešení. Oblast lidské motoriky je věcí specifickou a kromě složky psychomotorické obsahuje i kognitivní a konativní složky. Nebylo by moudré, aby na prostoru vymezeném jedním metodickým materiálem bylo cílem obsáhnout vše do vyčerpání tématu. Berte prosím tuto publikaci jako křížovátku oblasti aplikované tělesné výchovy, kde se některých témat dotýkáme více, některých okrajově, avšak s odkazy na další zdroje, které čtenáři poskytnou přesně to, co hledá. Východiskem pro nás je fakt, že považujeme asistenty pedagoga, pro které je text primárně určen, za odborníky, nikoliv jen za osoby, které memorují naučené a nejsou schopny vlastní invence.

V poslední době, i díky výstupům projektů podporovaných Evropským sociálním fondem, se podařilo nashromáždit řadu zahraničních i českých zkušeností z praxe i z odborné literatury. Díky tomu již v roce 2008 vyšla kniha *Integrace žáků s tělesným postižením do školní tělesné výchovy* (Kudláček, Ješina, 2008). Ta předznamenala vydání některých knih obecněji zaměřených na problematiku školní tělesné výchovy žáků se speciálními vzdělávacími potřebami (*Aplikovaná tělesná výchova* – Ješina, Kudláček et al., 2011), problematiku volného času (*Podpora aplikovaných pohybových aktivit v kontextu volného času* – Ješina, Hamřík et al., 2011) a na sport osob se zdravotním postižením (*Vybrané kapitoly ze sportu osob se zdravotním postižením* – Janečka et al., 2012).

S větším akcentem na psychosociální rozměr a větším filozoficko-sociologickým nadhledem zpracovala knihu prof. Hana Válková (*Teorie aplikovaných pohybových aktivit pro užití v praxi 1*, 2012). Tyto publikace doplnila řada dalších věnovaná specifickým aplikovaným pohybovým aktivitám, jako je *výuka jízdy na mono-ski, moderní gymnastika, či sportovcům s mentálním postižením, komunikaci s osobami se zdravotním postižením ve sportovním prostředí apod.* Vysokoškolská skripta a odborné knihy s kategoriálním zaměřením na pohybové aktivity osob s různým druhem postižení (Janečka, Bláha, 2013; Kudláček et al., 2013) završila kniha *Integrovaná tělesná výchova, rekreace a sport* (Kudláček, Ješina, 2013).

Publikaci zaměřenou spíše na speciálněporadenské pracovníky a na problematiku integrované školní tělesné výchovy představuje kniha autorů Bartoňové a Ješiny (2012) *Individuální vzdělávací plán ve školní tělesné výchově*. Z ní řada informací uvedených v těchto materiálech přímo vychází, ale zaměřuje se jen na cílovou skupinu integrovaných žáků s tělesným postižením.

Nové publikace

Snažili jsme se vyhnout obecné charakteristice tělesného postižení i vysvětlování toho, co je a co není integrace. To ponecháváme jiným autorům, kteří se jistě do hloubky těmto tématům věnují v rámci ostatních výstupů projektu Systémová podpora inkluzivního vzdělávání v ČR. Zaměřujeme se tedy specificky na oblast integrované školní tělesné výchovy. Naší cílovou skupinou, které bychom chtěli tímto materiálem poskytnout podporu, jsou samozřejmě asistenti pedagogů, ale věříme, že i ostatním pedagogickým pracovníkům, zejména učitelům, bude tento materiál sloužit jako inspirace a nástroj k zamyšlení. Kromě konkrétních návodů do praxe se zabýváme i argumentací prospěšnosti pohybových aktivit a zejména pak představujeme možná řešení, která mají dále podpořit účast všech žáků na školní tělesné výchově, a ostře kritizujeme často laxní a zamítavý přístup některých ředitelů, ale i rodičů, lékařů a učitelů ke společné účasti na pohybových programech v rámci povinné školní docházky.

VÝZNAM TĚLESNÉ VÝCHOVY A POHYBOVÝCH AKTIVIT U OSOB S TĚLESNÝM POSTIŽENÍM

Pravidelná tělesná cvičení jsou vhodným prostředkem pro celkové zdraví a zlepšení kvality života jedinců všech věkových skupin a druhů postižení. Realizované pohybové aktivity jsou významným predikátorem míry zdraví dětí a mládeže, ale i dospělých (Baranowski, Bouchard, Bar-Or et al., 1994; Freedson, 1991; Sallis & Patrick, 1994; Sigmund et al., 2008; Trost, Pate, Saunders et al., 1997). V současné době narůstá výskyt hromadných neinfekčních onemocnění, což kromě nadměrného energetického příjmu a nezdravé stravy souvisí právě s nedostatečnou úrovní pohybových aktivit. Pohybové aktivity však zdaleka nesouvisí jen s rozměrem fyzického zdraví, ale zejména psychického, sociálního a do značné míry i spirituálního (Ješina, Hamřík et al., 2011). Řada studií dále jednoznačně potvrzuje vliv vnějších faktorů (mezi ně můžeme zařadit finance, bariérovost prostředí, bariéry postojové, nedostatečné kompetence profesionálů) na konečnou účast v pohybových aktivitách (Brownson, Baker, Housemann, Brennan & Bacak, 2001; Humpel, Owen & Leslie, 2002; Rimmer, 2005). Tito autoři také upozorňují na to, že z hlediska volnočasových aktivit je komerční nabídka pohybových aktivit daleko méně využívána osobami se zdravotním postižením (včetně tělesného). Zároveň tím upozorňují na rostoucí propast mezi aktuálním trendem komercializace pohybových aktivit a účastí právě těch skupin obyvatel, pro které by pohybové aktivity byly jednoznačným přínosem.

Z hlediska žáků s tělesným postižením (TP) to znamená, že pokud se nesetkají s pestrou nabídkou pohybových aktivit a nebudou mít možnost sdílet emoce, sociální kontakty a rozvíjet svoje motorické kompetence ve školní tělesné výchově (TV), mají v pozdějším věku velmi snížené možnosti přístupu k pohybovým aktivitám, a tím i k podpoře vlastního zdraví a zvyšování kvality života.

V kontextu žáků s TP a školní TV často mluvíme o speciálních vzdělávacích potřebách (SVP). Ty se vztahují k jedinci, kterému má být poskytnuta specifická podpora, přičemž tím myslíme jedince se zdravotním postižením nebo zdravotním či sociálním znevýhodněním. V našich podmínkách se, pokud jde o osoby se zdravotním postižením, nejčastěji setkáváme s kategoriálním dělením na osoby s postižením mentálním, zrakovým, sluchovým a právě TP, případně souběžným postižením více vadami (kombinovaným). Pohybové aktivity mohou hrát klíčovou roli při společenském začlenění těchto jedinců, jejich osobnostně-sociálním formování nebo při prevenci zdravotních rizik vztahujících se k nedostatečné realizaci pohybových aktivit. Význam pohybových aktivit pro skupiny osob se speciálními potřebami zdůrazňuje celá řada autorů (Bartoňová & Ješina, 2012; Bláha, 2010; Block, 2007; Górný, 2010; Janečka, 2004; Ješina, 2010; Ješina, Hamřík et al., 2011; Kassing et al., 2010; Kudláček & Ješina, 2008, 2013; Rybová & Kudláček, 2010; Sherril, 2004; Štěrbová, 2007; Válková, 2000; Vyhlídal & Ješina, 2010 aj.).

Pozitivní účinky zapojení do pohybových aktivit bychom jednoduše mohli rozdělit na fyzické, psychické a sociální (v poslední době se stále častěji také mluví o spirituálním rozměru). Konkrétně se v oblasti fyzické jedná o rozvoj motorických kompetencí uplatnitelných v běžném životě a dovolujících zvýšení kvality i kvantity pohybových vzorců. V oblasti psychické a sociální pomáhají pohybové aktivity rozvíjet sebevědomí, sociální dovednosti, podporují vzorce pro vztahová jednání, mohou

rozdíjet empatii, zvládnání stresu atd. Křivohlavý (2003) popisuje pozitivní vliv cvičení na depresivní a úzkostné stavy.

U žáků s TP je tedy zapojení do pohybových aktivit jedním z možných nástrojů prevence sociální exkluze.

Osoby se zdravotním postižením a znevýhodněním (chronickým onemocněním, dlouhodobým onemocněním, po dlouhodobé léčbě apod.) pravidelnou pohybovou činností jednájí preventivně a předcházejí tím dalším prohlubujícím se zdravotním komplikacím. Z hlediska medicínského optimální realizace pohybových aktivit pozitivně ovlivňuje především oběhový a dýchací systém – redukce stresu, zvýšení aerobní kapacity, zvýšení psychické výkonnosti, pozitivně ovlivňuje případná onemocnění srdce, pomáhá redukovat nadbytečné množství tělesného tuku, pozitivně ovlivňuje psychickou činnost atd. (Kolisko, 2002).

U skupin, jako jsou osoby s mentálním postižením nebo TP, se často setkáváme se srdečními chorobami a nemocemi druhotně způsobenými obezitou (Ješina, Hamřík, et al., 2011). Ty jsou zapříčiněny mimo jiné i sníženou pohybovou aktivitou.

Pohybové aktivity jsou vhodným prostředkem pro účast na společenském životě. Vhodně rozvíjejí některé klíčové kompetence a působí na celkové zvyšování kvality života a zdraví osob se speciálními potřebami. Pohybová aktivita obohacuje organismus člověka nejen fyzicky, ale obohacuje i jeho prožitky (Hošek, 2001). Nejhodnotnější prožitky a zkušenosti jsou ty, které individuálně získá vlastním přičiněním, tedy takové, které si „vytvoří“ vlastním tělem ať při sportu, či při jiné pohybové aktivitě (Dobrá, Souček, 2003). Právě možnost využití zkušeností nabytých s pomocí záměrných či nezáměrných pohybových aktivit bývá klíčová pro život žáků s TP, u kterých často dochází k absenci zážitků spojených se zkušeností.

Problematikou (nejen) osob s TP v kontextu pohybových aktivit se zabývá především disciplína, kterou u nás označujeme jako aplikované pohybové aktivity (APA).

Aplikované
pohybové
aktivity

APA v kontextu pedagogickém definujeme jako součást věd o lidském pohybu (kinantropologie), která se zabývá zkoumáním modifikace (adaptace) podmínek a obsahu, ale i dalších činitelů (žák a pedagog) výchovně-vzdělávacího procesu s cílem zlepšení kvality života osob se speciálními potřebami a integrací těchto jedinců mezi intaktní populaci prostřednictvím činností pohybového charakteru. V kontextu školním mluvíme nejčastěji o aplikované tělesné výchově (ATV). Mezi nejčastější oblasti zájmu APA (ale ATV) patří adaptace prostředí (fyzického i psychosociálního), adaptace pomůcek, adaptace obsahu/kurikula, adaptace pravidel a adaptace vyučovacích postupů i metod. Své působení realizuje v kontextu TV, sportu, tělocvičné rekreace a částečně i rehabilitace ve smyslu komplexní rehabilitace.

V oblasti APA (i ATV) hraje významnou roli posílení důvěry ve vlastní schopnosti (angl. termín empowerment) (Ješina, Kudláček et al., 2011). „Empowerment“ vychází ze slova „power“ (moc), které má v anglickém originálu kořeny v latinském slovu „potere“, což znamená „schopný“ (i ve smyslu schopný něco jednat). Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost (Filipec et al., 2005, s. 184) definuje „moc“ jako „způsobilost, schopnost k nějakému působení“. Důležitým termínem v obou definicích je slovo „schopnost“, které také hraje významnou roli v kinantropologii.

Vlastní způsobilost (schopnost) je v tomto kontextu obvykle spojena s motorickými schopnostmi a dovednostmi, sociálními dovednostmi a psychickými charakteristikami (např. soutěživost, sebedůvěra). Uznání okolí a sociální hry v dětství a adolescenci jsou důležité faktory, které posilují důvěru ve vlastní schopnosti. Z těchto důvodů mohou mít osoby s vrozeným postižením nižší sebedůvěru než osoby se získaným postižením (Campbell, 1995).

Právě podpora účasti v pohybových programech, včetně školní TV, napomáhá ke zvýšení sebevědomí a sebehodnocení osob se speciálními potřebami (zvláště se zdravotním postižením) a k možnostem nezávislého způsobu života.

SHRNUTÍ

Pohybové aktivity jsou přirozenou součástí života bez ohledu na postižení. Škola má za povinnost vytvořit podmínky pro integraci žáků s tělesným postižením. Není přípustná bezdůvodná podpora neúčasti těchto žáků na školní tělesné výchově. Pohybové aktivity rozvíjejí osobnost člověka holisticky a vyčleněním z možností participace systémově ochuzujeme žáka s tělesným postižením. Právě problematikou pohybových aktivit žáků s tělesným postižením (obecně osobami se speciálními potřebami) se zabývá akademická disciplína aplikované pohybové aktivity stojící na pomezí mezi pedagogikou a kinantropologií. Zkušenost s různými pohybovými aktivitami a jejich realizace je jedním s predikátorů zdraví a zdraví má bezprostřední vliv na kvalitu života.

LITERATURA

Použitá literatura:

1. BARANOWSKI, T.; BOUCHARD, C., BAR-OR, O. et al. 1994. Assessment, prevalence, and cardiovascular benefits of physical activity and fitness in youth. *Medicine & Science in Sports & Exercise*, 24(6), s. 237–247.
2. BARTOŇOVÁ, R.; JEŠINA, O. 2012. *Individuální vzdělávací plán ve školní tělesné výchově*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
3. BLÁHA, L. 2010. Principy a náměty pro aplikaci vybraných pohybových her s účastníky se zrakovým nebo jiným zdravotním postižením. *Aplikované pohybové aktivity v teorii a praxi* 1(1), s. 17–20.
4. BLOCK, M. 2007. *A teacher's guide to including students with disabilities in general physical education (4th ed.)*. Maryland: Paul H. Brooks Publishing Co.
5. BROWNSON, R. C.; BAKER, E. A.; HOUSEMANN, R. A.; BRENNAN, L. K.; Bacak, S. J. (2001). Environmental and policy determinants of physical activity in the United States. *American Journal of Public Health*, 91, s. 1995–2003.

6. CAMPBELL, S. B. 1995. Behavior problems in preschool children: a review of recent research. *The Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 36(1), s. 113–149.
7. DOBRÝ, L.; SOUČEK, O. 2003. *Pedagogická kinantropologie 2003*. Praha: Karolinum.
8. FILIPEC, J.; DANEŠ, F.; MACHAČ, J.; MEJSTŘÍK, V. 2005. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*. Praha: Academia.
9. FREEDSON, P. S. 1991. Electronic motion sensors and heart rate as measures of physical activity in children. *Journal of School Health*, 61(5), s. 220–223.
10. GÓRNY, M. 2010. Estetika pohybu u dětí se zrakovými vadami. *Tělesná kultura*, 33(1), s. 26–40.
11. HOŠEK, V. 2001. Pohyb kvalitu života. *Psychologie dnes*, 7(6), s. 18.
12. HUMPEL, N.; OWEN, N.; LESLIE, E. 2002. Environmental factors associated with adults' participation in physical activity: A review. *American Journal of Preventive Medicine*, 22, s. 188–199.
13. JANEČKA, Z. 2004. *Úvod do motorické kompetence jinak zrakově disponovaných dětí*. Disertační práce, Univerzita Palackého v Olomouci, Fakulta tělesné kultury, Olomouc.
14. JANEČKA, Z.; BLÁHA, L. 2013. *Motorické kompetence osob se zrakovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
15. JEŠINA, O. 2010. *Vztah žáků romského etnika k tělocvičným aktivitám*. Disertační práce, Univerzita Palackého v Olomouci, Fakulta tělesné kultury, Olomouc.
16. JEŠINA, O.; HAMŘÍK, Z. et al. 2011. *Podpora aplikovaných pohybových aktivit v kontextu volného času*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
17. JEŠINA, O.; KUDLÁČEK, M. et al. 2011. *Aplikovaná tělesná výchova*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
18. KASSING, G. et al. 2010. *Inclusive recreation: programs and services for diverse populations*. Champaign, IL: Human Kinetics.
19. KOLISKO, P. 2002. *Cesty zdraví*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
20. KŘIVOHLAVÝ, J. 2003. *Psychologie zdraví*. Praha: Portál.
21. KUDLÁČEK, M. et al. 2013. *Základy aplikovaných pohybových aktivit*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
22. KUDLÁČEK, M.; JEŠINA, O. 2008. *Integrace žáků s tělesným postižením do školní tělesné výchovy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
23. KUDLÁČEK, M.; JEŠINA, O. 2013. *Integrovaná tělesná výchova, rekreace a sport*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
24. RIMMER, J. H. 2005. The Conspicuous Absence of People With Disabilities in Public Fitness and Recreation Facilities: Lack of Interest or Lack of Access? *The science of health promotion*, 19(5), s. 327–329.
25. RYBOVÁ, L.; KUDLÁČEK, M. 2010. Integrace žáků s tělesným postižením do hodin školní tělesné výchovy. *Studia Sportiva*, 4(1), s. 127–132.
26. SALLIS, J. F.; PATRICK, K. 1994. Physical activity guidelines for adolescents: Consensus statement. *Pediatric Exercise Science*, 6, s. 302–314.
27. SHERRILL, C. 2004. *Adapted physical activity, recreation and sport: Crossdisciplinary and lifespan (6th ed.)*. Boston, MA: WCB/McGraw-Hill.

28. SIGMUND, E.; LOKVENCOVÁ, P.; SIGMUNDOVÁ, D.; TUROŇOVÁ, K.; FRÖMEL, K. 2008. Vztahy mezi pohybovou aktivitou a inaktivitou rodičů a jejich 8–13letých dětí. *Tělesná kultura*, 31(2), s. 89–101.
29. ŠTĚRBOVÁ, D. 2007. *Pohybové aktivity v životě dětí s hluchoslepotou*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
30. TROST, S. G.; PATE, R. R.; SAUNDERS, R. et al. 1997. A prospective study of the determinants of physical activity in rural fifth grade children. *Preventive Medicine*, 26, s. 257–263.
31. VÁLKOVÁ, H. 2000. *Skutečnost nebo fikce? Socializace mentálně postižených prostřednictvím pohybových aktivit*. Olomouc: Univerzita Palackého.
32. VYHLÍDAL, T.; JEŠINA, O. 2010. Hodnotová orientace dětí s onkologickým onemocněním ve vztahu ke kvalitě života a pohybovým aktivitám. *Tělesná kultura*, 33(3), s. 84–100.

Doporučená literatura:

1. BARTOŇOVÁ, R.; JEŠINA, O. *Individuální vzdělávací plán ve školní tělesné výchově*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012.
2. JEŠINA, O.; HAMŘÍK, Z. et al. *Podpora aplikovaných pohybových aktivit v kontextu volného času*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011.
3. JEŠINA, O.; KUDLÁČEK, M. et al. *Aplikovaná tělesná výchova*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011.
4. KUDLÁČEK, M.; JEŠINA, O. *Integrace žáků s tělesným postižením do školní tělesné výchovy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008.
5. KUDLÁČEK, M.; JEŠINA, O. *Integrovaná tělesná výchova, rekreace a sport*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013.

Internetové zdroje:

1. www.apa.upol.cz.

ÚVOD DO LEGISLATIVY VE VZTAHU K INTEGROVANÉ ŠKOLNÍ TV

Pojem „integrace v TV“ (začlenění žáků) znamená zařazení různých typů jedinců do společných forem TV. Začlenění je založeno na filozofii, že žáci by měli být vzdělávání a vychovávání společně v jedné třídě oproti odděleným (separovaným) třídám podle typů žáků.

MEZINÁRODNÍ DOKUMENTY

Na základě doporučení Rady ministrů členských zemí EU (ze dne 30. 4. 2003) byly tyto země vyzvány, aby zjistily, jakými způsoby lze zlepšit tělesnou výchovu dětí a mládeže, včetně žáků s TP (doporučení č. 1). Podle ministrů by dále bylo žádoucí zjistit stav v oblasti kurikula a postavení TV ve vztahu k ostatním předmětům, finančním zdrojům, přístupnosti a stavu zařízení i v otázkách rovnoprávnosti pohlaví a problematiky dětí se zdravotním postižením (doporučení č. 2.4). Také Evropská charta sportu se orientuje na kultivaci prostředí TV a sportu pro osoby se zdravotním postižením, a to již svou specifikací sportu, kterým rozumí (čl. 2a) „*všechny formy tělesné činnosti, které, ať již prostřednictvím organizované činnosti, či nikoli, si kladou za cíl projevení či zdokonalení tělesné i psychické kondice. Budou přijata opatření poskytující všem občanům možnost sportovat a případné další opatření umožňující[...] skupinám osob znevýhodněných či TP plně těchto možností využívat*“.

Úmluva
o právech osob
se zdravotním
postižením

Velmi důležitým dokumentem z pohledu APA je Úmluva o právech osob se zdravotním postižením. Jedná se o strategický dokument vytvořený v roce 2006 OSN, jehož smluvní stranou se ČR stala v roce 2009 (zařadila ji do Sbírkky mezinárodních smluv 2010). Účelem této úmluvy je podporovat, chránit a zajišťovat plné a rovné užívání všech lidských práv a základních svobod všemi osobami se zdravotním postižením a podporovat úctu k jejich přirozené důstojnosti. Tato rezoluce vyjadřuje znepokojení nad obtížnými podmínkami osob se zdravotním postižením, které jsou vystavovány mnohonásobným a závažným formám diskriminace. Osobami se zdravotním postižením jsou míněny osoby s dlouhodobým fyzickým, duševním, mentálním nebo smyslovým postižením, které v interakci s různými překážkami může bránit jejich plnému a účinnému zapojení do společnosti na rovnoprávném základě s ostatními.

Část tohoto dokumentu týkající se přístupnosti deklaruje nutnost toho, aby osobám se zdravotním postižením bylo umožněno žít nezávislým způsobem života a plně se zapojit do všech oblastí života společnosti. Vyzývá k opatřením týkajícím se zpřístupnění veřejných budov a služeb. V oblasti vzdělávání se vyjadřuje k zajištění inkluzivního vzdělávacího systému na všech úrovních včetně celoživotního vzdělávání. Takřka revoluční je téma nutnosti přijetí příslušných opatření pro zaměstnávání učitelů, včetně učitelů se zdravotním postižením (přičemž není důvod z toho vyjímát tělesnou výchovu). Dokument dále zdůrazňuje nutnost systémově podporovat přípravu pedagogických pracovníků pro školní i mimoškolní oblast (včetně volnočasové), která bude zahrnovat informace o problematice zdravotního postižení a využívání vhodných augmentativních a alternativních způsobů, prostředků a forem komunikace, vzdělávacích technik a materiálů přizpůsobených potřebám osob se zdravotním

postižením. Za tímto účelem státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, zajistí, aby osobám se zdravotním postižením byla poskytována přiměřená úprava podmínek vzdělávání.

Článek 30 je pak věnován právu na kulturní život, rekreaci, volný čas a sport. S cílem umožnit osobám se zdravotním postižením podílet se na rekreační, zájmové a sportovní činnosti na rovnoprávném základě s ostatními dokument:

- podnítí a podpoří co nejširší zapojení osob se zdravotním postižením do běžných sportovních aktivit na všech úrovních;
- zajistí, aby osoby se zdravotním postižením měly možnost organizovat a rozvíjet speciální sportovní a zájmové aktivity a účastnit se jich, a za tímto účelem podporují poskytování odpovídajícího výcviku, školení a prostředků, a to na rovnoprávném základě s ostatními;
- zajistí, aby osoby se zdravotním postižením měly přístup na sportoviště a do rekreačních a turistických zařízení;
- zajistí, aby děti se zdravotním postižením měly rovný přístup k účasti ve hře, k rekreačním, zájmovým a sportovním činnostem, včetně účasti na uvedených činnostech v rámci školy – jako ostatní děti;
- zajistí, aby osoby se zdravotním postižením měly přístup ke službám osob a institucí podílejících se na organizaci rekreační, turistické, zájmové a sportovní činnosti.

NÁRODNÍ DOKUMENTY

Naprostě klíčové pro integrační proces jsou zákony a vyhlášky přímo určené pro vytvoření podmínek nutných ke zdárnému začlenění žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami do hlavního vzdělávacího proudu. V současné době je nejdůležitějším z nich zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). V ČR považujeme za velmi problematické uplatňování § 50, který umožňuje ředitelům školy uvolnit na základě žádosti zákonného zástupce žáka zcela nebo zčásti z vyučovaného předmětu (často TV). V praxi jsme pak někdy svědky šikany ze strany ředitelů, kteří neumožňují účast žáků s TP na lyžařském kurzu přes urputnou snahu rodičů. Veřejným tajemstvím je pak bezdůvodné uvolňování žáků s minimálními zdravotními problémy. To je důsledek chybných mezirezortních rozhodnutí Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstva zdravotnictví. Tato rozhodnutí staví pohybové aktivity (navíc vedené profesně kompetentními pracovníky) do role strašáka a příčiny prohloubení špatného zdravotního stavu žáků – na rozdíl od pohybově hypoaktivního životního stylu, špatného stravování, kouření, užívání zákonných alkoholových a nealkoholových drog, rizikového způsobu chování apod.

Bez ohledu na tyto legislativní překážky se často žáci i s těžkým TP výuky TV účastní. Je však nutné dodat, že zejména díky kompetentnosti pedagogů, ducha přítomnosti ředitele, odpovědného lékařského pracovníka a ve spojení se zájmem

a motivací rodičů. Jeden z návodů na dokumentaci, která má být předložena lékařským pracovníkům pro posouzení zdravotního stavu, nabízí i tento metodický materiál.

Pro upřesnění litery zákona byla na základě výše uvedené normy vydána vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami, ve znění pozdějších předpisů. Jak už i název napovídá, jedná se o dokumenty, které jednoznačně definují problematiku integrace ve školním prostředí. Její novela č. 147/2011 Sb. pak vyřešila nesrovnalosti mezi zákonnou a podzákonnou normou a zrušila možnost ředitelů škol odmítnout vstup žáků s SVP na spádovou školu z důvodu podmínek školy. To znamená, že škola je povinna podmínky pro studium žáka s SVP upravit, tak aby jeho začlenění bylo možné, pokud žák spádově na školu patří a pokud o toto zařazení mají rodiče zájem.

Forma, obsah, podmínky, prostředky, podpora atd. jsou výsledkem jednání několika zainteresovaných stran, především pak samotného žáka, zákonných zástupců (většinou rodičů), speciálních pedagogů (ve speciálněpedagogických centrech), ředitelů, učitelů a dalších. Ve vztahu k žákům s TP jsou z organizačních důvodů jistě zajímavé normy týkající se plaveckého a lyžařského výcviku (vyhláška č. 73/2005 Sb.), obdobně jako výuky mimo prostory, kde se uskutečňuje vzdělávání (budova školy, školní hřiště apod.).

Žáci s SVP mohou být integrováni v jedné třídě nejvýše v počtu pěti. Proto je (i když v praxi neuskutečňovaný) model pěti žáků s TP v jedné třídě při TV možný. Při plaveckém výcviku může působit jeden pedagogický pracovník nejvýše na 4 žáky s lehčím postižením. Problematice plavání se v ČR nejvíce věnuje organizace Kontakt bB. Stále více se rozvíjí i Halliwickův koncept plavání a v neposlední řadě se inovativnímu přístupu věnuje i metodika práce s pedagogickými pracovníky pro potřeby školního plavání se žáky s tělesným a kombinovaným postižením, jejíž autorem je Petr Musálek. V případě žáka s těžkým postižením je výuka individuální, tedy jeden na jednoho. Při lyžařském výcviku maximálně 6 žáků s TP na jednoho pedagogického pracovníka. V praxi nejčastější model je jeden pedagogický pracovník na jednoho žáka s TP. Více se metodice lyžování s osobami na mono-ski věnuje Kvasnička (2012). Upozorňujeme však na nutnost celoživotního vzdělávání v této oblasti, protože v současné době existuje možnost získat instruktorské oprávnění instruktora/asistenta mono-ski (obnovitelná), a dokonce i instruktora sjezdového lyžování osob se speciálními potřebami (s možností doživotní licence). Obě realizuje Fakulta tělesné kultury UP v Olomouci a umožňuje pedagogickým pracovníkům práci v kontextu školním i mimoškolním. Stejně tak je od roku 2015 nabízena licence instruktora plavání osob se speciálními potřebami se specializací na osoby s tělesným a mentálním postižením.

Velmi zajímavou pasáží textu zákona č. 561/2004 Sb. je § 29, podle něhož je škola instruována k povinnosti přihlížet k plnění základních fyziologických potřeb dětí, žáků a studentů. Má vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vlivu sociálněpatologických jevů. Zamezením přístupu k pohybovým aktivitám ve školní TV (při povinné školní docházce) se škola dostává do svízelné situace a bylo by velmi složité prokázat plnění výše uvedené dikce zákona, kdyby škola nehledala způsoby, jak literu naplnit.

SHRNUTÍ DOPADU LEGISLATIVNÍCH A STRATEGICKÝCH DOKUMENTŮ

Z výše uvedených strategických dokumentů vyplývá, že je potřeba věnovat zvýšenou pozornost potřebám žáků s SVP. Není přípustné vyjímát se základního vzdělávání školní TV, pokud to není ze zdravotních důvodů nezbytné. Některé dokumenty přímo popírají výše uvedená strategická rozhodnutí. Ze zahraničních zkušeností je evidentní, že v některých státech až 96 % integrovaných žáků navštěvuje i školní TV. Tedy že pouze cca 4 % jsou z TV uvolněna (Jeong, 2011). Za velmi diskutabilní a s ohledem na výše uvedené mezinárodní i národní legislativní normy takřka nepřijatelné považujeme rozhodnutí Ministerstva zdravotnictví a vydání vyhlášky č. 391/2013 Sb., o zdravotní způsobilosti k tělesné výchově a sportu. Tento dokument bohužel spoluvytváří podmínky pro často bezdůvodné vyčlenění žáků s TP (ale i s řadou jiných postižení, onemocnění či znevýhodnění) z účasti na školní TV, sportu a volnočasových neorganizovaných pohybových aktivitách.

Jedním ze základních předpokladů naplnění potřeb žáků s TP je příprava pedagogických pracovníků pro práci s „jinakostí“, pro práci se žáky s SVP. Za stavu, kdy integraci podporují legislativní normy a školské systémy, je nezbytně nutné, aby stávající i budoucí učitelé tělesné výchovy byli připraveni k integraci žáků s SVP do hodin běžné školní tělesné výchovy. Žáci s TP ještě nedávno představovali největší skupinu integrovaných žáků (Michalík, 2000). Ale i v současné době je poměrové (procentuální) zastoupení žáků s tělesným postižením velmi vysoké.

Pro žáky na běžných školách je tělesná výchova (dále jen TV) samozřejmou věcí. Tady společně s vrstevníky prožíváme své první pocity nad vyhranou kolektivní hrou, zažíváme pocit zvýšených endorfinů a pozitiva a negativa spolupráce s ostatními. Není to tak samozřejmé u dětí a žáků se zdravotním postižením. Rodiče těchto dětí často nevědí o možnostech nejrůznějších pohybových aktivit a možnosti zapojení do organizovaných akcí. Co je však trestuhodné, často jim ani pedagogičtí pracovníci nejsou schopni vysvětlit pozitiva účasti ve školní tělesné výchově a volnočasových pohybových aktivitách. I toto patří v praxi k důležitým součástem práce asistenta pedagoga, nikoliv jen reprodukování naučených pedagogických postupů. A ačkoliv i v ČR byl v posledních letech zahájen trend integrace a spousta dětí se zdravotním postižením se učí v běžném vzdělávacím proudu, jeden z mála předmětů, který jim často není přístupný, je tělesná výchova. Velká část žáků se zdravotním postižením bývá z tohoto předmětu osvobožována, často zbytečně a neodůvodněně. Právě neznalost této problematiky a nejrůznější obavy mohou být tím limitem učitelů TV, proč se rozhodnou podpořit fenomén systému uvolňování z TV (Bartoňová, Ješina, 2012).

Bezdůvodné uvolňování žáků s SVP ze školní TV

SHRNUTÍ

Řada mezinárodních dokumentů doporučuje či vymezuje nutnost systémové podpory účasti žáků s tělesným postižením na pohybových aktivitách, včetně školní tělesné výchovy. Bohužel se v České republice často setkáváme s nerespektováním těchto mezinárodních standardů. Někdy se i v naší legislativě vyskytují protichůdné normy, které vytváří chaos a nahrávají k porušování práv osob s tělesným postižením (ale nejen jich). Proto je nutná znalost základních strategických dokumentů a schopnost adekvátně reagovat a argumentovat pro zvýšení účasti žáků s tělesným postižením na pohybových aktivitách.

LITERATURA

Použitá literatura:

1. BARTOŇOVÁ, R.; JEŠINA, O. 2012. *Individuální vzdělávací plán ve školní tělesné výchově*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
2. MICHALÍK, J. 2000. *Školská integrace dětí s postižením*. Olomouc: UP v Olomouci.
3. JEONG, M. 2011. Measuring Physical Educators' Teaching Behavior: Process of Developing a Questionnaire. 18th International Symposium of Adapted Physical Activity. *ISAPA Book of Abstract (n.p.)*. Paris: Universita Paris Ouest.
4. KVASNIČKA, J. 2012. *Metodika výuky lyžování na mono-ski*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

Doporučená literatura:

1. BARTOŇOVÁ, R.; JEŠINA, O. 2012. *Individuální vzdělávací plán ve školní tělesné výchově*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

Internetové zdroje:

1. www.apa.upol.cz.
2. www.msmt.cz.
3. www.nrzp.cz.

BARIÉRY A ZPŮSOBY JEJICH PŘEKONÁVÁNÍ

Pokud vyjdeme ze zkušeností s integrací v zahraničí (Block, 1994; Sherrill, 2004) i z našich zkušeností (Kudláček & Ješina, 2008; Kudláček, Ješina & Štěrbová, 2008), můžeme konstatovat, že integrace žáků s SVP je možná. Je však nutno respektovat určitá specifika, která s sebou integrace přináší. V první řadě bychom si měli uvědomit, že integrace nemusí být vhodná pro každé dítě (včetně dětí bez SVP). Integrace v TV je bez podpory většinou pro učitele TV příliš náročná. Ve většině případů rozhodnutí o začlenění žáka s SVP není v kompetenci učitele TV. Učitelé ale rozhodují o tom, v jaké míře bude tento žák v jejich hodinách skutečně zapojen do pohybových aktivit (nakolik tedy bude naplněn význam slova integrace). Učitelům TV dále chyběla podpora ve formě poradců se zaměřením na aplikovanou tělesnou výchovu (ATV), případně školených asistentů pedagoga přímo v hodinách TV.

3.1 ZÁKLADNÍ ČLENĚNÍ BARIÉR PRO ŠKOLNÍ TV

Pravděpodobně největšími bariérami v integraci u nás jsou architektonické a postojové bariéry (přesvědčení, že žák s postižením do TV nepatří). Neexistence konzultantů v oblasti ATV a APA a nedostatečná připravenost učitelů TV v oblasti pohybových aktivit osob s postižením hraje významnou roli při nenaplnování podstaty integrace v tělesné výchově.

Modifikace
podmínek pro
TV

Pro integrovanou TV žáků s TP je nutné zajistit co nejlepší podmínky. V plánování bychom měli zvážit prostorové podmínky, jakými jsou například schody a prahy, šířka dveří, přístup na venkovní sportoviště nebo možnost využití alternativních prostor pro práci s asistentem nebo peer partnery. Materiálové podmínky mohou společně s personálním zabezpečením hrát klíčovou roli při úspěšnosti integrované školní TV. Při integraci žáků s TP je důležité upravit jednotlivé činnosti tak, aby možnost zapojit se měli všichni žáci. Z důvodu lepšího pochopení možností, které má pedagog v rámci integrace do školní TV, uvádíme základní principy, nad kterými je nutné se zamyslet, případně je modifikovat pro vytvoření podmínek participace integrovaných žáků s postižením (Block, 2000; Kudláček & Ješina, 2008). Doporučujeme zvážení: potřeb pro úpravu prostoru (místo, velikost, vymezení prostoru pro pohyb), počtu účastníků (hráčů), způsobu a množství získaných bodů (zvládnutí aktivity), role hráče, náčiní (druh, tvar, velikost, množství, hmotnost), způsobu lokomoce (pohybu), času na aktivitu, intenzity zatížení a odpočinku, vzdálenosti, výšky, velikosti, množství cílů (košů, branek aj.), využití kompenzačních sportovních (aplikovaných) pomůcek, zapojení dalších podpůrných osob a na závěr kreativní celkovou úpravu (adaptaci) pravidel (Ješina & Kudláček, 2009a; Ješina & Kudláček, 2009b).

Začleňování
žáků s TP do TV

Přestože se problematice výzkumu integrace žáků s TP do školní TV věnujeme již od poloviny 90. let (Kudláček, 1997), o integraci máme stále poměrně kusé informace. Za velmi vhodnou inspiraci pro učitele TV považujeme publikaci Kudláčka a Ješiny

(2008) *Integrace žáků s TP do školní tělesné výchovy*. Ačkoliv celkové počty začleněných žáků vypadají optimisticky (63,2 %), při bližším pohledu zjistíme (Rybová, Kudláček, 2010), že největší procento (v kontextu žáků s TP) individuálně integrovaných žáků v hodinách TV tvoří žáci s lehkým TP (76 %), kteří jsou schopni lokomoce bez využití kompenzačních pomůcek. Jejich specifické potřeby tedy nejsou z hlediska organizačního zabezpečení hodiny tak náročné jako u žáků s těžšími formami TP. Žáci s těžším postižením (používající berle) jsou začleněni pouze ze 47,7 %, žáků používajících ortopedický vozík je začleněno pouze 35,6 %. Ze získaných podkladů vyplývá, že integraci v TV podporuje méně než polovina dotázaných rodičů (38 %) a vedoucích pracovníků školských zařízení (37 %).

Dosažené hodnoty ukazují, že zásadní bariéra tkví tedy již v prvním předpokladu úspěšné integrace, kterým je přesvědčení zúčastněných stran o prospěchu tohoto procesu. Přitom další výsledky potvrzují bezproblémový průběh začlenění žáků s TP do hodin TV a poukazují také na fakt, že plná participace žáků v hodinách je ve většině případů přínosná jak pro samotné žáky s TP, tak pro jejich intaktní spolužáky. Jako největší problém uvádějí učitelé omezenou možnost využití asistentů pedagoga ve výuce TV, což je zapříčiněno nedostatkem financí. Asistentských služeb využívá pouze 46 % integrovaných žáků ze sledovaného vzorku, přičemž největší podíl z nich se pohybuje pomocí ortopedického vozíku. Každý sedmý dotazovaný respondent také vyjádřil názor, že rozhodujícími činiteli znesnadňujícími proces školské integrace jsou nedostatečné odborné znalosti a zkušenosti v oblasti APA.

Tabulka 1: Důvody znesnadňující začlenění žáka do hodin TV (Rybová, Kudláček, 2010)

Důvody		Četnost odpovědí
1.	Vysoká míra postižení	110
2.	Nedostatek asistentů	95
3.	Nedostatečná spolupráce ze strany rodičů	52
4.	Nedostatek speciálního materiálního vybavení a kompenzačních pomůcek	39
5.	Nedostatečná bezbariérová úprava	24
6.	Chybí odborné znalosti pedagogů	23
7.	Přidružené zdravotní komplikace (např. epilepsie, alergie apod.)	17
8.	Vzdálenost tělocvičny od budovy školy	9
9.	Příliš velký počet žáků v hodinách TV	7
10.	Žák individuálně rehabilituje a navštěvuje ZTV	7

Prostřednictvím ankety byly též zjišťovány názory učitelů tělesné výchovy na možnosti zlepšení podmínek integrace ve školní TV. Základní východiska pro zlepšení tohoto procesu jednoznačně vycházejí z aktuálních potřeb a nedostatků školských zařízení. Mezi nejčastější návrhy patřila možnost využívat proškolených asistentů (94×), dále podpora odborníků v oblasti aplikované tělesné výchovy (28×) a spolupráce rodin žáků s TP (16×). Architektonické bariéry jsou již v kontextu školské integrace evergreenem. Učitelům tělesné výchovy by pomohly také konkrétní rady, náměty a odborná literatura.

Tabulka 2: Východiska pro zlepšení podmínek integrace (Rybová, Kudláček, 2010)

Možnosti		Četnost odpovědí
1.	Přítomnost proškoleného asistenta	94
2.	Spolupráce a pravidelné konzultace s odborníky v oblasti ATV	28
3.	Větší snaha ze strany rodičů	16
4.	Odstranění architektonických bariér	14
5.	Konkrétní rady, náměty, inspirace, literatura	14
6.	Snížený počet žáků ve třídě	10
7.	Větší podpora ze strany vedení školy	5
8.	Modifikace kurikula TV	3
9.	Vhodnější rozpracování IVP (individuální vzdělávací plán)	2
10.	Lepší přístup ze strany intaktních vrstevníků	2

3.2 ZPŮSOBY PODPORY

Existuje mnoho způsobů podpory, mezi které patří například osobní a pedagogická asistence, vzdělání učitelů, kompenzační pomůcky a v optimálním případě konzultanti v oblasti ATV. V České republice do jisté míry fungují asistenti pedagoga a mnohdy je možné získat i vhodné kompenzační pomůcky. V této kapitole se budeme věnovat dvěma vybraným způsobům podpory, což jsou sportovně-kompenzační pomůcky a realizace programu na podporu pozitivního přijetí žáka s tělesným postižením.

3.2.1 KOMPENZAČNÍ POMŮCKY PRO ŠKOLNÍ TV

Ve vztahu k pohybovým aktivitám osob s TP existují pomůcky, které úplně nebo částečně nahrazují funkce končetin. Můžeme je rozdělit na pomůcky pro žáky s amputacemi horních či dolních končetin a pro žáky užívající ortopedický vozík. Nad rámec níže uvedených pomůcek může existovat značné množství dalších pomůcek, které také kompenzují ztrátu určité funkce bez vztahu k lokomoci – např. rampa na bocciu aj. (Ješina, Kudláček et al., 2011).

PROTÉZY

Existuje široká škála protéz, které se vytvářejí přímo na míru klientům a jsou konstruovány se snahou umožnit svým uživatelům plnohodnotný život. U dolních končetin můžeme rozlišovat protézy podkolenní a nadkolenní. Současné protézy pracují na systému aktivních kloubů, které poskytují potřebnou oporu, ale fungují i dynamicky, a mohou tak nahrazovat práci kotníku či kolena. Někteří sportovci s amputacemi mohou také soutěžit ve „sportech vsedě“ (volejbal vsedě), s použitím vozíků (basketbal na vozíku) či speciálních saní (sledge hokej).

Sportovní
protézy

Aby osoba s postižením mohla provádět určitou sportovní aktivitu, potřebuje dobrého fyzioterapeuta, který zná specifika různých pohybových aktivit, ale je zde zapotřebí i technický vývoj (Titl, 2010). Různé komponenty umožní pacientům začlenit se do sportovních aktivit a vyhovět speciálním potřebám každého jedince s amputací. Například v souvislosti s jednoduchostí připojovacího zařízení na protéze může pacient rychle měnit protetické chodidlo používané při chůzi za jiné na běh či speciálně navržené pro plavání (Dachovská, 2008). Musíme si také uvědomit, že ztrátou končetiny se mění pacientovo těžiště a tyto změněné statické poměry se musí dotyčný jedinec naučit vyrovnávat (Brozmanová, 1990). Trénink rovnováhy zahajujeme vsedě. Pokud žák zvládá samostatně stabilní sed, vychylujeme ho z osy, aby musel změny rychle vyrovnávat (trénujeme rytmickou stabilizaci trupu). Ve stoji na zdravé dolní končetině s berlemi nebo u stěny provádíme rychlé cvičení pahýlem, výkonové cvičení na zlepšení svalové síly zachovalé dolní končetiny (podřepy, poskoky, výpony na špičky a na paty), vyvažování změn trupu a horních končetin a vyvažování celkových prudkých pohybů. Těmito postupy se snažíme o zlepšení stabilizační schopnosti zdravé dolní končetiny (Müller, Müllerová, 1992).

SPORTOVNÍ VOZÍK

Při výběru sportovního vozíku musíme přihlídnout k individuálním potřebám každé osoby s postižením i k zamýšleným aktivitám (Kudláček et al., 2007). Sed ve vozíku musí být pohodlný a musí umožňovat veškeré aktivity. Proto je velmi žádoucí

Sportovní
vozíky

i z tohoto pohledu nejprve zhodnotit parametry a nároky sedu konkrétního člověka, pro kterého je vozík určen, a teprve potom specifikovat vozík. Příčina, která k sedu na vozíku klienta dovedla, určuje nutnost podpory klienta v sedu (Frantalová, 2005). Vždy je třeba zvážit hloubku a šířku vozíku. Vozík, který je širší, než klient potřebuje, vytváří prostor pro špatné postavení pánve. Vozík s nesprávnou hloubkou sedáku (ať již příliš hlubokou, nebo naopak krátkou, která nedává dobrou oporu v oblasti stehen) zásadně ovlivňuje postavení pánve, od kterého se odvíjí postavení celé páteře a dále prohlubuje vadné držení těla, oslabování a zkracování pro celkovou posturu důležitých svalových skupin. Výška zádové opěrky je nastavitelná pro potřebnou oporu klienta. Výška opěrky zároveň dovoluje i laikovi rozpoznat lokalizaci výšky míšní léze u vozíčkáře. Nesmí se zapomínat ani na výběr opory horních končetin, tedy typu bočnic s područkami. Poloha dolních končetin při sezení výrazně ovlivňuje postavení pánve a tím i celý sed, tedy je nutno zohlednit možnosti klienta s ohledem na úhly kyčelních, kolenních a hlezenních kloubů (případně zvážit i další progrese vzhledem k onemocnění kloubů a kosterně svalového aparátu) a tomu odpovídající nastavení úhlu stupáček i stupátek (podnožek), případně nutnost opory hlavy a typ hlavové opěrky (Frantalová, 2005).

Ačkoliv je ortopedický vozík kompenzační pomůcka, která usnadňuje život osobám s různými druhy postižení, existují i varianty speciálně upravené pro využití v jednotlivých sportovních nebo volnočasových aktivitách (Kudláček & Ješina, 2013). Rozlišujeme vozíky elektrické a mechanické (Jonášková, 2004). Uživatelé elektrických vozíků jsou zpravidla osoby s těžším postižením (kvadruplegie, případně paréza horních končetin, progresivní svalové onemocnění apod.). Mechanické vozíky můžeme rozdělit na vozíky pasivní, aktivní a vozíky speciální. Pasivní modely slouží k přepravě s pomocí jiných osob. Jejich uživatel je de facto odkázaný na pomoc okolí. Aktivní modely jsou konstruovány tak, aby jejich majitelům umožnily zapojit se do společnosti. Jsou charakteristické svou nízkou hmotností, lehkou ovladatelností, atraktivním vzhledem a možností jejich složení (rozložení) pro přepravu autem. Mezi speciální vozíky patří také vozíky sportovní (halové /indoorové/, venkovní /outdoorové/ a vozíky pro jízdy /tzv. formulky/). Sportovní vozíky jsou konstruovány tak, aby vyhovovaly jednotlivým sportům. Většinou se jedná o lehké, dobře ovladatelné (na úkor stability) a velmi drahé vozíky. Na jejich konstrukci se podílejí samotní sportovci. Jsou vyráběny z ultralehkých materiálů za využití biomechanických zákonů. V současnosti může být pro školy zajímavá možnost zakoupit univerzální sportovní indoorové vozíky firmy Němeček (Vrchlabí) (Ješina, Kudláček et al., 2011) nebo využít půjčovny sportovní-kompenzačních pomůcek na Fakultě tělesné kultury UP v Olomouci.

Vozíky pro jízdy (formulky) jsou již na první pohled velmi odlišné od ostatních druhů. S jejich vývojem začal Jeff Minnebraker, když roku 1972 poprvé soutěžil s vozíkem, kterému prodloužil vzdálenost mezi předními a zadními koly. Dalším zlepšením bylo zmenšení průměru poháněcích obrouč (Kábele, 1992). V současné době se používají k závodění většinou tříkolky, které jsou speciálně upraveny tak, aby držely směr a byly lehce ovladatelné v zatáčkách. Tyto formulky váží kolem 5 kg a dosahují rychlosti až 40 km/h.

V současnosti se těší obrovskému rozmachu jízda na kolech upravených pro potřeby osob s tělesným postižením. Ve srovnání s formulkami popsány v předchozím textu jsou „civilnější“. Sportovci nemusejí používat speciální rukavice a jízda na handbiku umožňuje také širokou škálu volnočasové pohybové rekreace a integraci do společnosti. Zároveň nabídka handbiků a různých adaptérů je v poslední době velmi zajímavá. Mezi cenově nejdostupnější patří opět české modely, např. handbike COMP firmy Agentura repro, s. r. o.

Kompenzační pomůcky se neomezují jen na ty, které podporují mobilitu, ale jedná se i o sportovní náčiní. Pro lepší představu nabízíme některé vybrané sportovní pomůcky v tabulce 3. Drtivá většina z nich je relevantní právě pro školní TV.

Nevýhodou sportovně-kompenzačních pomůcek je především jejich cena. Rozšíření neorganizovaných volnočasových aktivit pohybového charakteru stále ještě není na takové úrovni, aby zisk z poskytování služeb pokryl náklady na zakoupení těchto velmi často nákladných sportovně-kompenzačních pomůcek. Přitom služba spojená se zapůjčováním těchto pomůcek je pro účast osob se zdravotním postižením nezbytná. Kromě jiného i pro podporu těchto aktivit bylo zřízeno Centrum aplikovaných pohybových aktivit v rámci Katedry APA Fakulty tělesné kultury Univerzity Palackého v Olomouci. Cílem centra je poskytnout dostatečné množství informací a další podpory všem subjektům s cílem rozšíření služeb v oblasti cestovního ruchu a volnočasových aktivit pohybového charakteru osobám se zdravotním postižením.

Půjčovny sportovně-kompenzačních pomůcek

Tabulka 3: Výběr sportovně-kompenzačních pomůcek pro osoby s TP

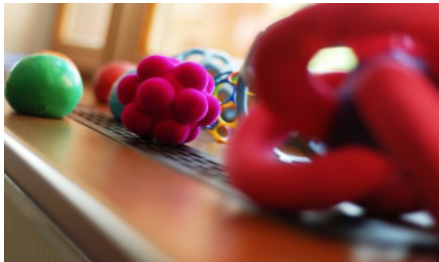

Název	Popis	Pomůcky
BOCCIA INDOOR	Sada 13 míčů – 6 modrých, 6 červených, 1 bílý (jack). Boccia je paralympijským sportem pro těžce tělesně postižené sportovce (zejména DMO, případně myopatie). Je obdobou hry pétanque. Sada je určena k použití v hale.	

Název	Popis	Pomůcky
BOCCIA OUTDOOR	Sada 13 míčů – 6 modrých, 6 červených, 1 bílý (jack). Sada je určena k použití venku.	
BOCCIA TRÉNINK	Sada 13 míčů – 6 modrých, 6 červených, 1 bílý (jack). Sada je vyrobena k tréninku. Míče jsou méně kvalitní a lehčí.	
BOCCIA – RAMPA	Kompenzační pomůcka umožňující zapojení do hry i žákům s kvadruparézou či kvadruplegií.	

Název	Popis	Pomůcky
<p>CYKLO – ADAPTÉR NA HANDBIKE (Mikulčík)</p>	<p>Pomocí svěrek lze připojit k mechanickému vozíku, čímž vznikne tříkolka s ručním pohonem předního kola.</p>	
<p>CYKLO – HANDBIKE „trekingový“ (COMP)</p>	<p>Jízda na handbiku umožňuje také širokou škálu volnočasové pohybové rekreace. V poslední době se setkáváme s elektrifikací handbiků – v ČR například značka Comp a E-totem.</p>	
<p>CYKLO – HANDBIKE Quickie shark RS “silniční” (Medicco)</p>	<p>Silniční kolo umožňující pohyb osobám s tělesným postižením především po zpevněném povrchu a cyklostezkách.</p>	
<p>CYKLO – HANDBIKE „horský“ (SJEZD) (One Off)</p>	<p>Terénní kolo umožňující pohyb osobám s tělesným postižením. Speciálně upravené pro jízdu v terénu. Jízda na handbiku umožňuje také širokou škálu volnočasové pohybové rekreace a integraci do společnosti.</p>	

Název	Popis	Pomůcky
CYKLO – TŘÍKOLKA (E-totem)	Umožňuje samostatnou jízdu lidem tělesně postiženým a osobám s poruchami rovnováhy, DMO. Vhodné jako rehabilitační pomůcka. V poslední době se setkáváme s elektrifikací tříkolek – v ČR například značka Comp a E-totem.	
LYŽE – MONO-SKI (+ lyže, stabilizátory) (Němeček)	Speciální sedačka připevněná na běžné vázání jedné lyže s odpruženým a odtlumeným mechanismem, která je určena pro paraplegiky, tetraplegiky, pro tělesně postižené po mozkové obrně, svalové dystrofii, pro amputáře, vhodné i pro pasivní jízdu u žáků s DMO.	
LYŽE – BI-SKI (+ lyže, stabilizátory)	Stabilnější varianta mono-ski, tedy lyže určené pro žáky s těžším tělesným postižením, zejména vozíčkáře. Lepší stabilitu zajišťuje níže položené těžiště a celá konstrukce je postavena na dvou lyžích.	
LYŽE – BĚŽECKÁ SIT-SKI (Praschberger)	Speciálně upravené saně pro běžecké lyžování.	

Název	Popis	Pomůcky
<p>LYŽE – SKIKÁRA (Radim Antel)</p>	<p>Je určena pro lyžování kvadruplegiků, paraplegiků nebo osobám s poruchou rovnováhy. Konstrukce je osazena sko-řepinovou sedačkou, dvěma lyžemi na naklápěcích čepch, ovládacími pákami a pomocným madlem pro asistenta.</p>	
<p>PSYCHOMOTORICKÉ AKTIVITY</p>	<p>Příklad didaktické pomůcky pro psychomotorický rozvoj dětí, dospělých i seniorů, která přináší velké množství zábavného využití.</p>	
<p>SLEDGE (HOKEJ) (Otto Bock)</p>	<p>Speciálně upravené saně pro sledge hokej. Ke hře jsou také určeny dvě zkrácené hokejky s bodci.</p>	
<p>SPORTOVNÍ VOZÍK – specializovaný (Quickie)</p>	<p>Sportovní vozík určený pro sportovní aktivity (basketbal, florbal). Klopená kola, popruh na nohy, páté kolečko vzadu – lepší stabilita.</p>	

Název	Popis	Pomůcky
SPORTOVNÍ VOZÍK – univerzální (Němeček)	Sportovní vozík určený pro sportovní aktivity dětí a žáků (basketbal, florbal). Klopená kola, popruh na nohy, páté kolečko vzadu – lepší stabilita.	
ZÁKLADNÍ SPORTOVNÍ NÁČINÍ	Pro žáky s tělesným postižením jsou vhodné např. různé typy míčů. Tvar, hmotnost i materiály jsou upraveny s ohledem na specifika v jemné i hrubé motorice.	
		

3.2.2 PARALYMPIJSKÝ ŠKOLNÍ DEN

Realizace atraktivních a smysluplně vedených programů pomáhá k překonávání některých bariér, především mentálních. Programy zaměřené na spolužáky pomáhají k budoucímu lepšímu přijetí žáka s TP v kolektivu vrstevníků. Pedagogičtí pracovníci často zapomínají, že realizací takového programu na začátku školního roku (nebo ještě před jeho začátkem) mohou usnadnit příchod žáka s TP do nové sociální skupiny vrstevníků. Je možné využít prvků takového programu určeného i rodičům ostatních žáků. Takové programy pak prokazatelně pozitivně ovlivňují postoje účastníků a umožňují otevírat témata pro následnou diskusi, podobně jako představu spolužáků nebo jejich rodičů (často ale i učitelů) týkající se procesu školní integrace.

Paralympijský školní den (PŠD) je akce vytvořená v rámci mezinárodního rozvojového projektu (Belgie, Česká republika, Německo, Řecko, Litva a Švédsko), který byl v letech 2005 a 2006 podporovaný Evropskou komisí. Výsledkem pak byla realizace 5 rozdílných programů v každé participující zemi (Ješina et al., 2007). Na základě komparace všech zainteresovaných subjektů byla vytvořena publikace a elektronická podoba programu (Kudláček et al., 2008).

Paralympijský
školní den

Základní filozofie projektu vychází z předpokladu, že škola bude zaškolená nebo podpořena v realizaci programu, který poté sama nebo ve spolupráci s dalším subjektem (např. Katedra APA, FTK UP v Olomouci) zrealizuje.

Za Českou republiku se na tvorbě tohoto programu podílela Katedra aplikovaných pohybových aktivit, Fakulta tělesné kultury UP v Olomouci. Obsah programu PŠD se flexibilně upravuje dle počtu žáků, materiálních a především prostorových podmínek školy, specifickým přání škol.

Klíčem ke změně vnímání osob, které se odlišují, může být dosaženo pomocí vzdělávání, vytvoření povědomí nebo změny postoje. To tvoří základní předpoklad integrace a začlenění žáků s TP do hodin TV. Několik přístupů ke změně postojů je popsáno v mezinárodní literatuře, jako kontaktní teorie či teorie odůvodněného jednání. Jeden ze silných bodů tohoto projektu je, že existující teorie jsou integrovány do vzdělávacích materiálů a učitelé mohou použít tyto teorie ke každodenní výuce, přenos existujících teorií do praxe je žádán.

Nejčastěji uskutečňovanými aktivitami jsou především tyto:

- Teoretická přednáška o sportech osob se speciálními potřebami spojená se soutěžním kvizem. V ideálním případě s účastí sportovce se zdravotním postižením (v našem případě tělesným).
- Základní mobilita bez zrakové kontroly (může být nahrazena jinou aktivitou relevantní k postižením žáka).
- Základní mobilita na vozíku (využití mechanických či elektrických vozíků při překonávání běžných architektonických bariér v prostorách školy a bezprostředním okolí).
- Sporty osob se zrakovým postižením – goalball, judo (opět mohou být nahrazeny, doporučujeme integrované drobné psychomotorické nebo pohybové hry).

- Sportovní hry osob s tělesným postižením – basketbal na vozíku, florbal na vozíku, házená na vozíku, ragby na vozíku.
- Atletika – traťové disciplíny i disciplíny v poli.
- Boccia.

PŠD má dva základní cíle. Změna postojů dětí k osobám s postižením a vzdělávání dětí základních škol pomocí ideálů paralympismu. Snažíme se například zaměřit na rozvoj lidské solidarity, tolerance a vzájemného respektu, na podporu míru, vzájemného porozumění, respektu pro jiné kultury, na rozvoj základních lidských hodnot a vztahů vzhledem k národním a oblastním požadavkům. Sport a pohybová aktivita se prokázaly jako skvělý edukační prostředek ve vzdělávacím procesu.

Ojedinečnost paralympijského školního dne spočívá především v uplatnění teoretických znalostí z problematiky aplikovaných pohybových aktivit bezprostředně v praxi, napojení výzkumu na reálný program a v možnosti reprodukce totožného programu samotnou školou ať již ve spolupráci s profesionálním pracovištěm, nebo bez něho. V současné době existuje manuál, podle kterého je možné postupovat v případě zájmu o pořádání PŠD. Zatím však je možné jej získat pouze v anglickém jazyce. Intenzivně však pracujeme na jeho překladu a v průběhu podzimu plánujeme předat tento manuál do tisku. Poté jej bude možné získat kontaktováním našeho pracoviště.

SHRNUTÍ

Ačkoliv se můžeme setkat s různými děleními bariér, důležité je uvědomit si, že nejen architektonické či vnější bariéry jsou těmi fatálními. Za ty lze považovat vnitřní či mentální bariéry, které zamezují účasti osob s postižením (včetně tělesného) na řadě společenských činností. Kapitola nabízí možnosti řešení některých z nich a přináší také zajímavé odkazy pro hlubší studium či inspiraci.

LITERATURA

Použitá literatura:

1. BLOCK, M. 1994. *A teacher's guide to including students with disabilities in general physical education (1st ed.)*. Maryland: Paul H. Brooks Publishing Co.
2. BLOCK, M. 2000. *A teacher's guide to including students with disabilities in general physical education (2nd ed.)*. Maryland: Paul H. Brooks Publishing Co.
3. BROZMANOVÁ, B. et al. 1990. *Ortopedická protetika*. Martin: Osveta.
4. DACHOVSKÁ, P. 2008. *Nové možnosti v protézování dolní končetiny, psychologický a sociální aspekt u pacientů po amputaci dolní končetiny*. Bakalářská práce, Univerzita Palackého v Olomouci, Fakulta tělesné kultury, Olomouc.
5. FRANTALOVÁ, L. 2005. O sezení. *Vozíčkář*, 14(5), s. 20.

6. JEŠINA, O.; KUDLÁČEK, M. 2009. Aplikované pohybové aktivity v integrované školní tělesné výchově II. *Tělesná výchova a sport mládeže*, 75 (3), 8–12.
7. JEŠINA, O.; KUDLÁČEK, M. 2009. Aplikované pohybové aktivity v integrované školní tělesné výchově I. *Tělesná výchova a sport mládeže*, 75 (2), 15–19.
8. JEŠINA, O.; KUDLÁČEK, M. et al. 2011. *Aplikovaná tělesná výchova*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
9. JEŠINA, O.; KUDLÁČEK, M.; JANEČKA, Z.; MACHOVÁ, I.; KUKOLOVÁ, P. 2007. Paralympijský školní den jako prostředek ke vzdělávání v oblasti aplikovaných pohybových aktivit. In Kol. *Aktivně bez bariér* (sborník anotací 3. mezinárodní konference z cyklu Bez bariér). Praha: NRZP ČR.
10. JONÁŠKOVÁ, V. 2004. Protetické pomůcky osob s poruchou mobility. In RENOTIÉROVÁ, M.; LUDÍKOVÁ, L. *Speciální pedagogika* (pp. 241–246). Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
11. KÁBELE, F. 1992. *Sport vozíčkářů*. Praha: Olympia.
12. KUDLÁČEK, M. 2007. Klasifikace sportovců a kompenzační pomůcky. In KUDLÁČEK, M.; JEŠINA, O.; MACHOVÁ, I.; VÁLEK, J. *Aplikované pohybové aktivity pro osoby s tělesným postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
13. KUDLÁČEK, M.; JEŠINA, O. 2008. *Integrace žáků s tělesným postižením do školní tělesné výchovy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
14. KUDLÁČEK, M.; JEŠINA, O.; MACHOVÁ, I.; VÁLEK, J. 2007. *Aplikované pohybové aktivity pro osoby s tělesným postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
15. KUDLÁČEK, M.; JEŠINA, O.; MACHOVÁ, I.; TRUKSOVÁ, M. 2008. *Paralympijský školní den*. Olomouc: UP v Olomouci.
16. KUDLÁČEK, M.; JEŠINA, O. 2013. *Integrovaná tělesná výchova, rekreace a sport*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
17. KUDLÁČEK, M.; JEŠINA, O.; ŠTĚRBOVÁ, D. 2008. Integrace žáka s tělesným postižením v kontextu školní tělesné výchovy. *Speciální pedagogika*, 18(3), s. 232–239.
18. MÜLLER, I.; MÜLLEROVÁ, B. 1992. *Stručný přehled léčebné tělesné výchovy v chirurgii, ortopedii a traumatologii*. Brno: Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví v Brně.
19. RYBOVÁ, L.; KUDLÁČEK, M. 2010. Integrace žáků s tělesným postižením do hodin školní tělesné výchovy. *Studia Sportiva*, 4(1), s. 127–132.
20. SHERRILL, C. 2004. *Adapted physical activity, recreation and sport: Crossdisciplinary and lifespan (6th ed.)*. Boston, MA: WCB/McGraw-Hill.
21. TITL, Z. 2010. *Vliv sportovních aktivit u osob s poúrazovou amputací (transfemorální) na kvalitu života v kontextu ucelené rehabilitace*. Diplomová práce, Univerzita Palackého v Olomouci, Fakulta tělesné kultury, Olomouc.

Doporučená literatura:

1. BARTOŇOVÁ, R.; JEŠINA, O. *Individuální vzdělávací plán ve školní tělesné výchově*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012.

2. JEŠINA, O.; HAMŘÍK, Z. et al. *Podpora aplikovaných pohybových aktivit v kontextu volného času*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011.
3. JEŠINA, O.; KUDLÁČEK, M. et al. *Aplikovaná tělesná výchova*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011.
4. KUDLÁČEK, M.; JEŠINA, O. *Integrovaná tělesná výchova, rekreace a sport*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013.
5. KUDLÁČEK, M.; JEŠINA, O. 2008. *Integrace žáků s tělesným postižením do školní tělesné výchovy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

Internetové zdroje:

1. www.apa.upol.cz.
2. www.paralympic.org.

SPOLUPRÁCE S RELEVANTNÍMI OSOBAMI

Nejdůležitější jednotkou, která ovlivňuje celý integrační proces, je samotný žák s SVP. Především jeho přání a motivace. Tato kapitola se však věnuje ostatním osobám bezprostředně spjatým s procesem školní integrace.

RODIČ

Klíčovým faktorem je rodina žáka. Bezprostřední vliv rodičů jako autorit i vzorů při motivaci jejich dětí (včetně dětí se zdravotním postižením) k pohybovým aktivitám potvrzuje řada zahraničních i našich autorů (Block, 2007; Brownson, Baker, Housemann, Brennan, & Bacak, 2001; Hellison, 1995; Humpel, Owen, & Leslie, 2002; Huston, Evenson, Bors, & Gizlice, 2003; Ješina, 2010; King, Castro, Wilcox, Eyler, Sallis, & Brownson, 2000; McGhee, Groff, & Russoniello, 2005; Sigmund et al., 2008; Stahl, Rutten, Nutbeam et al., 2001; Voss et al., 2008). Rodiče mají jako zákonní zástupci nezastupitelnou roli v účasti žáků s SVP ve školní TV. Legislativní systém účasti nebo neúčasti v integrované formě vzdělávání, včetně školní TV, je přímo podmíněn přáním a rozhodnutím rodičů. Pokud se tento systém týká uvolnění ze školní TV, pak je rodič tím, kdo souhlasí nebo nesouhlasí s účastí žáka ve školní TV. Jak uvádí Dostál (2011), paradoxně rodiče jsou často těmi, kteří přímo vyžadují po lékařích uvolnění svých dětí z TV.

Rodiče by měli být informováni adekvátním způsobem o významu pohybových aktivit v životě svého dítěte. Měli by být informováni o organizaci a obsahu školní TV. Bylo by vhodné, aby případně došlo k poskytnutí materiálů, které rodiče informují o možnostech pohybových aktivit obdobně postižených dětí, a aby měli možnost konzultace s dalšími odborníky. Učitelé (zejména pak ředitelé) by měli respektovat jejich přání spojená s výchovně-vzdělávacím procesem. Tato přání však musí být reálná a vycházet z podmínek realizovatelných. Ředitelé škol a další pedagogičtí pracovníci jsou však někdy velmi překvapeni, co je možné, a zejména rodiče jsou o těchto možnostech mnohdy lépe informovaní. Proto by měli v procesu integrace do školní TV být bráni více jako partneři, než tomu v mnoha případech dosud je (Bartoňová, Ješina, 2012).

SPECIÁLNĚPEDAGOGICKÁ CENTRA

V důsledku společenského vývoje v posledních deseti letech v ČR se mění požadavky, které jsou kladeny na pedagogicko-psychologické poradenské služby a služby speciálněpedagogických center. Mění se obsah poradenských činností, systém poradenských institucí a význam poradenských služeb postupně vzrůstá. Cílem těchto služeb je poskytovat podporu a odbornou pomoc při řešení osobních problémů dětí a žáků, zjišťovat a řešit obtíže a problémy psychického a sociálního vývoje žáků v průběhu edukačního procesu, při prevenci sociálněpatologických jevů a při volbě povolání a profesionální orientaci (Vítková, Lechta, 2010). Speciálněpedagogická centra (společně s pedagogicko-psychologickými poradnami) jsou legislativně řešena především

ve vyhlášce č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních.

Spolupráce SPC se školou při integraci žáka je bezesporu velice důležitá. Poukazuje na to i vysoký počet SPC v České republice. Vyjádření školského poradenského zařízení je nezbytné pro ředitele školy ve smyslu ustanovení § 16 odst. 9 zákona č. 561/2004 Sb. Doporučení školského poradenského zařízení je poskytováno v souladu s § 7 odst. 2 vyhlášky č. 73/2005 Sb. tak, aby vytvářelo vhodný podklad pro žádost ředitele školy o zřízení funkce asistenta pedagoga. Doporučují především náplň práce asistenta pedagoga a ustanovení týkající se zdůvodnění potřeby zřízení této funkce. Vyjádření SPC musí být v souladu s případnými podklady pro tvorbu individuálního vzdělávacího plánu (IVP). Bez vyjádření školského poradenského zařízení nemůže ředitelství školy žádost o souhlas se zřízením funkce asistenta pedagoga uplatňovat (Teplá, Šmejkalová, 2007). Ke svým doporučením k integraci, tedy zařazení, dětí, žáků nebo studentů do speciálních škol a do speciálních tříd běžných škol, včetně stanovení IVP, k převedení dětí, žáků a studentů s SVP do jiných vzdělávacích programů či ke zřízení funkce asistenta pedagoga SPC využívají své interní formuláře.

Problémem je objem pracovních povinností speciálních pedagogů zaměstnaných v SPC, který vyžaduje velkou šíři jejich profesních kompetencí. Speciální pedagogové přispívají při odstraňování bariér, zajištění podmínek pro výuku, konzultacích s pedagogy (učiteli, asistenty pedagoga, řídicími pracovníky) spolupracujícími při tvorbě IVP atd. Přitom by měli být odborníky ve všech vyučovaných předmětech včetně TV. Avšak vzhledem k organizačním i obsahovým specifikům školní TV se tak vždy neděje (a jen stěží je to možné). TV je specifickým předmětem vzhledem k cílům, obsahu, organizaci, využívání pomůcek atd. (Bartoňová, Ješina 2011). SPC mají největší přehled o žácích s SVP a jejich začlenění do jednotlivých předmětů ve škole. Všeobecně se shodují, že TV je mezi posledními předměty, u nichž se o integraci společně se školou snaží. Z výzkumného šetření Ješiny et al. (2011), při němž bylo osloveno 42 SPC ze sedmi krajů, vyplývá, že všechna SPC si uvědomují smysluplnost zařazení žáků s SVP do pohybových aktivit. Většina pracovníků z SPC (61,9 %) se domnívá, že má dostatek informací a možností pro co nejoptimálnější zapojení žáků s SVP do školní TV. Z vlastní zkušenosti však víme, že právě odpovědné přiznání si limitů v některých kompetencích a spolupráce se specializovaným pracovištěm může poskytnout vhodnou podporu pro realizaci integrované TV. Jednou z možností řešení situace v současných SPC je vytvoření pozice pro dalšího pracovníka, který by byl odborníkem na oblast ATV či integrované tělesné výchovy.

PŘÍKLAD SPECIALIZOVANÉHO PRACOVIŠTĚ – CENTRUM APA

V České republice bohužel prozatím neexistuje systémový přístup ve všech krajích, který by zabezpečil adekvátní podporu integrované TV. Patrně jediným pracovištěm, které v současné době zajišťuje tuto podporu, je Centrum APA, které je zřízeno jako jednotka Katedry aplikovaných pohybových aktivit při Fakultě tělesné kultury

Univerzity Palackého v Olomouci. Jedná se o vysokoškolské pracoviště, které není primárně zřízeno jako servisní nebo poradenské pracoviště, přesto těmito aktivitami doplňuje neexistující systém v ČR. Spolupracuje s příslušnými SPC na vypracovávání IVP pro školní TV, do portfolia aktivity spadá zapůjčování a poradenství v oblasti sportovně-kompenzačních pomůcek. Jedním z hlavních aktivit pracoviště je však vzdělávání odborníků pro oblast APA a školní ATV. Potřeba konzultantů APA je patrná jak z praxe, tak z diskusí na úrovni akademických pracovníků. Ministerstvo zdravotnictví zařadilo plán podpory zřízení pracovních pozic pro konzultanty APA do strategického programu Zdraví 2020. Každý kraj by měl mít zajištěno poradenství a podporu v APA jako součást již existující sítě SPC nebo zřídit samostatná pracoviště.

Inspirací pro založení Centra aplikovaných pohybových aktivit (Centra APA) bylo CARA centrum v Irsku. Původním záměrem zakladatelů Centra APA bylo již od počátku vytvořit koordinační jednotku, jejíž cíle jsou následující:

- podporovat pohybové aktivity osob se speciálními potřebami s akcentem na děti, žáky a studenty;
- sdružovat organizace zabývající se APA na úrovni školských i neškolských zařízení;
- ve spolupráci s Českou asociací aplikovaných pohybových aktivit podporovat vědu a výzkum v oblasti tělesné výchovy, sportu a pohybové rekreace osob speciálními potřebami;
- realizovat a podporovat formální i neformální celoživotní vzdělávání pracovníků v kontextu aplikovaných pohybových aktivit;
- ve spolupráci s Českou asociací aplikovaných pohybových aktivit působit na vytváření standardů v oblasti APA a dokumentů pro rozvoj APA na úrovni regionální i národní;
- spoluvytvářet strategie a metodiku v oblasti školní tělesné výchovy a pohybové rekreace (např. metodika mapování bezbariérovosti sportovních zařízení);
- spolupracovat se zahraničními subjekty, především Evropskou federací aplikovaných pohybových aktivit (EUFAPA);
- snažit se o podporu rozvoje sportu, tělesné výchovy a rekreace osob se speciálními potřebami;
- zasloužit se o etablování aplikovaných pohybových aktivit a aplikované tělesné výchovy na národní úrovni.

Hlavními úkoly jsou:

- monitoring současného stavu aplikovaných pohybových aktivit ve školách, školských i mimoškolských organizacích;
- tvorba studijních opor;
- školení pedagogických pracovníků, rodičů a pracovníků v oblasti volného času a vzdělávání či asistentských služeb;
- realizace vzdělávacích programů pro děti, žáky a studenty;
- vydávání časopisu *Aplikované pohybové aktivity v teorii a praxi*;

- spravování webového rozhraní www.apa.upol.cz jako společné platformy všech účastnických subjektů;
- pořádání konferencí a seminářů v oblasti APA.

LÉKAŘSTÍ PRACOVNÍCI

Pro účast žáka s SVP je nutné znát podrobnou diagnostiku zdravotního postižení a případné kontraindikace týkající se pohybových aktivit. Na základě lékařského a posléze i kinantropologického (diagnostika úrovně pohybových schopností a dovedností) vyšetření by měl být připraven obsah školní TV s ohledem na specifika postižení, intenzitu zatížení apod. To, že žák nesmí s ohledem na zdravotní rizika realizovat některé pohybové aktivity, by nemělo být v žádném případě důvodem k jeho uvolnění z TV. Pokud není pro žáka vhodné, aby se účastnil tradiční školní TV, pak by mu měla být navržena účast ve zdravotní TV, případně s ohledem na typ školy pohybová výchova, rehabilitační TV nebo mimoškolní léčebná TV. Dle Ješiny a Kudláčka (2009) by podklady od lékaře měly sloužit k úpravě IVP, řešení využití asistence, kompenzačních pomůcek, samotných realizovaných pohybových aktivit, naplánování variabilních forem, zvážení možností jednotlivých stupňů začlenění. Tyto úpravy jsou mimo jiné v kompetenci učitele TV, který by měl být na základě svého vysokoškolského vzdělání (nebo případně celoživotního vzdělání) připraven na vypracování podkladů pro IVP ve školní TV ve spolupráci s SPC.

Při pilotních šetřeních zaměřených na „fenomén uvolnění ze školní TV“ (Dostál, 2011) jsme zjistili částečnou nekompetentnost lékařů určit, které konkrétní pohybové aktivity by byly pro žáka vhodné vzhledem k charakteru jeho postižení. Z toho důvodu se jako jediným možným východiskem ukázalo zpracování strukturovaného posudku, který je učiteli TV podkladem pro tvorbu IVP. Návrh struktury prezentujeme v následující tabulce. Tyto anamnestické údaje musí být učiteli TV srozumitelné a v případě přesahu i do jiných předmětů (člověk a svět práce, hudební výchova, výtvarná výchova, dramatická výchova, případně další) by měl informovat další relevantní pedagogické zaměstnance školy. Policar (2010) charakterizuje anamnestické údaje jako úvod k povinným informacím (vztahujícím se bezprostředně ke zdraví pacienta) a logické východisko k poskytování zdravotní péče pacientovi. Ve zdravotnické dokumentaci mají být povinně uvedeny informace o významných okolnostech souvisejících se zdravotním stavem pacienta, a to zejména informace z rodinné, osobní, epidemiologické, sociální a pracovní anamnézy. V našem případě nesmí být logicky opomenuta oblast pohybová. Praktický lékař vyhotovuje pro různé adresáty a různé účely tzv. výpis ze zdravotnické dokumentace. Vyhláška č. 385/2006 Sb., o zdravotnické dokumentaci, stanoví, že tento výpis musí povinně obsahovat např. tyto údaje:

- základní údaje z anamnézy doplněné o údaje nezbytné k účelu, pro který je informace vydávána;
- informace o posledním zjištěném zdravotním stavu pacienta a rozpis jím užívaných léčivých přípravků;

- diagnostický souhrn;
- stručné zhodnocení dosavadního vývoje zdravotního stavu pacienta;
- další podstatné informace z posudkové péče.

Stanovisko
pediatrů pro
omezení účasti
ve školní TV

Pro účely tvorby IVP je vhodné vyhotovení výpisu (pokud se tomu již tak nestalo) týkajícího se celkové integrace do školy. Tento výpis ve spolupráci s ostatními odborníky zpracovává SPC. V případě nejistoty při pochopení a správném výkladu odborných lékařských termínů doporučujeme přímé kontaktování lékaře či jiného lékařského pracoviště, požádat o výklad příslušné SPC nebo se poradit s jinými odborníky (například v oblasti aplikovaných pohybových aktivit). V ideálním případě by měla fungovat komunikace a spolupráce učitele TV a příslušného lékaře (je výhodou, když tělovýchovného), při níž by bylo možné rámcově sdílet navržené pohybové aktivity a navzájem se obohacovat o nové poznatky z oblasti aplikované tělesné výchovy.

Na základě našich zkušeností jsme navrhli rámcovou strukturu pro vypracování anamnestických údajů sloužících jako podklad učitelu TV pro tvorbu IVP. Tento dokument je průběžně inovován a ve spolupráci s dalšími organizacemi aktualizován.

Tabulka 4: Rámcový návrh struktury podkladů pro pedagogické pracovníky

Jméno:	Školní rok:	Věk:	Autor posudku:
Základní charakteristika postižení: Pozn.: Je součástí základní anamnézy – poskytně SPC.			
Užívání léků a zdravotních rizik (mikce, defekace, cévkování, epilepsie, závratě, další onemocnění): Pozn.: Je součástí základní anamnézy – poskytně SPC.			
Vývoj postižení s ohledem na školní prostředí: Pozn.: Je součástí základní anamnézy – poskytně SPC.			
Doporučené pohybové aktivity (zaškrtněte doporučené a případně konkretizujte): Pozn.: Zpracuje lékař (viz tabulka 5).			
Doporučení lékaře pro zařazení do různého typu aplikované tělesné výchovy: Pozn.: Zpracuje lékař (viz tabulka 5).			
Kontraindikace (doporučení k omezení) k pohybovým aktivitám: Pozn.: Zpracuje lékař (viz tabulka 5).			

<p>Prognóza pro vývoj motoriky. Jaké jsou další plánované lékařské a zdravotnické intervence (rehabilitace, operace atd.): Pozn.: Zpracuje lékař (viz tabulka 5).</p>
<p>Stanovisko zákonného zástupce a potvrzení, že byl seznámen s výše uvedenými informacemi:</p>
<p>Podpis lékaře:</p>

Tabulka 5: Rámcový návrh struktury podkladů pro lékařské pracovníky

Jméno:	Školní rok:	Věk:	Autor posudku:
<p>Doporučené pohybové aktivity (zaškrtněte doporučené a případně konkretizujte):</p> <p>Relaxační –</p> <p>Aerobní cvičení –</p> <p>Silové –</p> <p>Vytrvalostní (cca nad 1500 m) –</p> <p>Modifikované pohybové (sportovní) aktivity – upravená pravidla, různé kompenzační pomůcky, lehčí míče, jiná intenzita zatížení než ostatní hráči, změna lokomoce dle potřeb žáka (vozik, vsedě, vleže, chůze apod.), atd. –</p> <p>.....</p> <p>Rehabilitační (včetně jógy, tai-chi aj.) –</p> <p>Strečink (protahování) –</p> <p>Rozvoj jemné motoriky –</p> <p>Rozvoj hrubé motoriky –</p> <p>Rozvíjení úrovně koordinačních schopností –</p> <p>Rozvoj sebeobslužných činností –</p> <p>Turistika –</p> <p>Krátké úseky (do 5 km)</p> <p>Dlouhé úseky (nad 5 km)</p> <p>Cykloturistika –</p> <p>Krátké úseky (do 10 km)</p> <p>Dlouhé úseky (nad 10 km)</p> <p>Sjezdové lyžování (včetně modifikovaného pasivního lyžování na mono-ski s instruktorem, případně lyžování s vodičem u žáků se zrakovým postižením) –</p> <p>.....</p> <p>Běžecké lyžování –</p> <p>Krátké úseky (do 5 km)</p> <p>Dlouhé úseky (nad 5 km)</p> <p>Aktivity ve vodním prostředí – plavání, akvaerobic, potápění do 2 m, hry ve vodě aj. –</p>			

Další:.....
.....
.....
.....

Doporučení lékaře pro zařazení do různého typu aplikované tělesné výchovy (ATV) – zaškrtněte:

- Integrovaná TV (na běžné ZŠ a SŠ)
- TV (ATV) s nezbytnými úpravami obsahu a podmínek dle doporučených pohybových aktivit (na běžné ZŠ a SŠ i na škole zřízené pro žáky s SVP)
- Zdravotní TV
- Pohybová výchova (pokud žák navštěvuje ZŠ speciální)
- Rehabilitační TV (pokud žák navštěvuje ZŠ speciální)
- Léčebná TV (jako náhrada za školní TV, pokud je to nejvhodnější typ dle charakteru postižení žáka)

Kontraindikace (doporučení k omezení) k pohybovým aktivitám:

.....
.....
.....
.....
.....

Prognóza pro vývoj motoriky. Jaké jsou další plánované lékařské a zdravotnické intervence (rehabilitace, operace atd.):

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Stanovisko zákonného zástupce (projevený zájem o zařazení žáka do školní TV) a potvrzení (podpisem), že byl seznámen s výše uvedenými informacemi:

Podpis lékaře:

UČITEL A DALŠÍ PEDAGOGIČTÍ PRACOVNÍCI

Při integraci žáků s TP do TV je kromě výše uvedených pracovníků důležitá spolupráce řady dalších zainteresovaných osob, zejména pedagogických. Dle Matušky a Jablonského (2010) se klasicky uváděný trojúhelník aktérů běžné výuky (žák – učitel – učivo) v inkluzivním vzdělávání dále rozšiřuje. Je možné toto dělení porovnat s didaktickým čtvercem (Frömmel, 1975 in Válková, 2010) nebo didaktickým čtvercem v APA (Ješina, 2011). Matuška a Jablonský (2010) dělí aktéry inkluzivního vzdělávání do tří skupin:

- Skupina A: žák s SVP, ostatní žáci ve třídě.
- Skupina B: třídní učitel, učitel (vyučující), speciální pedagog, asistent, rodiče, ředitel školy, ostatní zaměstnanci školy, lékař, psycholog, výchovný či kariérní poradce, metodik prevence, přátelé a podporovatelé školy, politici.
- Skupina C: kurikulum žáka s SVP, kurikulum intaktních žáků ve třídě.

Podstatné je, aby všichni, kteří se na integraci ve školní TV podílejí, měli kladný postoj k celé problematice a byli vnitřně motivováni. Klíčovou roli v tomto procesu sehrávají rodiče a pedagogové (nejvíce pak učitel TV). Pokud rodiče mají kladný vztah k pohybovým aktivitám a vědí o možnostech začlenění osob se zdravotním postižením do sportu a TV, pak sami aktivně působí na účast svého dítěte ve školní TV. Pokud se s touto možností nesetkali, nemají žádné zkušenosti s pohybovými aktivitami u osob se zdravotním postižením, mohou se integrace obávat. To pak může být zásadní překážkou. Podobné je to i s učiteli TV (popřípadě asistenty pedagoga). Je na nich velká zodpovědnost za dítě, a proto může neznalost této problematiky zapříčinit jejich negativní postoj. Proto je nutná informativní strategie, která zvýší povědomí rodičů o možnostech jejich dětí. Často objevujícím se problémem v integraci do TV, kde se rodiče mohou podílet na řešení, jsou sportovně-kompenzační pomůcky a nepřítomnost asistentů pedagoga. V naší praxi se setkáváme s tím, že pokud v integrované TV není přítomen asistent pedagoga, je integrace složitější nebo v některých případech nemožná. Proto, když rodiče chtějí, aby jejich dítě TV navštěvovalo, je možné, že si asistenta pedagoga zajistí sami jen pro hodiny TV. V současné situaci, kdy je proškolených asistentů nedostatek, se stává, že rodič dítěte zaujme toto místo. Je otázkou, zda je to pro dítě dobré. Je potřeba, aby dítě mělo určitou volnost a pomalu se osamostatnilo. S ochrannými pudy rodičů toto může být problém. Uzlová (2010) tvrdí, že v roli asistentů pedagoga se dobře osvědčují maminky po mateřské dovolené, které mají zkušenosti s výchovou vlastních dětí. Varianta, kdy funkci asistenta pedagoga zastává rodinný příslušník (většinou maminka nebo babička) začleněného žáka, je sporná. Mnozí rodinní příslušníci tuto praxi na základě vlastních zkušeností obhajují, odborníci se však častěji staví proti.

Přiměřená podpora TV pro žáky s TP by měla zahrnovat školení dalších pedagogických pracovníků (asistenti pedagoga) a programy s podporou vrstevníků (peer tutoring). Dále pak zaškolení pro využívání sportovně kompenzačních pomůcek a didaktických materiálů, podporu v rámci služeb komunitního centra nebo sportovního

střediska pro osoby s postižením. Pro učitele je důležitá podpora nejen ze strany školy, ale i ze strany SPC a rodičů. Pokud pracovník SPC přijde s tím, že by bylo vhodné žáka s TP integrovat do TV a dá mu potřebné informace k tomu, jak by to mělo probíhat, je velká pravděpodobnost, že se učitel nebude integraci bránit. Ze zkušenosti víme, že pokud je postižení lehčího stupně, jsou učitelé často překvapeni, jak málo stačí modifikovat v jejich hodinách TV pro žáka s TP a jak jsou tyto modifikace jednoduché. V jiných případech zase učitel žáka s TP při TV zapojuje přirozeným způsobem a jen si není jistý, jestli to dělá správně. Zde je pak důležitá podpora od konzultantů ATV/APA nebo pracovníků SPC. Při spolupráci s fyzioterapeutem či rodičem se učitel nebo asistent pedagoga může naučit např. rehabilitační cvičení, která jsou pro žáka vhodná. Dozví se rovněž, kdy je vhodné zařadit toto cvičení do hodin TV.

Učitel má možnost přenechat některé činnosti či úkoly při práci se žákem s TP asistentovi pedagoga. Nespornou výhodou asistence je, že pokud není možná úplná integrace, může asistent pedagoga se žákem provádět paralelní aktivity přímo v tělocvičně či přilehlých prostorech a v nejzazším případě separované aktivity v prostorách školy. Asistent pedagoga, který je přítomen u žáka přímo na místě, pomáhá modifikovat aktivity, stará se o přesuny, hygienu v rámci TV apod. Je potřeba si však dát pozor, aby žák nezneužíval jeho přítomnosti a sám se učil modifikovat si aktivity, spolupracovat se spolužáky a odhadnout své síly. Asistent by měl být jen tam, kde je doopravdy potřeba.

PEER TUTORING

Avšak i bez přítomnosti asistenta pedagoga ve školní TV je možné využít dalších osob. Ve světě se stále častěji uplatňuje systém peer tutoring (Rybová, Ješina, 2010). Jelikož je peer tutoring (na rozdíl od systému dobrovolnictví ve školní TV, který je např. běžný v USA) významně rozvíjen i v EU, zaměříme se na něj. Strategie peer tutoring byla vyvinuta jako alternativa systému tradičních forem výuky. Jedná se o efektivní vyučovací strategii, jež může být východiskem pro školy s nedostatečným množstvím nezbytných asistentů pedagoga (osobních asistentů) či kompetentních učitelů (Topping, 1998). Původně byly peer programy především preventivního charakteru a vznikaly jako reakce na rostoucí problémy s drogově závislou mládeží. I v oblasti tělesné výchovy je pojem peer tutoring znám právě z této doby. Jak uvádějí Lieberman a Houston-Wilson (2009), počátky jsou spojené s rokem 1980 a projektem PEOPEL, který kromě jiného zahrnoval písemný doklad a specifické podmínky k realizaci peer tutoring. Primární motivace rozvinutí tohoto systému byla výhradně ekonomická, neboť využití studentů bylo finančně méně náročné nežli zaměstnání dalších profesionálních učitelů (Svenson, Hanson, 1996).

Peer tutoring je prospěšný pro žáky všech věkových kategorií a úrovní rozumových schopností (Klavina, 2007). Podstatou této strategie je tedy využití vrstevnického prostředí jakožto významného socializačního a formativního činitele. Vrstevníci jsou důležitým socializačním faktorem již od předškolního období a s rostoucím

věkem se jejich vliv na jednotlivce zvyšuje. Kontakt s vrstevnickou skupinou ovlivňuje způsob myšlení, jednání a vystupování, vede jedince k sociálnímu srovnávání a sebereflexi (Kasíková, 1997). V kontextu výuky je tedy zřejmé, že se žák snadněji ztotožní s jedincem, který je mu bližší z hlediska věku, role a zájmů. Block (2007) v této souvislosti zdůrazňuje fakt, že právě prostředí školní tělesné výchovy je vhodným zprostředkovatelem pro interakci žáků s SVP s ostatními vrstevníky a vzhledem k povaze předmětu lze rovněž toto vzájemné působení v co možná největší míře podporovat a systematicky řídit. Značně přínosná bývá pro tutorů především zkušenost s výukou a vedením ostatních (Rink, 1998). Tutori při své práci také přebírají jistou odpovědnost za průběh a organizaci výuky, což vede ke zvyšování jejich angažovanosti během výuky. Zároveň dochází ke konsolidaci jejich dosavadních znalostí či doplnění učiva. Neméně podstatnou výhodou je fakt, že využití peer tutoringů ve školní TV vede ke zvyšování kooperačních dovedností, rozvoji empatie a vzájemné tolerance a akceptace mezi žáky (Johnson, Johnson, 1983). Stejně tak uvažuje Klavina (2007), která tuto skutečnost podporuje Allportovou kontaktní teorií. Ta je založena na myšlence, že za určitých podmínek může kontakt mezi jednotlivci z odlišných skupin snižovat předsudky působící v těchto skupinách.

Program vzdělávání peer tutorů může trvat jednu nebo více hodin – v závislosti na věku tutora a žáka, druhu zdravotního postižení a typu vyučovací jednotky. Výcvik se provádí individuálně či v menších skupinách a jeho intenzita je založena na dosavadních zkušenostech tutora. V první řadě je nutné seznámit tutorů se specifickými potřebami a možnostmi zapojení žáků s TP do tělesné výchovy (Lieberman, Houston-Wilson, 2009). Pro praxi je rovněž nutná tutorova znalost kompenzačních pomůcek a způsobů komunikace (Klavina, 2007). Existuje několik typů peer tutoringů. Základní dělení je na peer tutoring realizovaný spolužákem a starším žákem. Starší žáky je zase možné využít v rámci jiných vyučovaných předmětů (výchova k občanství, průřezová témata apod.). Je třeba mít na paměti, že peer tutoring a pouhá vzájemná interakce jsou dvě odlišné záležitosti. Pokud není realizováno formální vzdělávání peer tutorů, používá se termín vzájemná interakce (Klavina, 2007).

Vzdělávání
peer tutorů

**Tabulka 6: Typy peer tutoringů pro žáka s SVP
(Lieberman, Houston-Wilson, 2009),
převedené do českých podmínek (Rybová, Ješina, 2010)**

Typ peer tutoringů	Popis	Využití pro žáka s SVP
Peer tutoring vrstevníků (stejného věku).	Peer tutor i žák jsou ze stejné či paralelní třídy.	Žák s lehkou formou zdravotního postižení. 2. stupeň ZŠ a výše.
Peer tutoring dvojic (stejného věku).	Celá třída je rozdělena na dvojice – střídání rolí peer tutor a žák.	Žák s lehčí formou zdravotního postižení. 2. stupeň ZŠ a výše.

Typ peer tutoring	Popis	Využití pro žáka s SVP
Peer tutoring starším žákem.	Peer tutor je z vyššího ročníku a aktivitu realizuje v rámci svého předmětu (např. v rámci průřezových témat, výchovy k občanství, výchovy ke zdraví, TV aj.).	Žák se středně těžkou formou zdravotního postižení. Všechny stupně škol.
Peer tutoring jednostranný (starším žákem).	Peer tutor je vůdčí po celou dobu výuky.	Žák s těžkou formou zdravotního postižení. Všechny stupně škol.
Peer tutoring se střídáním rolí (starším žákem).	Peer tutor a žák si střídají role – napomáhá to k lepšímu vcítění do potřeb druhého.	Žák s lehkou až středně těžkou formou zdravotního postižení. 2. stupeň ZŠ a výše.

SHRNUTÍ

Spolupráce na vytváření individuálního vzdělávacího plánu pro školní TV je esenciální podmínkou úspěšného integračního procesu. Součinnost pedagogů, rodičů, lékařů a zejména samotného žáka je nemyslitelná bez vzájemné komunikace, respektu, vůle a pozitivních postojů. Vždy je nutné respektovat přání rodičů, ale také jim poskytnout dostatečné množství informací a případně pozitivně formovat jejich myšlení. Vždy je důležitý žák, bezpečnost (fyzická i mentální) a kvalita života. Přičemž nesmíme zapomínat na všechny žáky, včetně těch bez speciálních vzdělávacích potřeb. V této kapitole seznamujeme čtenáře se sportovně-kompenzačními pomůckami a některými programy realizovanými v zahraničí a u nás, které pomáhají překonat bariéry především mezi vrstevníky (tedy spolužáky).

LITERATURA

Použitá literatura:

1. BARTOŇOVÁ, R.; JEŠINA, O. 2011. Společně v integrované školní tělesné výchově. *Aplikované pohybové aktivity v teorii a praxi*, 2(1), s. 50–60.
2. BLOCK, M. 2007. *A teacher's guide to including students with disabilities in general physical education (4th ed.)*. Maryland: Paul H. Brooks Publishing Co.
3. BROWNSON, R. C.; BAKER, E. A.; HOUSEMANN, R. A.; BRENNAN, L. K.; BACAK, S. J. 2001. Environmental and policy determinants of physical activity in the United States. *American Journal of Public Health*, 91, s. 1995–2003.

4. DOSTÁL, M. 2011. *Zařazení žáka s tělesným postižením do školní tělesné výchovy (pilotní studie)*. Bakalářská práce, Univerzita Palackého v Olomouci, Fakulta tělesné kultury, Olomouc.
5. HELLISON, D. 1995. *Teaching Responsibility Through Physical Activity*. Champaign: Human Kinetics.
6. HUMPEL, N.; OWEN, N.; LESLIE, E. 2002. Environmental factors associated with adults' participation in physical activity: A review. *American Journal of Preventive Medicine*, 22, s. 188–199.
7. HUSTON, S. L.; EVENSON, K. R.; BORS, P.; GIZLICE, Z. 2003. Neighborhood environment, access to places for activity, and leisure-time physical activity in a diverse North Carolina population. *American Journal of Health Promotion*, 18, s. 58–69.
8. JEŠINA, O. 2010. *Vztah žáků romského etnika k tělocvičným aktivitám*. Disertační práce, Univerzita Palackého, Fakulta tělesné kultury, Olomouc.
9. JEŠINA, O. 2011. Determinanty ovlivňující plánování APA ve volném čase. In JEŠINA, O.; HAMŘÍK, Z. et al. *Podpora aplikovaných pohybových aktivit v kontextu volného času*. Olomouc: UP v Olomouci.
10. JEŠINA, O.; BARTOŇOVÁ, R.; GEBAUER, A.; RYBOVÁ, L.; KUČERA, M.; VYHLÍDAL, T. 2011. Konzultant aplikovaných pohybových aktivit jako poradenský pracovník pro školní tělesnou výchovu. *Česká kinantropologie*, 15(4), s. 95–106.
11. JEŠINA, O.; KUDLÁČEK, M. 2009. Modifikace pohybových aktivit pro participaci dětí, žáků a studentů se zdravotním postižením v integrované školní tělesné výchově. *Speciální pedagogika*, 19(3), s. 227–237.
12. JOHNSON, R. T.; JOHNSON, D. W. 1983. Effects of cooperative, competitive, and individualistic learning experiences on social development. *Exceptional Children*, 49(4), s. 323–329.
13. KASÍKOVÁ, H. 1997. *Kooperativní učení, kooperativní škola*. Praha: Portál.
14. KING, A. C.; CASTRO, C.; WILCOX, S.; EYLER, A. A.; SALLIS, J. F.; BROWNSON, R. C. 2000. Personal and environmental factors associated with physical inactivity among different racial ethnic groups of US middle-aged and older-aged women. *Health Psychology*, 19, s. 354–364.
15. KLAVINA, A. 2007. *The Effect of Peer Tutoring on Interaction Behaviors in Inclusive Physical Education*. Disertační práce, Latvian Academy of Sport Education, Department of Sport Medicine and Physical Therapy, Riga.
16. LIEBERMAN, L. J.; HOUSTON-WILSON, C. 2009. *Strategies for Inclusion: A Handbook for Educators (1st ed.)*. Champaign, IL: Human Kinetics.
17. MATUŠKA, O.; JABLONSKÝ, T. 2010. Východiska inkluzivní didaktiky. In V. LECHTA (ed.). *Základy inkluzivní pedagogiky: dítě s postižením, narušením a ohrožením ve škole (pp. 120–143)*. Praha: Portál.
18. MCGHEE, S. A.; GROFF, D. G.; RUSSONIELLO, C. V. 2005. We care too: Providing community based therapeutic recreation serviced for youth with emotional and behavioral disorders. *Therapeutic Recreation Journal*, 39(1), s. 32–46.
19. POLICAR, R. 2010. *Zdravotnická dokumentace v praxi*. Praha: Grada.
20. RINK, J. E. 1998. *Teaching physical education for learning*. Boston: McGraw-Hill.

21. RYBOVÁ, L.; JEŠINA, O. 2010. Využití peer tutoringů v prostředí školní tělesné výchovy. *Aplikované pohybové aktivity v teorii a praxi*, 1(1), s. 54–58.
22. SIGMUND, E.; LOKVENCOVÁ, P.; SIGMUNDOVÁ, D.; TUROŇOVÁ, K.; FRÖMEL, K. 2008. Vztahy mezi pohybovou aktivitou a inaktivitou rodičů a jejich 8–13letých dětí. *Tělesná kultura*, 31(2), s. 89–101.
23. STAHL, T. A.; RUTTEN, D. N.; NUTBEAM, A. et al. 2001. The importance of the social environment for physically active lifestyle results from an international study. *Social Science Medicine*, 52, s. 1–10.
24. SVENSON, G. R.; HANSON, B. S. 1996. Are peer and social influences important components to include in HIV-STD prevention models? *European Journal of Public Health*, 6(3), s. 203–211.
25. TEPLÁ, M.; ŠMEJKALOVÁ, H. 2007. *Základní informace k zajišťování asistenta pedagoga do třídy, v níž je vzděláván žák nebo žáci se zdravotním postižením*. Praha: Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, školské a poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků.
26. TOPPING, K. 1998. Peer assessment between students in colleges and universities. *Review of Educational Research*, 68(3), s. 249–276.
27. UZLOVÁ, I. 2010. *Asistence lidem s postižením a znevýhodněním. Praktický průvodce pro osobní a pedagogické asistenty*. Praha: Portál.
28. VÁLKOVÁ, H. 2010. Kudy na to? O motorické kompetenci a principech adaptací v APA. *Aplikované pohybové aktivity v teorii a praxi*, 1(2), s. 31–39.
29. VÍTKOVÁ, M.; LECHTA, V. 2010. Realizace inkluzivní edukace. In V. Lechta (Eds.). *Základy inkluzivní pedagogiky: dítě s postižením, narušením a ohrožením ve škole* (pp.168–197). Praha: Portál.
30. VOSS, L. D.; HOSKING, J.; METCALF, B. S.; JEFFERY, A. N.; WILKIN, T. J. 2008. Children from low-income families have less access to sports facilities, but are no less physically active: Cross-sectional study (EarlyBird 35). *Child: Care, Health and Development*, 34(4), s. 470–474.

Doporučená literatura:

1. BARTOŇOVÁ, R.; JEŠINA, O. *Individuální vzdělávací plán ve školní tělesné výchově*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012.

Internetové zdroje:

1. www.apa.upol.cz

INDIVIDUÁLNÍ VZDĚLÁVACÍ PLÁN VE ŠKOLNÍ TV

Individuální vzdělávací plán (IVP) představuje základní kurikulární dokument, podle kterého má být realizováno vzdělávání žáka s tělesným postižením. TV představuje pro zainteresované osoby pedagogickou výzvu.

POSTUPY PŘI REALIZACI POHYBOVÝCH PROGRAMŮ VE ŠKOLNÍ TV

Modifikace ve školní TV

Modifikace ve školní TV nepředstavuje pro učitele vytvoření kompletně nových příprav, ale nejčastěji se jedná o inovaci stávajících. Realizace integrované TV může probíhat v několika různých formách. Jednou z důležitých skutečností, která výrazně ovlivní realizaci IVP ve školní TV, je druh (myšleno například TP), typ (progresivní svalová dystrofie) a charakter (úroveň postižení, regresivita, aktuální stav, individuálně vytvořené kompenzační mechanismy atd.) zdravotního postižení žáka s SVP (jelikož u žáků se zdravotním postižením jsou vzhledem k ostatním žákům s SVP specifika největší, mluvíme v dalším textu o žácích se zdravotním postižením). Je potřeba zvážit, zda integrace bude pro žáka s SVP i pro ostatní spolužáky přínosem a zda nebude negativně ovlivňovat průběh TV. I z tohoto důvodu existuje více typů integrované TV. Jsou to formy integrované, paralelní, separované (segregované) (Doll-Tepper & DePaw, 1996). Ješina, Kudláček et al. (2011) pak toto dělení zařazují do systému organizačních forem hromadné, skupinové a individuální výuky. Všechny tyto organizační typy a formy se mohou variabilně měnit v jedné vyučovací jednotce (VJ) nebo je možné je volně kombinovat v dalších navazujících VJ.

Zásady při integraci do školní TV

Při školní TV s účastí žáka se speciálními vzdělávacími potřebami (ATV) ve všech formách je nutné mít na paměti především tato čtyři pravidla (Kudláček, Ješina, 2008), která označujeme jako principy (zásady):

- aktivity musejí být pro všechny žáky bezpečné;
- aktivity musejí být smysluplné;
- ne každá aktivita je vhodná pro všechny;
- žáci nesmějí trpět pocitem ochuzení z důvodu integrace žáka s SVP.

Block (2007) popisuje stupně podpory integrace (upraveno do českých podmínek in Ješina, Kudláček, 2009). V článku Modifikace pohybových aktivit pro participaci dětí, žáků a studentů se zdravotním postižením v integrované školní tělesné výchově vydaném v roce 2009 v časopise Speciální pedagogika je možné získat podrobnější informace o tomto dělení.

- Integrace bez podpory a bez modifikace obsahu (běžná TV i integrovaná TV).
- Integrace s úpravou obsahu a podmínek (ATV i integrovaná TV).
- Integrace s využitím peer partnerů/tutorů (ATV i integrovaná TV).
- Integrace s využitím asistenta pedagoga (ATV i integrovaná TV).
- Kombinované formy výuky (individuální segregovaná, individuální či skupinová paralelní, běžná integrovaná ATV).

- Spolupráce s organizacemi v komunitě školy nebo žáka (segregovaná ATV).
- Další výuka segregovaného charakteru (segregovaná ATV).

Důležitými termíny v oblasti APA a plánování jsou **modifikace** (nejčastěji ve smyslu přizpůsobení něčeho) a **adaptace** (nejčastěji ve smyslu přizpůsobení někoho). Tyto termíny je však možné využívat také jako synonyma. V kinantropologii nejčastěji uvažovaní didaktičtí činitelé („didaktický čtverec“ – např. pedagog, žák, obsah a podmínky) (Frömel, 1975 in Válková, 2010) jsou v kontextu APA doplněni pátým elementem, který významně doplňuje tradiční 4 činitele, a tím je modifikace/adaptace. Vše v širších specifických sociálních a jiných podmínkách. Dle námi preferované definice APA (viz Ješina, Kudláček et al., 2011) se jedná o modifikace převážně u obsahu (specifické pohybové aktivity) a podmínek (časové, personální, materiální, finanční aj.) a adaptaci u edukátora (pedagoga, učitele, instruktora, animátora volného času, vychovatele apod.) a edukanta (jedinec, sportovec, klient, účastník, žák). Obsah je vzhledem k individuálním specifikům např. osob se zdravotním postižením nutné často modifikovat. Dle výsledků projektu THENAPA (Van Coppenolle et al., 2004) může být modifikována každá pohybová aktivita. Pohybová aktivita by měla být realizována s pochopením specifických potřeb plynoucích ze zdravotního postižení, a může tedy vyžadovat modifikace v následujícím:

- Náradí, náčiní: využití míčů různých velikostí, které mohou být vyrobeny z různých materiálů.
- Prostředí: snížení výšky sítě; zmenšení velikosti hřiště.
- Úkol: zjednodušení aktivity, modifikace cíle – volejbal, kde žák s postižením hraje vsedě.
- Pravidla: tenisový míček může před odehráním dopadnout na zem dvakrát (prodloužení času potřebného k odehrání míčku).
- Instrukce: přizpůsobení se rozumovým schopnostem žáků – jednoduché a krátké instrukce, redukce na pouze jednu informaci v daném čase, volba přímého pohybu namísto pohybu v kruhu (Van Coppenolle et al., 2004).

Válková (2010) rozděluje, a tím i akcentuje modifikace (adaptace) zejména v následujících oblastech:

- a) komunikace;
- b) metody práce, metody učení, postupy;
- c) obsah činnosti, programu, sportu;
- d) podmínky: přístup do prostředí, vlastní prostředí činnosti, pomůcky, náčiní;
- e) pravidla.

V souladu s Válkovou uvádějí Ješina, Kudláček et al. (2011) pro jednotlivé oblasti již praktické příklady modifikací pro realizaci APA nejčastěji organizovaného charakteru ve sportovních, pohybových, soutěživě nebo kreativně zaměřených hrách:

Konkrétní
návod
modifikací
do TV

Ad a)

Způsob komunikace musíme volit dle věku, pohlaví i jedinečné osobnosti toho, s kým komunikujeme. Musíme si uvědomit, že při realizaci volnočasových pohybových aktivit zdaleka nekomunikujeme pouze verbálně. Některá předem dohodnutá gesta se dokonce stala standardním prostředkem komunikace v rámci např. sportovních nebo pohybových her, což částečně napomáhá integraci např. žáků se sluchovým postižením. Komunikace musí být nejen přiměřená, ale nesmí u osob se speciálními potřebami vyvolávat pocit, že jsou kvůli svému postižení upřednostňováni.

Ad b)

Zapojení dalších podpůrných osob může být pro integrované programy s využitím pohybových aktivit za určitých okolností klíčové. Okolnostmi máme na mysli především typ a hloubku postižení, vnější podmínky, jako je prostředí a charakter konkrétních činností. Pokud mluvíme o zapojení dalších osob, máme tím na mysli především asistenta pedagoga, instruktory nebo vrstevníky (zejména ve školním prostředí častěji označovaní jako peer tutoři). Zapojení může mít podobu asistence (tedy podpory či pomoci), ale také společného partnerského spojení, např. v pohybových či jiných hrách.

Intenzita zatížení a odpočinku je opět jednou z klasických možností modifikací pohybových aktivit. Např. ve vztahu k jedinci s tělesným postižením je nutné sledovat především možná zdravotní rizika a případné kontraindikace pohybových aktivit, jako je spasmus svalů, celková fyzická únava, vliv na kardiovaskulární aparát, případně další.

Ad c)

Role hráče (účastníka, participanta) je velmi důležitá vzhledem k jeho psychické spokojenosti s participací v pohybové aktivitě a z hlediska sociálního statutu ve skupině. Naší snahou by mělo být vytvoření podmínek pro co největší možnost zapojení jedince se speciálními potřebami do herní činnosti. V případě, že přímé zapojení jako hráče není možné, můžeme zvážit další možnosti (rozhodčí, poradce, supervizor, pomocný rozhodčí, manager, živá meta, záchrana). Zajímavé modifikace pro hráče se zrakovým postižením nabízí například Bláha (2010).

Způsob lokomoce (pohybu) je samozřejmě nezbytnou součástí pohybové aktivity. Nejpřirozenější je chůze a běh, ale můžeme zařadit i několik dalších (pohyb vsedě, vleže, plazení, chůze po čtyřech, skoky, poskoky po jedné končetině, kombinace uvedených způsobů). Změny pohybu můžeme zařadit a kombinovat i v průběhu pohybové aktivity. Všichni hráči se nemusí pohybovat stejně, to se týká např. i pohybových her. Takto výraznou změnu v lokomoci již považujeme za změnu obsahu, která může vést až k vytvoření APA vytvořené primárně pro osoby se zdravotním postižením (např. power soccer, volejbal vsedě, fuli-fuli aj.).

Ad d)

Prostor (místo, velikost, vymezení prostoru pro pohyb) je dalším faktorem, který musíme při volnočasových aktivitách zohlednit. Prostor musí být bezbariérový, snadno dosažitelný. Velikost zvolené plochy by měla odpovídat počtu a specifickým hráčů (např. s mentálním či zrakovým postižením), především kvůli bezpečnosti, ale i intenzitě zatížení, možnosti pohybu na vozíku, popř. musí být vhodně ohraničena pro participaci jedince se zrakovým postižením. Velikost hřiště přímo ovlivňuje interakci žáků, stejně jako množství aktivních zásahů do dané PA. Vymezení prostoru pro pohyb je nezbytné především z bezpečnostních důvodů, dále pak také z důvodu samotné frekvence zapojení jedince se speciálními potřebami do pohybové aktivity. Například osobě na vozíku omezíme možnost vjezdu do území pod košem při basketbalu nebo naopak omezíme možnost vstupu ostatním stojícím hráčům. **Počty účastníků** lze upravit podle potřeb. Víme například, že někteří účastníci jsou velmi šikovní. V tom případě k nim zařadíme např. hráče s postižením. Lze také upravit počet účastníků PA tak, že např. v jednom družstvu navýšíme počet hráčů, abychom výkonnostně týmy navzájem přiblížili.

Náčiní (druh, tvar, velikost, množství, hmotnost) může být pro některé jedince se speciálními potřebami zásadní. Zdaleka však nejde jen o ozvučené míče v případě osob se zrakovým postižením. Ani při integraci jedince s tělesným postižením nesmíme zapomínat na používání různých typů sportovního náčiní. Například jedinec s dětskou mozkovou obrnou lépe manipuluje s velkým lehkým míčem než s těžkým a malým. U osob s mentálním postižením zvažujeme také barevnost a tvar použitého náčiní. Uvědomme si, že existuje sportovní náčiní (např. frisbee, ringo kroužky, kruhy, tyče), které je z hlediska manipulace a praktického použití často vhodnější než míče. Je možné využít specifických tvarů tohoto náčiní a nepoužívat je pouze jako náhradu za míč, vždyť např. s frisbee se nemusí jen házet. Malá švihadla můžeme nahradit delším lanem pro celou skupinu atp.

Čas na aktivitu patří mezi klasické možnosti modifikace pohybových aktivit. Jedná se o možnost ovlivnění celkové dynamiky, intenzity i koncentrace emocí. Čas je také důležitý s ohledem na zdravotní rizika, například ve spojení se svalovou únavou u dětí (ale i dospělých) s cerebrálními parézami, únavou způsobenou jednostranným dlouhodobým zatížením u osob používajících vozík nebo psychickou únavou.

Vzdálenost, výška, velikost, množství cílů (košů, branek aj.) je přímo závislé na úrovni dovedností hráčů. Přímou se nabízí kombinace tohoto principu s některými dalšími, jako třeba se způsobem a množstvím získávání bodů. Efektu dosáhneme i zvýšením počtu branek, čímž vytvoříme podmínky pro větší možnost úspěchu. Lze také například využít kombinovaných košů – na nižší hází hráč se speciálními potřebami a na vyšší ostatní.

Využití sportovně-kompenzačních (aplikovaných, modifikovaných) pomůcek je v některých případech komplikovaný aspekt, ale často naprosto nezbytný. Existuje řada kompenzačních pomůcek (sportovní halový vozík, handbike, tandemové kolo, tříkolka, sledge, ozvučený míč aj.), přičemž je možné využít jen jednu z nich nebo

pomůcky kombinovat. Při jejich uplatnění je nutné myslet na bezpečnost všech zúčastněných.

Ad e)

Způsob a množství získaných bodů modifikujeme v případě, kdy hrozí možnost, že šikovnější hráči ty méně šikovné do pohybových aktivit nezapojí. V tomto případě můžeme zařadit pravidlo, které umožní potenciálně méně bodujícím (vybraným) hráčům násobit body za splněný úkol. Například pokud se určenému žákovi podaří vhodit koš, počítá se za 5 bodů. Existuje i možnost zvýhodnění hráče se speciálními potřebami (ale nejen jeho), například v případě skórování nebo dosažení gólu, čímž dále získává na významu jeho postavení v týmu. Stejně tak zvýhodníme i vybraného hráče protějšího týmu. Pozor však na jeho opakované určení. Ačkoliv jednáte jednoznačně s vidinou pozitivního dopadu na skupinu, efekt může být opačný – proto doporučujeme střídání těchto hráčů. Zároveň lze rozšířit možnost bodování tím, že je neomezíme pouze na vstřelení koše, ale poskytneme možnost získat body i vhozením do obroučky, desky, na základě určeného počtu přihrávek bez přerušení apod.

Celkovou modifikaci pravidel považujeme za způsob změny specifické pohybové aktivity v jinou. Je však nutné respektovat sledované cíle. Zde se nejlépe projeví kapacita pedagoga (instruktora) – kreativita a intelekt, ale i časové možnosti. Jednoznačnou podmínkou je také vnitřní motivace. Nejčastěji se týká sportovních a pohybových her, ale i dalších pohybových činností.

DIAGNOSTIKA A EVALUACE

Hodnocení vychází z posouzení míry dosažení očekávaných výstupů formulovaných v učebních osnovách jednotlivých předmětů školního vzdělávacího programu. Hodnocení je pedagogicky zdůvodněné, odborně správné a doložitelné.

Diagnostika motorických dovedností a z toho vyplývající vhodně nastavené aktivity jsou obtížnější u žáka, který se školní TV začíná (nebyl v předchozích letech do TV začleněn). Proto je důležité, aby byla prováděna průběžná evaluace IVP (z důvodu včasného zařazení nutných úprav).

Dle Kaprálka a Běleckého (2004) lze využít několika metod evaluace kvality dokumentace (IVP):

- 1) Metoda kvalitativního a kvantitativního rozboru pedagogické dokumentace
Při rozboru lze využít veškeré relevantní pedagogické dokumentace – např. rozvrh hodin, učební plán, IVP, IVP z minulých let, osobní dokumentace žáka, vysvědčení, žákovské knížky, zápisy z třídních schůzek, žákovské sešity a třídní knihy.
- 2) Metoda pozorování
Pozorování se zaměřuje především na použitelnost IVP (zda je skutečně ve výuce realizován), do jaké míry ovlivnila výuka integrovaného žáka kvalitu vzdělávání ostatních přítomných žáků a zda je vzdělávání dostatečně zajištěno. Děje se tak většinou formou hospitací.

3) Rozhovor

Rozbor dokumentace musí být doplněn řízeným či volným rozhovorem s jednotlivými pedagogy a vedoucími školními pracovníky (Kaprálek, Bělecký, 2004).

V případě průběžné evaluace integrované TV je nejvhodnější použití metody pozorování a rozhovoru. Při hodinách TV doporučujeme sledovat následující:

- Zvládá žák s SVP pohybové aktivity, které jsou v IVP uvedeny?
- Stíhá všechny aktivity, které jsou v IVP pro dané časové období uvedeny?
- Jsou modifikace, které jsou uvedeny v IVP, zvoleny správně?
- Zvládl by žák s SVP více aktivit, jiné provedení, nepotřebuje tolik modifikací?
- Jsou potřeba speciální sportovní pomůcky, příp. jsou zvoleny správně?
- Jak probíhá forma paralelní, integrovaná nebo separovaná? Jsou zvoleny u daného žáka s SVP správně?
- Jak reagují na integraci žáka s SVP spolužáci? Nemají s modifikací her pro žáka s SVP problém? Spolupracují s ním?
- Je žák s SVP schopen si pohybové aktivity modifikovat sám?
- Jak vypadá spolupráce s asistentem pedagoga? Nevyužívá žák s SVP pomoci asistenta i tam, kde není potřeba?
- Baví žáka s SVP tělesná výchova?
- Do kterých aktivit se zapojuje nejraději?
- Jak se cítí během jednotky TV a po ní? Je unavený? Pociťuje bolest?

Pokud uznáme, že je potřeba udělat v obsahu IVP změny, je možné je zařadit v průběhu školního roku dle aktuální situace (doplňovat nebo i zcela změnit – např. nepřinášejí-li dosavadní postupy očekávaný efekt nebo vyvstanou-li nové okolnosti, které je důležité reflektovat). Dvakrát ročně školské poradenské zařízení vyhodnocuje dodržování postupů a opatření uvedených v IVP (Jucovičová et al., 2009).

Na konci uplynutí doby, pro kterou byl IVP vytvořen, je dobré provést reálné zhodnocení. Mělo by se hodnotit splnění jednotlivých cílů popsanych v IVP, žákovo zlepšení či zhoršení v určitých dovednostech, znalost učiva dle RVP, celkový dojem ze žákova přístupu k TV a klima ve třídě. Pro reálné zhodnocení dosaženého zlepšení či zhoršení v pohybových dovednostech a schopnostech je dobré provést znovu test motorických kompetencí, který byl proveden na začátku docházky žáka s SVP do TV. Důležitá součást hodnocení je doporučení pro další rok. Po prvním roce jsme schopni objektivně říci, jaké pokroky žák udělal, a to je dobré využít při tvorbě IVP pro další rok.

5.1 PŘÍKLADY IVP PRO ŽÁKY S TĚLESNÝM POSTIŽENÍM

Pro prezentování příkladů vybraných IVP uvádíme ty, se kterými se můžete seznámit v knize *Individuální vzdělávací plán ve školní tělesné výchově* (Bartoňová, Ješina, 2012).

HANA DOKOUPILOVÁ – ZÁKLADNÍ DIAGNÓZA DĚTSKÁ MOZKOVÁ OBRNA – DIPARETICKÁ FORMA

(autor IVP – Radka Bartoňová)

Diagnostika pohybových schopností a dovedností

Podpora byla hodnocena na škále – sama s oporou, s dopomocí, s výraznou dopomocí.

Stabilita/provedení na škále – velmi dobrá, dobrá, slabší, velmi slabá.

TEST: Hana

Dovednosti / motorické kompetence obecné	Ano/ne	Samostatně	Dopomoc	Stabilita/kvalita pohybu	Poznámky
1. Stoj	A		sama s opor.	slabší	chodítko
2. Vstávání z lehu, sedu	A		sama s opor.	slabší	
3. Lezení po čtyřech	A	*		dobrá	
4. Běh	N				
5. Chůze	A		sama s opor.	slabší	chodítko
6. Poskoky na místě	A		s dopomocí	velmi slabá	
7. Skákání po jedné noze	N				
8. Přeskok překážky	N				
9. Skok do dálky	N				
10. Sklouznutí	N				
11. Plazení	A	*		dobrá	možná plasticita
12. Jemná motorika	A			dobrá	

Dovednosti / motorické kompetence obecné	Ano/ne	Samostatně	Dopomoc	Stabilita/kvalita pohybu	Poznámky
Vozík	Ano/ne	Bez dopomoci	Dopomoc	Stabilita/kvalita pohybu	Poznámky
1. Jízda vpřed	A	*		slabší	eliminace přehnané soutěživosti
2. Jízda vzad	A	*		slabší	
3. Slalom	A	*		slabší	
4. Přesun z vozíku na zem a naopak	N				
5. Překonání překážky	N				
Dovednosti/specifické	Ano/ne	Bez dopomoci	Dopomoc	Stabilita/kvalita pohybu	Poznámky
1. Úder do stojícího míče	A	*		dobrá	
2. Kutálení	A	*		velmi dobrá	
3. Chytání	A	*		slabší	
4. Kopnutí	N				trénovat
5. Hod obouruč vrchem	A	*		slabší	
6. Hod obouruč spodem	A	*		dobrá	
7. Hod jednou rukou	A	*		slabší	
8. Hod trčením	A	*		slabší	levou ne
9. Zvednutí míče ze země	A		s oporou	velmi dobrá	levá horší
10. Různé míče	A	*		dobrá	

INDIVIDUÁLNÍ VZDĚLÁVACÍ PLÁN TV

INDIVIDUÁLNÍ VZDĚLÁVACÍ PLÁN – TĚLESNÁ VÝCHOVA

PŘÍKLAD

OBECNÉ INFORMACE			
Škola:	MŠ a ZŠ Horní Dolní	Město:	Horní Dolní
Třída:	1	Školní rok:	2010–2011
Jméno žáka:	Hana Dokoupilová	Věk:	7

DIAGNOSTIKA	
Diagnóza zdravotního postižení:	Dětská mozková obrna, diparetická forma <ul style="list-style-type: none">• samostatná chůze jen s oporou• horší jemná motorika
Vnější podmínky (diagnostika prostředí):	Hanka dochází do první třídy spolu s dvaceti spolužáky. Ve škole jí v integraci pomáhá osobní asistentka. Hanka k chůzi používá chodítko nebo dopomoc druhých. Pro pohyb na delší vzdálenosti je využíván kočár. Škola není bezbariérová, a proto jsou všechna schodiště vybavena ližinami. Tělocvična je prostorná. Je vybavena běžným nářadím a náčiním. Aby Hanka mohla být plnohodnotněji integrována, bude v hodinách využít sportovní vozík. Při některých aktivitách budeme využívat pohyb po čtyřech na zemi, chůzi v chodítku nebo chůzi za pomoci asistentky.
Diagnostika vědomostí a poznatků ohledně pohybového učení a zdraví:	Hanka je v první třídě a bude postupovat v učivu od začátku společně s ostatními.
Diagnostika pohybových dovedností:	Test pohybových dovedností, příloha „X“.

VÝUKA TĚLESNÉ VÝCHOVY	
Organizace výuky:	Hance při výuce pomáhá osobní asistentka.
Speciální pomůcky:	Sportovní vozík, overball
Kontraindikace:	Žádné
Cíle v TV:	<p>Vzdělávací:</p> <p>Gymnastika: Kotoul vpřed, vzad za pomoci asistentky, postupně samostatně. Cvičení s lavičkami, žebřiny, bedna – bezpečné zvládnutí s modifikacemi za pomoci asistentky.</p> <p>Atletika: „skok daleký z místa“ (jak daleko dojde na sport. vozíku na jeden odraz), běhy 30 a 50 m (na sport. vozíku). Hod míčem z místa, přihrávky (na sportovním vozíku). Jízda na sportovním vozíku (vpřed, vzad, slalom).</p> <p>Závodivé hry, míčové hry: znalost pravidel, účast s modifikacemi.</p> <p>Výchovný:</p> <p>Spolupráce se spolužáky, vzájemná pomoc, naučit se modifikovat si cvičení a cvičit, co zvládne. Snažit se pracovat co nejvíce samostatně.</p> <p>Zdravotní:</p> <p>Zlepšení stability, jemné a hrubé motoriky, vytrvalost, zvyšování kondice.</p>
Učivo dle RVP ZV:	<p>Činnosti ovlivňující zdraví:</p> <ul style="list-style-type: none"> • význam pohybu pro zdraví; • příprava organismu; • zdravotně zaměřené činnosti; • rozvoj různých forem rychlosti, vytrvalosti, síly, pohyblivosti, • koordinace pohybu; • hygiena při TV; • bezpečnost při pohybových činnostech. <p>Činnosti ovlivňující úroveň pohybových dovedností:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pohybové hry; • základy gymnastiky; • rytmické a kondiční formy cvičení pro děti; • průpravné úpoly; • základy atletiky; • základy sportovních her; • turistika a pobyt v přírodě; • plavání; • lyžování, bruslení (podle podmínek školy); • další pohybové činnosti (podle podmínek školy a zájmu žáků).

<p>Učivo dle RVP ZV:</p>	<p>Činnosti ovlivňující zdraví:</p> <ul style="list-style-type: none"> • význam pohybu pro zdraví; • příprava organismu; • zdravotně zaměřené činnosti; • rozvoj různých forem rychlosti, vytrvalosti, síly, pohyblivosti, • koordinace pohybu; • hygiena při TV; • bezpečnost při pohybových činnostech. <p>Činnosti ovlivňující úroveň pohybových dovedností:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pohybové hry; • základy gymnastiky; • rytmické a kondiční formy cvičení pro děti; • průpravné úpoly; • základy atletiky; • základy sportovních her; • turistika a pobyt v přírodě; • plavání; • lyžování, bruslení (podle podmínek školy); • další pohybové činnosti (podle podmínek školy a zájmu žáků). <p>Činnosti podporující pohybové učení:</p> <ul style="list-style-type: none"> • komunikace v TV; • organizace při TV; • zásady jednání a chování; • pravidla zjednodušených osvojovaných pohybových činností; • měření a posuzování pohybových dovedností; • zdroje informací o pohybových činnostech.
<p>Výstupy dle RVP ZV:</p>	<p>Spojuje pravidelnou každodenní pohybovou činnost se zdravím a využívá nabízené příležitosti.</p> <p>Zvládá v souladu s individuálními předpoklady jednoduché pohybové činnosti jednotlivce nebo činnosti prováděné ve skupině; usiluje o jejich zlepšení.</p> <p>Spolupracuje při jednoduchých týmových pohybových činnostech a soutěžích.</p> <p>Uplatňuje hlavní zásady hygieny a bezpečnosti při pohybových činnostech ve známých prostorech školy.</p>

<p>Září:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Měření žáků, řazení podle velikosti, poučení o bezpečnosti, seznámení s tělocvičnou, nářadovnou, škol. hřištěm. • Lavičky – přeskok, chůze, běh. • Plné míče – válení, podávání. 	<ul style="list-style-type: none"> • Měření žáků, řazení podle velikosti, poučení o bezpečnosti. • Seznámení s tělocvičnou, nářadovnou, školním hřištěm. • Lavičky – plazení, po čtyřech, přechod (s dopomocí). • Plné míče – kotoulání v sedu.
<p>Říjen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kotoul vpřed z dřepu spojného. • Základní činnosti s míčem – přihrávky, chytání. • Rozvíjení běžecké rychlosti. • Žebřiny – vylézání, slézání. • Lavičky – překonávání na šíři. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kotoul vpřed ze dřepu spojného (s dopomocí). • Základní činnosti s míčem (na sport. vozíku). • Jízda na sportovním vozíku – vpřed, vzad. • Žebřiny – vylézání, slézání (s dopomocí). • Lavičky – přelézání s oporou o ruce, plazení.
<p>Listopad:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Akrobacie – stoj na lopatkách. • Kotoul vpřed ze dřepu. • Žebřiny – vylézání, slézání, seskoky, ručkování. • Šplh na tyči. • Přihrávky, dribling. 	<ul style="list-style-type: none"> • Akrobacie – stoj na lopatkách (s dopomocí). • Kotoul vpřed ze dřepu (s dopomocí). • Žebřiny – vylézání, slézání, ručkování (s dopomocí). • Šplh na tyči – jen přitahy rukou (s dopomocí). • Přihrávky, dribling – na sport. vozíku.
<p>Prosinec:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Akrobacie – kotoul vpřed, stoj na lopatkách. • Šplh na tyči. • Lavičky – překonávání laviček. • Přihrávky, dribling. • Bedny – bedna jako překážka. 	<ul style="list-style-type: none"> • Akrobacie – kotoul vpřed, stoj na lopatkách (s dopomocí). • Šplh na tyči – jen přitahy rukou (s dopomocí). • Přihrávky, dribling – na sportovním vozíku. • Bedna – s dopomocí asistentky, modifikace dle cviků (přelézání, po čtyřech, objíždění na sportovním vozíku atd.).

<p>Leden:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Akrobacie – kotoul vpřed ze dřepu do stoje. • Rozvíjení běžecké vytrvalosti. • Žebřiny – vylézání, slézání, cvičení na žebřinách. • Šplh na tyči. • Atletika – hod míčem z místa, skok daleký z místa. • Přihrávky s míčem obouřuč. • Bedny – odraz snožmo. 	<ul style="list-style-type: none"> • Akrobacie – kotoul vpřed ze dřepu do sedu (postupně bez dopomoci). • Jízda na sport. vozíku – vytrvalost. • Žebřiny – s dopomocí asistentky. • Šplh na tyči – jen přitahy rukou (s dopomocí). • Atletika – hod míčem z místa (sport. vozík), skok daleký z místa (sport. vozík). • Přihrávky – na sport. vozíku. • Nácvik odrazu na místě (s dopomocí).
<p>Únor:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Atletika – rozvíjení běžecké vytrvalosti. • Akrobacie – kotoul vzad ze dřepu. • Bedny – odraz snožmo, probíhání dílů. • Hodina bezpečnosti v tělocvičně. • Závodivé hry, míčové hry. 	<ul style="list-style-type: none"> • Jízda na sport. vozíku – vytrvalost. • Akrobacie – kotoul vzad ze dřepu (s dopomocí). • Odraz snožmo – za pomoci asistentky, objíždění na sport. vozíku. • Hodina bezpečnosti v tělocvičně. • Závodivé hry, míčové hry – modifikace dle jednotlivých her (na sport. vozíku, důraz na rozdělení družstev – Hanka nesmí brzdit).
<p>Březen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Akrobacie – kotoul vpřed i vzad. • Stoj na lopatkách, následný kotoul vzad. • Skok daleký z místa. • Hod míčkem na terč. • Šplh na tyči. • Rozvoj běžecké vytrvalosti. 	<ul style="list-style-type: none"> • Akrobacie – kotoul vpřed (bez dopomoci), vzad (s dopomocí). • Stoj na lopatkách, následný kotoul vzad (s dopomocí). • Skok daleký z místa – na sport. vozíku. • Hod míčkem na terč – na sport. vozíku. • Šplh na tyči – jen přitahy rukou (s dopomocí). • Jízda na sport. vozíku – vytrvalost.
<p>Duben:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Akrobacie – kotoul vpřed i vzad, šplh na tyči. • Atletika – hod míčkem, skok daleký z rozběhu. • Rozvrh běžecké vytrvalosti, běh na 50 m. • Přihrávky, dribling. • Závodivé hry, míčové hry. 	<ul style="list-style-type: none"> • Akrobacie – kotoul vzad i vpřed (zkoušet bez dopomoci). • Atletika – hod míčkem – ze sport. vozíku, „skok daleký z místa“ na sport. vozíku. • Přihrávky dribling – na sport. vozíku. • Závodivé hry, míčové hry – modifikace dle jednotlivých her (na sport. vozíku, důraz na rozdělení družstev – Hanka nesmí brzdit).

<p>Květen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Akrobacie – kotoul vpřed i vzad. • Atletika – rozvoj běžecké vytrvalosti, běh na 30 a 50 m. • Bedny, žebřiny. • Přihrávky, dribling. • Závodivé hry, míčové hry. 	<ul style="list-style-type: none"> • Akrobacie – kotoul vzad i vpřed (zkoušet bez dopomoci). • Jízda na sport. vozíku – vytrvalost, rychlost (30 a 50 m). • Bedny, žebřiny – s dopomocí. • Přihrávky dribling – na sport. vozíku. • Závodivé hry, míčové hry – modifikace dle jednotlivých her (na sport. vozíku, důraz na rozdělení družstev – Hanka nesmí brzdit).
<p>Červen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Atletika – skok daleký z rozběhu, rychlý běh na 30 a 50 m, běžecká vytrvalost. • Akrobacie – kotoul vpřed i vzad, stoj na lopatkách. • Bedny, žebřiny. • Závodivé hry, míčové hry. 	<ul style="list-style-type: none"> • Atletika – „skok daleký z místa“ na sport. vozíku. • Jízda na sport. vozíku – vytrvalost, rychlost (30 a 50 m). • Akrobacie – kotoul vzad i vpřed (zkoušet bez dopomoci), stoj na lopatkách (s dopomocí). • Bedny, žebřiny – s dopomocí. • Přihrávky dribling – na sport. vozíku. • Závodivé hry, míčové hry – modifikace dle jednotlivých her (na sport. vozíku, důraz na rozdělení družstev – Hanka nesmí brzdit).
<p>Způsob hodnocení a kvalifikace:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Numericky vyjádřené známkování – neznámkuje se výkonnost, známkuje se snaha žákyně a pokrok v jednotlivých cílech TV.
<p>Kontrola plnění IVP:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Nutná diagnostika na začátku a na konci hodnoceného období. Opakování testu pohybových dovedností – červen 2011.
<p>Časové období plnění IVP:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Září 2010 až červen 2011.

Za Centrum APA zpracovala:

Podpis třídního učitele:

Podpis ředitele:

HODNOCENÍ

Hanka za celý rok udělala největší pokroky v samostatné chůzi. Nebylo to pro ni jednoduché, o to více je pokrok cenný. Na začátku školního roku chodila pomocí chodítka. Teď na konci zvládá chůzi s „kozyčkami“ a začíná chodit i s klasickými berlemi. Postupně jí prodlužujeme vzdálenost, kterou ujde. Soustavně posiluje svaly na ruku, aby vydržela chodit co nejdéle. Hanka se pravidelně věnuje tělesné výchově ve formě integrované, paralelní i separované. Ve formě integrované se společně s ostatními věnuje modifikovaným hrám, práci s míči a modifikovaným pohybovým aktivitám. Za pomoci asistentky a paní učitelky se naučila kotoul vpřed i vzad, lezení po žebřinách, cvičení s lavičkami a bednou. Jízdu na sportovním vozíku jsme po několika pokusech o plynulou jízdu vzdaly. Hanka se snažila být stejně rychlá jako ostatní děti, dostávala se do napětí, šponovala se na vozíku a to jí znemožňovalo jízdu. I proto jsme raději v tělesné výchově trénovali separovaně chůzi s „kozyčkami“ a klasickými berlemi. Pokud byla unavená, tak jsme zařadily paralelní odpočinkové cvičení v přilehlé nářadovně. Tam se učila pohybovým dovednostem s míčem, tyčí, kruhy a s dalšími pomůckami.

V letošním roce Hanka absolvovala i lyžařský kurz, kde se věnovala lyžování na mono-ski. Na mono-ski jezdí s rodinou už od loňského roku, tak to pro ni nebylo nic nového. Důležité bylo nejen to, že se v mono-ski nadále zlepšovala, ale i to, že byla společně s ostatními dětmi a zažila první delší odloučení od rodiny.

Hanka dělá celkově v pohybových aktivitách velké pokroky.

Cíle v TV:

Splnění cílů:

Vzdělávací: Gymnastika – za pomoci asistentky zvládne kotoul vpřed i vzad.

Samostatně jen překulit, když ji nachystají do správné polohy.

Atletika – „skok daleký z místa“, běhy 30 a 50 m (na sport. vozíku) – netrénováno.

Hod míčem z místa, přihrávky – zlepšení. Trénování i ve stoji s oporou.

Cvičení s lavičkami, žebřiny, bedna – zvládnuto s malými modifikacemi.

Jízda na sportovním vozíku – mírné zlepšení, moc netrénováno.

Závodivé hry, míčové hry – pravidla zná a účastní se s modifikacemi.

Zdravotní: Se spolužáky spolupracuje. Jejich pomoc je plánována na příští rok, kdy trochu povyroste. Naučila se modifikovat některé cvičení a samostatně si vymýšlet jiné.

Výchovný: Splněno.

Diagnostika a test pohybových dovedností: TEST: Hana

Dovednosti / motorické kompetence obecné	Ano/ne	Samostatně	Dopomoc	Stabilita/kvalita pohybu	Poznámky	Hodnocení po 4 měsících
1. Stoj	A		sama s opor.	slabší	chodítko	lepší stabilita, zlepšení
2. Vstávání z lehu, sedu	A		sama s opor.	slabší		zlepšení
3. Lezení po čtyřech	A	*		dobrá		mírné zlepšení
4. Běh	N					
5. Chůze	A		sama s opor.	slabší	chodítko	velké zlepšení, chůze s berlemi
6. Poskoky na místě	A		s dopomocí	velmi slabá		mírné zlepšení
7. Skákání po jedné noze	N					
8. Přeskok překážky	N					
9. Skok do dálky	N					
10. Sklouznutí	N					
11. Plazení	A	*		dobrá	možná plasticita	beze změny
12. Jemná motorika	A			dobrá		mírné zlepšení
Vozík	Ano/ne	Bez dopomoci	Dopomoc	Stabilita/kvalita pohybu	Poznámky	Hodnocení po 4 měsících
1. Jízda vpřed	A	*		slabší	eliminace přehnané soutěživosti	mírné zlepšení
2. Jízda vzad	A	*		slabší		mírné zlepšení
3. Slalom	A	*		slabší		mírné zlepšení
4. Přesun z vozíku na zem a naopak	N					
5. Překonání překážky	N					

Dovednosti/specifické	Ano/ne	Bez dopomoci	Dopomoc	Stabilita/kvalita pohybu	Poznámky	Dovednosti/specifické
1. Úder do stojícího míče	A	*		dobrá		zlepšení
2. Kutálení	A	*		velmi dobrá		zlepšení
3. Chytání	A	*		slabší		zlepšení
4. Kopnutí	N				trénovat	zlepšení
5. Hod obouruč vrchem	A	*		slabší		zlepšení
6. Hod obouruč spodem	A	*		dobrá		zlepšení
7. Hod jednou rukou	A	*		slabší		zlepšení
8. Hod trčením	A	*		slabší	levou ne	zlepšení
9. Zvednutí míče ze země	A		s oporou	velmi dobrá	levá horší	zlepšení stability
10. Různé míče	A	*		dobrá		zlepšení

ZÁVĚR A DOPORUČENÍ PRO DALŠÍ ROK

V dalším školním roce by měla Hanka začít cvičit více s ostatními dětmi ze třídy dohromady. Je nezbytné pokračovat v tréninku nabytých dovedností. Nejdůležitější je trénovat chůzi o berlích, která je nezbytná pro její běžný život. Dobré by bylo zařadit i chůzi v terénu a postupně ze schodů a do schodů. Zaleží na tom, jaké pokroky udělá přes prázdniny a kam se bude ubírat její další rozvoj. Z dalších aktivit zkusit hrát bocci, práci s florbalovou hokejkou a přidat další sportovní náčiní. Do individuálního plánu zařadit i nějaké cviky na stabilitu. V zimní sezóně by bylo dobré pokračovat v tréninku jízdě na mono-ski.

Pro Hanku je nezbytné určit cíle společně, aby si ona sama dala nějaké možné hranice a měla motivaci je překonávat. Je potřeba, aby věděla, že je to pro její dobro a že když bude pořádně trénovat, tak bude postupně víc a víc samostatná.

Pozn.: Hodnocení bylo provedeno na konci dubna 2011 kvůli odjezdu Hanky do lázní.

PETRA JIRÁČKOVÁ – ZÁKLADNÍ DIAGNÓZA DĚTSKÁ MOZKOVÁ OBRNA – KVADRUPARETICKÁ FORMA (ZŠ – DRUHÝ STUPEŇ)

(autor IVP – Radka Bartoňová)

DIAGNOSTIKA POHYBOVÝCH SCHOPNOSTÍ A DOVEDNOSTÍ

TEST: Petra

Dovednosti / motorické kompetence obecné	Ano/ne	Samostatně	Dopomoc	Stabilita/kvalita pohybu	Poznámky
1. Stoj	A		S dopomocí	Velmi slabá	Dopomoc asistentky
2. Vstávání z lehu, sedu	N				
3. Lezení po čtyřech	A		S dopomocí	Velmi slabá	Jen stoj na čtyřech
4. Běh	N				
5. Chůze	A		S dopomocí	Velmi slabá	Jen s velkou oporou
6. Poskoky na místě	N				
7. Skákání po jedné noze	N				
8. Přeskok překážky	N				
9. Skok do dálky	N				
10. Sklouznutí	N				
11. Plazení	A	*			Těžší
12. Jemná motorika	A	*		Slabší	Špatná – pravá horší než levá
Vozík	Ano/ne	Bez dopomoci	Dopomoc	Stabilita/kvalita pohybu	Poznámky
1. Jízda vpřed	A	*		Slabší	Horší pravá strana
2. Jízda vzad	A	*		Slabší	Horší pravá strana
3. Slalom	A	*		Slabší	Špatná levá zatáčka
4. Přesun z vozíku na zem a naopak	N				
5. Překonání překážky	N				

Dovednosti/specifické	Ano/ne	Bez dopomoci	Dopomoc	Stabilita/ kvalita po- hybu	Poznámky
1. Úder do stojícího míče	Pravá ne, levá ano	*		Slabší	
2. Kutálení	N				
3. Chytání	A	*		Dobrá	
4. Kopnutí	N				
5. Hod obouruč vrchem	N				
6. Hod obouruč spodem	N				
7. Hod jednou rukou	A	*		Slabší	
8. Hod trčením	A	*		Slabší	Lehčí měkčí míč
9. Zvednutí míče ze země	N				Jen válením po kole
10. Různé míče	N				Jen malé a lehké

OBECNÉ INFORMACE			
Škola:	ZŠ Podolí	Město:	Podolí
Třída:	6	Školní rok:	2010/2011
Jméno žáka:	Petra	Věk:	13

DIAGNOSTIKA	
Diagnóza zdravotního postižení:	Dětská mozková obrna, kvadraparetická forma, pravá ruka více poškozena, používá mechanický vozík.
Vnější podmínky:	Petra je integrována v šesté třídě, kterou navštěvuje společně s 21 spolužáky. Ve výuce jí pomáhá asistentka. Na prvním stupni byla v tělocviku společně se spolužáky. Půl roku v páté třídě trénovala jízdu na sportovním vozíku, hru boccia a další pohybové dovednosti v separované formě. Tělocvična v této škole není bezbariérová a vede k ní řada schodů. Je potřeba s Petrou schody překonávat. A proto, když bude přítomna pouze asistentka, bude Petra vyučována na chodbě. Petra pochází ze sportovní rodiny. K jejím dalším koníčkům z pohybových aktivit patří jízda na trojkolce, plavání a hippoterapie.
Diagnostika vědomostí a poznatků ohledně pohybového učení a zdraví:	Petra chápe význam pohybu pro zdraví. Je potřeba získat vědomosti ohledně kondiční a fyzické přípravy. Oblast sportovních a pohybových her je potřeba doplnit o další (pravidla, představa hry atd.). V tomto roce by měla Petra vyzkoušet roli rozhodčího a posuzovatele pohybových dovedností.
Diagnostika pohybových dovedností:	Test pohybových dovedností, příloha „X“.

VÝUKA TĚLESNÉ VÝCHOVY	
Organizace výuky:	Výuka je provozována většinou v paralelní formě v tělocvičně nebo na chodbě za pomoci asistentky.
Speciální pomůcky:	Overball, sportovní vozík, boccia, tenisák
Kontraindikace:	Nejsou
Cíle v TV:	<p>Vzdělávací:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sportovních hry – základní pojmy, pravidla her (boccia, přehazovaná, vybíjená, basketbal, florbal, kopaná, házená), manipulace s míčem, florbalovou hokejkou, jiným herním náčiním. Trénink boccie. • Atletika – znalost atletických disciplín, skok do dálky z místa, hod kriketovým míčkem. • Gymnastika – teoretická znalost základních gymnastických cviků. • Jízda na sportovním vozíku – pohyb na vozíku – slalom, zlepšení pohybu na levou stranu, zrychlení jízdy vpřed, překonání terénních nerovností (mírný kopec, mírná překážka, různý povrch), vytrvalost, „indiánský běh“. <p>Výchovný: Starost o své fyzické zdraví, zvládání jednotlivých úkolů.</p> <p>Zdravotní: Posílení slabší ruky, zlepšení jemné a hrubé motoriky.</p>
Učivo dle RVP ZV:	<p>Činnosti ovlivňující úroveň pohybových dovedností:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pohybové hry – s různým zaměřením; netradiční pohybové hry a aktivity, • gymnastika – akrobacie, přeskoky, cvičení s náčiním a na nářadí, • estetické a kondiční formy cvičení s hudbou a rytmickým doprovodem – základy rytmické gymnastiky, cvičení s náčiním; kondiční formy cvičení pro daný věk žáků, tance, • úpoly – základy sebeobrany, základy aikidó, judo, karatedo, • atletika – rychlý běh, vytrvalý běh na dráze a v terénu, základy překážkového běhu, skok do dálky nebo do výšky, hod míčkem nebo granátem, vrh koulí, • sportovní hry (alespoň dvě hry podle výběru školy) – herní činnosti jednotlivce, herní kombinace, herní systémy, utkání podle pravidel žákovské kategorie,

- turistika a pobyt v přírodě – příprava turistické akce, přesun do terénu a uplatňování pravidel bezpečnosti silničního provozu v roli chodce a cyklisty, chůze se zátěží i v mírně náročném terénu, táboření, ochrana přírody, základy orientačního běhu, dokumentace z turistické akce,
- plavání (podle podmínek školy – zdokonalovací plavecká výuka, pokud neproběhla základní plavecká výuka, musí předcházet adaptace na vodní prostředí a základní plavecké dovednosti) – další plavecké dovednosti, další plavecký způsob (plavecká technika), dovednosti záchranného a branného plavání, prvky zdravotního plavání a plaveckých sportů, rozvoj plavecké vytrvalosti,
- lyžování, snowboarding, bruslení (podle podmínek školy) – běžecké lyžování, lyžařská turistika, sjezdové lyžování nebo jízda na snowboardu, bezpečnost pohybu v zimní horské krajině, jízda na vleku; (další zimní sporty podle podmínek školy),
- další (i netradiční) pohybové činnosti (podle podmínek školy a zájmu žáků),

Činnosti podporující pohybové učení:

- komunikace v TV – tělocvičné názvosloví osvojovaných činností, smluvené povely, signály, gesta, značky, základy grafického zápisu pohybu, vzájemná komunikace a spolupráce při osvojovaných pohybových činnostech,
- organizace prostoru a pohybových činností – v nestandardních podmínkách; sportovní výstroj a výzbroj – výběr, ošetřování,
- historie a současnost sportu – významné soutěže a sportovci, olympismus – olympijská charta,
- pravidla osvojovaných pohybových činností – her, závodů, soutěží
- zásady jednání a chování v různém prostředí a při různých činnostech
- měření výkonů a posuzování pohybových dovedností – měření, evidence, vyhodnocování.

<p>Výstupy dle RVP ZV:</p>	<p>Činnosti ovlivňující zdraví: aktivně vstupuje do organizace svého pohybového režimu, některé pohybové činnosti zařazuje pravidelně a s konkrétním účelem, usiluje o zlepšení své tělesné zdatnosti; z nabídky zvolí vhodný rozvojový program, samostatně se připraví před pohybovou činností a ukončí ji ve shodě s hlavní činností – zatěžovanými svaly, odmítá drogy a jiné škodliviny jako neslučitelné se sportovní etikou a zdravím; upraví pohybovou aktivitu vzhledem k údajům o znečištění ovzduší.</p> <p>Činnosti ovlivňující úroveň pohybových dovedností: zvládá v souladu s individuálními předpoklady osvojované pohybové dovednosti a tvořivě je aplikuje ve hře, soutěži, při rekreačních činnostech posoudí provedení osvojované pohybové činnosti, označí zjevné nedostatky a jejich možné příčiny.</p> <p>Činnosti podporující pohybové učení: užívá osvojované názvosloví na úrovni cvičence, rozhodčího, diváka, čtenáře novin a časopisů, uživatele internetu, naplňuje ve školních podmínkách základní olympijské myšlenky – čestné soupeření, pomoc handicapovaným, respekt k opačnému pohlaví, ochranu přírody při sportu, dohodne se na spolupráci i jednoduché taktice vedoucí k úspěchu družstva a dodržuje ji, rozlišuje a uplatňuje práva a povinnosti vyplývající z role hráče, rozhodčího, diváka, organizátora, sleduje určené prvky pohybové činnosti a výkony, eviduje je a vyhodnotí zorganizuje samostatně i v týmu jednoduché turnaje, závody, turistické akce na úrovni školy; spolurozhoduje osvojované hry a soutěže.</p>
----------------------------	---

Časový plán:	Modifikace:
<p>Září:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Seznámení s vhodným a bezpečným chováním na sportovních akcích, zásady bezpečného používání sport. potřeb a nářadí, správné držení těla, zvyšování kloubních pohybů, preventivní pohybová činnost, správné zapojení dechu. • Celkové posilování svalového aparátu, rozvoj vytrvalosti, zdravotně orientovaná zdatnost. • Individuální rozcvičení, strečink celého těla. • Základní atletické disciplíny, gymnastické dovednosti, šplh, žebříky, kruhy, akrobacie, sportovní hry – přehazovaná, vybíjená, základní prvky metodické řady – odbíjená, košíková. 	<ul style="list-style-type: none"> • Seznámení s vhodným a bezpečným chováním na sportovních akcích a v tělocvičně, zásady bezpečného používání sport. potřeb. • Strečinková cvičení a posilování. • Jízda na sportovním vozíku – vpřed, vzad, jízda terénem. • Rozvoj vytrvalosti – na vozíku. • Znalost pravidel – přehazována, vybíjená. • Hody, chytání – overballem.
<p>Říjen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Košíková – správný postoj při přihrávce, dribling pravou, levou rukou bez očního kontaktu s balonem, driblingová abeceda. • Doplnkové sport. hry – minikopaná, házená, florbal, průpravná cvičení, cviky rovnováhy – kladina, estetické a kondiční formy cvičení s hudbou a rytmic. doprovodem – základy rytmické gymnastiky, soulad pohybu s hudbou. 	<ul style="list-style-type: none"> • Přihrávky – o zem, přímo, levou, pravou. • Znalost pravidel basketbalu, florbalu. • Rytmizace pohybu, soulad pohybu s hudbou. • Pohyb na sport. vozíku – slalom, zrychlení. • Boccia – nácvik odhodu.
<p>Listopad:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sportovní hry – přehození míče přes síť, rychlá a přesná přihrávka, prudké odehrání míče do soupeřova pole ve výskoku. • Košíková – dvojtakt, střelba na koš, dribling se slalomem, nácvik herní činnosti, obranný pohyb. • Odbíjená – nácvik přihrávek vrchem, odbíjení spodem. • Doplnkové sportovní hry – minikopaná, házená, florbal, průpravná cvičení. • LA – skok vysoký, technika střížný a valivý. 	<p>Hody, chytání – overballem. Hod na cíl malým míčkem. Pohyb na vozíku – vytrvalost. Nácvik odbití florbalovou hokejkou.</p>

<p>Prosinec:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sportovní hry – přehazovaná – přehození míče přes síť, rychlá a přesná přihrávka, prudké odehrání míče do soupeřova pole ve výskoku (smeč) jednoruč i obouruč. • Košíková – dvojtakt, střelba na koš, dribling se slalomem, nácvik herní činnosti, obranný pohyb. • Odbíjená – nácvik přihrávek vrchem, spodem. • Doplnkové sportovní hry – minikopaná, házená, florbal, průpravná cvičení. • LA – skok vysoký, technika střížný a valivý. • Vánoční sportování – sportovní den věnovaný soutěžím. 	<ul style="list-style-type: none"> • Odbití míče pěstí, dlaní. • Cvičení s lanem a švihadlem – přitahování, kroužení. • Skok do dálky z místa (na sport. vozíku – na jeden odraz, kam dojde). • Jízda na sport. vozíku – nácvik zatáčení na levou stranu. • Znalost pravidel házené.
<p>Leden:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kruhy – kotoul vpřed a vzad, houpání vředě, rotace kolem své osy. • Moderní gymnastika – cvičení s míčem, švihadlem a tyčí. • Pohybové hry – závody družstev i jednotlivců s různým zaměřením podle povětrnostních podmínek – bruslení, sáňkování. 	<ul style="list-style-type: none"> • Posilování s lehkým a velkým míčem. • Cvičení s obručí. • Nácvik hry boccia. • Zimní aktivity – sáňkování, mono-ski. • Jízda na sportovním vozíku.
<p>Únor:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Úpoly – význam úpolových sportů pro sebeobranu a brannost, přetahy, přetlaky, úpolové odpory, střežové postoje, sebeobrana, pády. • Podle povětrnostních podmínek – bruslení, sáňkování. 	<ul style="list-style-type: none"> • Zimní aktivity – sáňkování, mono-ski. • Posilování s lehkým míčem, posilovací gumou. • Hra boccia. • Nácvik odbití florbalovou hokejkou.
<p>Březen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hrazda – vzpor na rukách, kotoul vpřed, vzad, vzpor na rukách přešvihem úožmo. • Šplh na tyči a laně. • Doplnkové sportovní hry – minikopaná, házená, florbal, průpravná cvičení. 	<ul style="list-style-type: none"> • Cvičení s lanem a švihadlem – přitahování, kroužení. • Přihrávky – o zem, přímo, levou, pravou. • Jízda na sp. voz. – vytrvalost, „indiánský běh“. • Znalost pravidel florbalu a minikopané.

<p>Duben:</p> <ul style="list-style-type: none"> Gymnastika – kotoul vpřed a vzad, stoj na rukou se záchranou, přemet stranou se záchranou, přeskok kozy v základní výšce. Akrobacie – kotoul plavmo z trampolíny přes lavičku nebo nízkou švédskou bednu, z trampolíny a seskok do dušen, přeskok vyšší švédské bedny z trampolíny. 	<ul style="list-style-type: none"> Hra boccia. Nácvik odbití florbalovou hokejkou. Jízda na vozíku terénními nerovnostmi. Posilování za pomoci overballu a posilovacích gum. Jízda na sportovním vozíku – slalom.
<p>Květen:</p> <ul style="list-style-type: none"> Atletika – atletická abeceda. Rychlé běhy na krátkou trať, postupné zrychlování, hody granátem a kriketovým míčem, skok do dálky. Velká kopaná. 	<ul style="list-style-type: none"> Znalost jednotlivých prvků atletických disciplín. Jízda na vozíku – rychlost, postupné zrychlování. Hod kriketovým míčkem. „Skok do dálky z místa.“
<p>Červen:</p> <ul style="list-style-type: none"> Rychlé běhy na krátkou trať, postupné zrychlování, hody granátem a kriketovým míčem, skok do dálky, rychlé starty. Velká kopaná. Turistika + pobyt v přírodě. Orientace na mapě, měřítko mapy, vytyčení trasy podle mapy dle zdatnosti žáků, uplatňování pravidel bezpečného silničního provozu v roli chodce, ochrana přírody, základy orientace. 	<ul style="list-style-type: none"> Jízda na vozíku – rychlost, postupné zrychlování. Hod kriketovým míčkem a granátem. Turistika + pobyt v přírodě. Orientace na mapě, měřítko mapy, vytyčení trasy podle mapy dle zdatnosti žáků, uplatňování pravidel bezpečného silničního provozu v roli chodce, ochrana přírody, základy orientace.
Způsob hodnocení a kvalifikace:	Numericky vyjádřené známkování – neznámkuje se výkonnost, známkuje se snaha žákyně a pokrok v jednotlivých cílech TV.
Kontrola plnění IVP:	Nutná diagnostika na začátku a na konci hodnoceného období. Opakování testu pohybových dovedností – červen 2011.
Časové období plnění IVP:	Září 2010 až červen 2011

Podpis učitele TV:
Za Centrum podpory integrace:

Podpis paní ředitelky:

HODNOCENÍ

Petra se pravidelně věnovala tělesné výchově společně se svou asistentkou v separované formě na chodbě nebo ve třídě. Společně jsme pracovaly většinou jedenkrát týdně.

Při práci s Petrou jsme zaznamenaly největší pokrok v celkovém pohybu na mechanickém vozíku. Neustálým povzbuzováním a trénováním se pozvolna celý půlrok zlepšovala. Na konci školního roku zvládla zhruba 25 m ujet o 50 s rychleji. Pohyb na sportovním vozíku jí dělal větší potíže, ale postupně se naučila ovládat i ten. Vzhledem k typu svého zdravotního postižení je pro ni pohyb na sportovním vozíku spíše zpestřením a možností rozvíjení hrubé motoriky, než aby byl využíván k větším sportovním výkonům. Práce s míčem je pro Petru složitější kvůli špatnému úchopu. Převážně jsme používaly měkký míč overball, který se jí dobře držel i nedominantní rukou. Tu jsme trénovaly pomocí tohoto míče a posilovacích cvičení. Velký posun udělala Petra při práci s florbalovou hokejkou. Dokáže s ní odbít na obou stranách, jak správným směrem, tak i kvalitní razancí. Trénink probíhal většinou s větším míčem, do kterého se Petra lépe střefovala. Hra boccia je ideální kolektivní hrou pro lidi se stejným typem postižení, jaké má i Petra. Proto jsme její nácvik zařazovaly většinou do každé hodiny. Za čtyři měsíce se Petra naučila pravidla, zlepšila se v odhadování prostoru a v přesnosti.

Během aplikace IVP jsme stihly vyzkoušet i lyžování pro lidi s tělesným postižením na mono-ski. Petra prozatím lyžovala pasivně, ale byl zde pocit z pobytu na sněhu a poznání základů tohoto sportu. Pohyb v terénu jsme zařadily i na jaře. Šlo o posilování při jízdě na vozíku do mírného kopce, po těžším povrchu a trénování dovednosti jízdy z kopce.

Celkově se Petra zlepšila ve vnímání pohybu jako celku a v přístupu k těmto hodinám.

Splnění cílů:

Vzdělávací:

- Sportovní hry –
- Boccia – znalost pravidel, správný odhod, odhadování vzdálenosti – velký pokrok.
- Přehazovaná – netrénováno.
- Manipulace s míčem – zlepšení odhodu a chytání, lepší zvedání míče ze země za pomoci kola na vozíku.
- Manipulace s florbalovou hokejkou – správné uchycení hokejky, odbití míče na obou stranách.
- Atletika – „skok do dálky z místa“ – (modifikace – na jeden dotyk obručí dojet co nejdál) – zlepšení z nuly na jeden metr.
- Gymnastika – trénink základních povelů.
- Pohyb na vozíku – celkové zlepšení pohybu, ve slalomu se zlepšila otočka na levou stranu, jízda vpřed (zrychlení z 2 min. na 1,20 min.).
- Jízda na sportovním vozíku – plynulý pohyb, zvládnutí slalomu.

Zdravotní: Splněno.

Výchovný: Malé zlepšení. Potřeba neustále na tom pracovat.

DIAGNOSTIKA A TEST POHYBOVÝCH DOVEDNOSTÍ:

TEST: Petra

Dovednosti / motorické kompetence obecné	Ano/ne	Samostatně	Dopomoc	Stabilita/kvalita pohybu	Poznámky	Hodnocení po 4 měsících
1. Stoj	A		S dopomocí	Velmi slabá	Dopomoc asistentky	Nezměněno
2. Vstávání z lehu, sedu	N					
3. Lezení po čtyřech	A		S dopomocí	Velmi slabá	Jen stoj na čtyřech	Nezměněno
4. Běh	N					
5. Chůze	A		S dopomocí	Velmi slabá	Jen s velkou oporou	Nezměněno
6. Poskoky na místě	N					
7. Skákání po jedné noze	N					
8. Přeskok překážky	N					
9. Skok do dálky	N					
10. Sklouznutí	N					
11. Plazení	A	*			Těžší	Nezměněno
12. Jemná motorika	A	*		Slabší	Špatná – pravá horší než levá	Lepší manipulace s malým míčem
Vozík	Ano/ne	Bez dopomoci	Dopomoc	Stabilita/kvalita pohybu	Poznámky	Hodnocení po 4 měsících
1. Jízda vpřed	A	*		Slabší	Horší pravá strana	Výrazné zlepšené
2. Jízda vzad	A	*		Slabší	Horší pravá strana	Zlepšení
3. Slalom	A	*		Slabší	Špatná levá zatáčka	Lepší levá otočka
4. Přesun z vozíku na zem a naopak	N					
5. Překonání překážky	N					Jízda v terénu lepší

Dovednosti / motorické kompetence obecné	Ano/ne	Samostatně	Dopomoc	Stabilita/kvalita pohybu	Poznámky	Hodnocení po 4 měsících
Dovednosti/specifické	Ano/ne	Bez dopomoci	Dopomoc	Stabilita/kvalita pohybu	Poznámky	Hodnocení po 4 měsících
1. Úder do stojícího míče	Pravá ne, levá ano	*		Slabší		Nezměněno
2. Kutálení	N					
3. Chytání	A	*		Dobrá		Zlepšení
4. Kopnutí	N					
5. Hod obouruč vrchem	N					
6. Hod obouruč spodem	N					
7. Hod jednou rukou	A	*		Slabší		Zlepšení
8. Hod trčením	A	*		Slabší	Lehčí měkčí míč	Nezměněno
9. Zvednutí míče ze země	N				Jen válením po kole	Válením po kole – rychleji, i bez
10. Různé míče	N				Jen malé a lehké	Nezměněno

ZÁVĚR A DOPORUČENÍ PRO DALŠÍ ROK

V dalším školním roce bychom měly s Petrou začít cvičit paralelně s ostatními děvčaty ze třídy a pokusit se ji integrovat do těch částí hodin, kde to bude možné. Je nezbytné pokračovat v tréninku nabytých dovedností. Nejdůležitější je trénovat jízdu na vozíku, která je nezbytná pro její běžný život. Nejvíce Petra bojuje se sezením na vozíku. Při jízdě se kouká na kolena. To se nám nepovedlo odstranit, a tak to bude úkolem pro další rok. Narovnání na vozíku a pohled před sebe. V průběhu roku, by se k samostatné jízdě měly přidávat postupně překážky: malá vyvýšenina, těžší povrch, menší prostor atd. Nadále trénovat bocciu, práci s florbalovou hokejkou, míčem a přidat další sportovní náčiní. V zimní sezóně by bylo dobré zopakovat jízdu na mono-ski.

Pro Petru je nezbytné určit cíle společně, aby si ona sama dala nějaké možné hranice a měla motivaci je překonávat. V tomhle ohledu byl na ní vidět v průběhu roku velký pokrok. Ze začátku neviděla důvod, proč by měla chodbu přejet rychleji a sama. Pak, když zjistila, že se jde dostat někam rychleji i bez cizí pomoci, tak se snažila daleko víc.

5.2 PŘÍKLADY INTEGROVANÝCH POHYBOVÝCH, PSYCHOMOTORICKÝCH A DROBNÝCH HER

Pohybové aktivity s dominujícím prožitkovým prvkem, nejčastěji nekompetitivního charakteru, propojující oblast motoriky a psychiky jsou označovány jako psychomotorické. Blahutková (2007) uvádí, že tyto činnosti jsou nejčastěji využívány ve zdravotnictví či jako součást nejrůznějších terapií. Jejich využitelnost v oblasti školní i mimoškolní pedagogické činnosti se ale přímo nabízí. Psychomotorické hry se od běžných odlišují využitím relativně netradičních pomůcek, rozvíjejí nejen úroveň motorických schopností, ale využívání smyslů, vnímání vlastního těla v sociálním prostředí apod. (Hermanová, 1994). Blahutková (2007) u psychomotoriky akcentuje zejména výchovný prvek, osobnostně-sociální rozvoj, uvědomění si sebe v sociálním kontextu, zdravotní působení, rozvoj mravní stránky osobnosti, estetiky pohybu a spirituální rozměr.

Za pohybové hry označujeme nejčastěji takové, které nabízejí již určitou kompetici. Minimálně dvě strany při nich bojují o stejný předmět dle pravidel, které je možné upravovat s ohledem na cílovou skupinu hráčů, prostor, pomůcky atd. Za drobné hry (případně hrátky) považujeme pak pohybové činnosti s herními prvky, které podněcují seberealizaci, mají silný emotivní charakter, uplatňuje se při nich kreativita, cit, flexibilita, rozvíjí se adaptabilita, fantazie, předvídavost, často plánování. Velmi trefně uvádí Blahutková (2000), že se při hře odkrývají některé stránky osobnosti, o kterých okolí nebo samotný hráč neví.

Ačkoliv existuje řada her, málokdy je pedagog nucen přemýšlet, jak tu či onu upravit tak, aby byla možná účast všech participujících osob (dětí, žáků, studentů, mládeže, dospělých) a bylo možné ji zařadit do obsahu školní tělesné výchovy. Již dříve jsme uvedli základní principy modifikací pohybových aktivit. V této kapitole pak nabízíme výběr jen některých činností, které lze na základě těchto principů upravit pro účast žáků s SVP. V žádném případě nejde o kompletní výčet, pouze se zde zabýváme jednotlivými pohybovými aktivitami a uvádíme příklady segregovaného i integrovaného charakteru s možnou účastí (za předpokladu nutné úpravy) všech, včetně dětí s SVP. Je nutné si také uvědomit, že některé hry dokonce žádné úpravy nevyžadují. Jiné byly cíleně vytvořeny pro žáky s SVP, ale možná je i účast žáků bez SVP. Uvedené hry jsou součástí publikace *Integrace žáků s tělesným postižením do školní tělesné výchovy* (Kudláček, Ješina, 2008), pozdější elektronické úpravy této knihy *Sportovní a soutěživé hry pro školní tělesnou výchovu s žákem s tělesným postižením* (Ješina, 2011) a přílohou v knize *Aplikovaná tělesná výchova* (Ješina, Kudláček et al., 2011).

ANDĚLSKÁ ANDĚLA

- Čas na hru: 15–30 minut.
- Cíl: Zapamatování si jmen všech hráčů.

Popis hry:

Všichni hráči sedí v kroužku a posílají si (hází) míč. Přihrávají vždy těm, kteří se ještě nezapojili, a to stále ve stejném pořadí. Vždy, když frisbee (míč) hráč obdrží:

- vysloví své jméno;
- v dalším kole vysloví jméno toho, od koho přihrávku dostal;
- v dalším kole vysloví jméno toho, komu přihrává;
- v dalším kole přidá ke svému jménu přídavné jméno začínající na stejné písmeno jako jeho vlastní křestní jméno, které jej zároveň charakterizuje, (např. zářivá Zuzana, inteligentní Ivan, váhavý Vašek, tichá Tereza apod.) a zopakuje postup z bodu a), b) i c).

Nejrychlejší hra na jména – vyvrcholení Andělské Anděly. Hráči stále sedí v kruhu a jeden z nich vstoupí do kruhu, kde má za úkol v co nejkratším čase vyjmenovat všechny spoluhráče. Po provedení úkolu se zařadí zpět do kruhu a postupně vystoupí další hráči. Ten, který vyjmenuje všechny spoluhráče v nejkratším čase, vyhrává.

Základní modifikace:

TP – při horším úchopu je lepší místo frisbee použít větší balón (případně jiný typ), který si budou hráči posílat po zemi.

PŘECHOD ŘEKY

- Čas na hru: 10–15 minut.
- Cíl: Odbourání fyzických bariér.

Popis hry:

Lano položené na zemi představuje most. Žáci jsou rozděleni na dvě skupiny, které se postaví na oba konce lana. Jejich úkolem je přejít na druhou stranu tak, že nesmí chodidlem ani rukou šlápnout nebo sáhnout mimo lano. Pokud mimo lano šlápnou, musí se vrátit na konec zástupu.

Pozn.: Je vhodné zařadit motivační příběh, např.: Jste obyvatelé jedné vesnice, která leží na dvou březích řeky. Jediné, co obě části spojuje, je lanový most. Právě dnes slavíte výročí založení vaší obce a v obou polovinách vesnice je připravena hostina pro obyvatele té druhé části za řekou. Po oslavách se začalo stmívat a vaším úkolem je dostat se zpět do svých příbytků (každý druhý hráč obdrží šátky, které simulují noční tmu). Ráno po probuzení je pak snahou všech uklidit to, co po jejich bujarých oslavách zůstalo.

Základní modifikace:

TP – rozšíříme most tak, že jej tvoří dvě paralelní lana cca 70 cm od sebe. Je také možné rozšířit most pouze na 20 cm a žák na vozíku musí být na mostě pouze jedním zadním a jedním předním kolem. Je také možné dovolit žákovi např. s DMO došlápnout mimo lano, ale v co nejkratší době opět získat kontakt s lanem.

OCHRAŇ SI SVÉ VEJCE (OMLAR)

- Čas na hru: 10–15 minut (se třemi výměnami).
- Cíl: Rozvoj spolupráce, síly, rychlosti, specifických dovedností (hod).

Popis hry:

Žáky rozdělíme na dvě stejně početné skupiny. První skupina sedí v kruhu tak, že jsou hráči do sebe zavěšeni lokty a jsou čelem z kruhu ven. Tito sedící hráči si vyberou

jednoho hráče, který je jejich strážcem. Ten stojí mezi kruhem sedících spoluhráčů a druhou skupinou žáků. Druhá skupina žáků stojí 5–8 metrů od žáků sedících v kruhu. Na signál strážce (nebo rozhodčího) běží stojící hráči k sedícím, chytají je za nohy a tahají je dopředu, aby porušili jejich sevření, a roztrhli tak kruh. Současně se signálem se strážce snaží pochytnat co nejvíce těchto útočníků dříve, než jeho spoluhráči podlehnou a někde se pustí.

- Koho se strážce dotkne peškem, je chycen a musí se okamžitě vrátit do vymezeného území.
- Pokud se sedící rozpojí, vyhrává soupeř.
- Lze hrát na počet signálů, na čas nebo na počet vítězství.
- Chycení hráči musí okamžitě po dotyku strážce odejít na původní místo.

Je zakázáno kroutit sedícím hráčům nohy, ruce, lechtat je nebo jinak projevovat agresivitu.

Základní modifikace:

TP – hráč sedí cca 2–4 metry od kruhu s cca 30 papírovými koulemi. V případě, že kohokoliv z protihráčů zasáhne koulí, hráč se musí okamžitě vrátit do vymezeného území (podobně jako po zásahu peškem). V případě, že hraje více hráčů s TP, pak je více házejících hráčů.

NA MOLEKULY

- Čas na hru: 10 minut.
- Cíl: Rozvoj matematických dovedností a znalostí z jiných předmětů (fyzika, chemie), rozvoj specifických motorických schopností (reakční rychlost).

Popis hry:

Všichni hráči se přemění v atomy, které se pohybují ve vymezeném prostoru co nejdál od sebe. Vedoucí hry po chvíli zavolá číslo, např. 5. To je pokyn pro všechny hráče (představující atomy), aby co nejrychleji vytvořili molekuly, které budou obsahovat přesně pět atomů. Není-li počet hráčů dělitelný pěti, zůstanou 1–4 volní. Tito hráči opouštějí hru a budou vedoucímu pomáhat kontrolovat pohyb a počet atomů v molekule. Hra pokračuje novým číslem a počet kol by neměl být moc velký, aby si hra

udržela spád. Proto musí vedoucí sledovat množství zbývajících hráčů a podle toho určovat počty atomů v molekule. Může využívat i matematických příkladů ($3 + 3, 5 - 1$ aj.). Pro zpestření je možné do hry zařadit ještě informaci o rychlosti, kterou se mají molekuly pohybovat.

Lze je označit stupni Celsia. Stupeň 0 je naprostý klid v bodu mrazu a stupeň 100 je bod varu, ve kterém se atomy pohybují co nejrychleji. Vedoucí hry ovlivňuje rychlost vyvoláváním počtu stupňů. Např. stupeň 40 znamená pro molekuly pohyb volným krokem. Rychlost pohybu lze signalizovat také hudbou.

Základní modifikace:

TP – hráči na vozíku se pohybují ve vymezeném prostoru (z důvodu bezpečnosti).

Pro doplnění této kapitoly a inspiraci uvádíme i některé další hry publikované v knize *Pohybové aktivity v dětské onkologii* (Vyhlídal, Ješina, et al., 2014), které mimo jiné zahrnují hry označované někdy jako cílové. Mají silný inkluzivní charakter, jelikož není nutná jejich výrazná úprava a tyto hry se dají hrát v různém prostředí (herny, tělocvičny, školní třída, případně venkovní prostory). Dále přidáváme některé psychomotorické hry a aktivity (z téže publikace). Oblíbenost těchto her zaznamenáváme zejména na prvním stupni základních škol, avšak jejich využitelnost je i u starších žáků.

ČÁRA

- Rozvíjené oblasti (cíl): pozornost, odhad vzdálenosti, přiměřená soutěživost v rámci pravidel, respekt k soupeři, při opakování směn se hráči učí vyhrávat i prohrávat, plnění dohodnutých ujednání.
- Pomůcky: míček (dříve céčko) nebo víčko od PET lahve nebo házečí pytlík apod.
- Čas na hru: záleží na počtu směn, 10–60 min.

Základní popis:

Jedná se o známou hru, kterou není nutné podrobně představovat. Smyslem hry je vhodit v jedné směně svůj předmět (míček, dříve céčko, víčko) co nejbližší čáře (ideálně na ni). Vyhrává ten hráč, který vhodil svůj předmět blíže čáře než soupeř(i). Kdo umístí svůj předmět na čáru, vyhrává (může být i více vítězů najednou). Směna končí, když odhází všichni hráči. Počet pokusů každého hráče v jedné směně je dohodnut předem (nejčastěji jeden nebo dva).

Po směně: a) vítěz bere vše – tzn. že všechna vhozená víčka (céčka apod.) ve hře bere jeden hráč; pokud více hráčů vhodilo svá víčka na čáru, rozdělí si víčka ostatních hráčů rovným dílem; b) vítěz si započítává bod; případně vítěz si počítá 5 bodů, druhý nejbližší 3 body a třetí 1 bod; pokud každý hráč hraje se dvěma víčky, pak nejvyšší možný zisk je až 8 bodů po každé směně.

Metodická poznámka: v hernách, na chodbách i v místnostech lze využít linií (čar), které jsou součástí dlažby, spojení linolea aj. Počet směn je neomezený a záleží pouze na zájmu hráčů hru opakovat. Je vhodné, aby každý hráč před zapojením své první směny obdržel předem dohodnutý počet víček (céček). Pokud mu poslední víčko dojde, je možné „vypůjčit“ si od úspěšnějšího hráče dle předchozích dohod – půjčující např. splní nějaký jednoduchý úkol nebo vrátí stejný počet víček, až bude mít.

STOLNÍ KULEČNÍK

- Rozvíjené oblasti (cíl): pozornost, odhad vzdálenosti a odrazu, přiměřená soutěživost v rámci pravidel, předvídavost.
- Pomůcky: čínské příborové tyčky (klacík, tužky), papírové nebo plastové žetony (lze nahradit kusem tvrdého papíru ve tvaru kulatého žetonu), mantinely na hladký stůl (mohou být z tvrdého materiálu /dřevo/, ale je možné použít i měkký materiál jen pro udržení žetonů v hracím prostoru).
- Čas na hru: 10–60 minut.

Základní popis:

Na hladkém stole si 2 hráči vymezí mantinely prostor na hru. Jeden ze žetonů je červený, druhý je bílý s tečkou, třetí bílý (barvy se mohou upravit dle možnosti; je také možné je nahradit papírovými žetony s čísly). Na rozdíl od běžného karambolu je vhodné hru doplnit dalšími červenými žetony (původně koulemi). Doporučený celkový počet červených žetonů je 4. Pravidla jsou shodná s hrou „karambol“, od které je tato hra také odvozena. Místo tága se používá čínských příborových tyček nebo je možné využít i jiné předměty (klacíky, tužky apod.). Účelem hry je sehrát co nejvíce karambolů. Každý karambol má hodnotu 1 bodu. Strk je posun žetonu č. 1, tj. úvodní fáze karambolu. Karambol je standardní herní situace, při které se žeton č. 1 dotkne žetonů č. 2 a 3, všechny koule se zastavily a v průběhu akce se nestala žádná chyba. Žeton, který zasáhne hráčův žeton jako první, se nazývá žeton č. 2. Zbývající žeton má č. 3. Žetony č. 2 a č. 3 jsou také uváděny jako „cizí koule“. Pro získání bodu stačí, když se žeton č. 1 dotkne dvou jiných žetonů, přičemž jeden z nich je soupeřův. Od začátku hry je možné hrát stále se stejným žetonem č. 1 (pro každého hráče jde o jiný žeton – bílý nebo bílý s tečkou). Hráč může „tágo“ držet jen jednou rukou a opírat jej o prst druhé ruky. Hráč získává body až do chvíle, než se mu nepodaří zasáhnout žetonem č. 1 dva jiné žetony. Pak předává hru soupeři. Hraje se varianta na a) předem dohodnutý čas na hru; b) na počet výměn (směn).

Metodická poznámka: je vhodné seznámit se s pravidly oficiálních kulečnickových her, modifikovat je a volně kombinovat v rámci možností herní plochy a kvality mantinelů. Je možné také využít běžnou podlahu tělocvičny nebo třídy.

MYSLIVCI

- Rozvíjené oblasti (cíl): pozornost, odhad vzdálenosti, přiměřená soutěživost v rámci pravidel.
- Pomůcky: pивní tácky nebo házečí pytlíky nebo plastová víčka (případně jejich ekvivalenty), těžší předmět (fotbalový míč, naplněná plastová lahev, krabička, nabíječka od mobilu).
- Čas na hru: cca 5 min. jedna směna.

Základní popis:

Jedná se o cílovou hru, která může také sloužit jako průpravná hra pro bocciu. Hráči vymezí prostor na hru a někam do něho umístí (vloží nebo vhodí) těžší předmět, který se ve hře stává lovenou zvěř. Z hráčů se stávají lovci, jejichž úkolem je trefit svými patronami (tácky, pytlíky, víčka apod.) lovenou zvěř. Pokud se jim to podaří, získávají bod. Každý disponuje určitým počtem pokusů (každý stejným dle dohody před samotnou hrou).

Metodická poznámka: Předměty ve hře musí být bezpečné a nerozbitné. Pokud se jedná o hru organizovanou, pak je nutné, aby organizátor (pedagog, animátor) dohlížel na hru a zasahoval v případě nevhodných projevů chování, při prudkém způsobu házení apod.

POSOUVÁNÍ ZÁKOPŮ

- Rozvíjené oblasti (cíl): pozornost, odhad vzdálenosti, přiměřená soutěživost v rámci pravidel, spolupráce, mezipředmětové vztahy (matematika).
- Pomůcky: házečí pytlíky nebo pивní tácky (možno využít i míčků na bocciu nebo jejich alternativu).
- Čas na hru: cca 10–20 min.

Základní popis:

Vymezíme si dostatečně dlouhé hrací pole. Doporučujeme prostor cca 15 metrů dlouhý. Rozdělíme jej na dvě poloviny. Uprostřed vytvoříme „válečnou zónu“ – označíme pruh široký cca 60 cm. Na konci obou polovin umístíme kužel (nebo jiný předmět), čímž vytvoříme hranice herní plochy. Hráči se rozdělí do dvou stejně početných týmů a postaví se proti sobě na své polovině cca čtyři metry od „válečné zóny“. Každý hráč disponuje předem dohodnutým počtem „granátů“ (zbraní, možností/pokusů) – čím je nižší počet hráčů, tím více pokusů by mohl každý z nich mít; doporučujeme max. 16 pokusů na tým ve směně. „Granáty“ jsou házečí pytlíky nebo jejich alternativy (např. pивní tácky, víčka od PET lahví apod.). Úkolem hráčů je vhodit svoje „granáty“ do „válečné zóny“. Počítají se jen ty, které v zóně po „bitvě“ (směně) zůstaly. Hráči obou týmů se při svých pokusech střídají. Po posledním pokusu posledního hráče se sčítá počet „granátů“ ve „válečné zóně“. Tým, který jich má v zóně větší počet, vyhrává

a posouvá se o metr dozadu. Po každé další „bitvě“ se vítězný tým posouvá o metr dále až do chvíle, kdy se dostává za kužel. Tím posunul svoje „zákopy“ za konečnou linii a vyhrál.

Metodická poznámka: přirovnání k vojenským zákopům a bitvě má motivační smysl. Pokud se realizátorům a organizátorům hry tento přírůbek nelíbí, je možné vytvořit jiné virtuální herní prostředí. Přesto navození příběhu z důvodu motivace doporučujeme, a to nejen v této vybrané hře.

TANKY

- Rozvíjené oblasti (cíl): pozornost, odhad vzdálenosti, přiměřená soutěživost v rámci pravidel.
- Pomůcky: 2 pivní tácky nebo kuličky, víčka (cca 16).
- Čas na hru: 10 min.

Základní popis:

2 či 4 hráči (rozdělení do dvou týmů) obdrží stejný počet víček, které rozmístí vedle sebe na úsečce. Tato úsečka vymezuje šířku hrací plochy (doporučujeme do 2 metrů) a vzdáleností od sebe i délku (doporučujeme více než 3 metry od sebe). Pokud je plocha, na které hra probíhá, hladká, je možné hrát pivními táckami. Pokud se hraje na koberci (např. v herně nebo terapeutické místnosti), pak jsou vhodnější skleněné nebo hliněné kuličky. Úkolem hráčů je sestřelit svým pivním táckem (kuličkou) postupně všechna víčka soupeře(ů). Hráči obou týmů se ve hře střídají. Tácky i kuličky nesmí být vhozeny, musí být kutáleny.

Metodická poznámka: pokud nemáme možnost využít nebo vymezit úsečku, na které jsou víčka rozmístěna, pak stačí pouze dotek tácku (kuličky) do víčka k tomu, by byl kontakt považován za úspěšný, a víčko je vyřazeno ze hry.

AKTIVITY S PADÁKEM

- Rozvíjené oblasti (cíl): spolupráce, komunikace.
- Pomůcky: padák, míče nebo jiné obdobné předměty.
- Čas na hru: 10–30 min.

Základní popis:

Jedná se o celou skupinu herních činností, pro které je společné využití padáku (plachty). Motivačním příběhem je vhodné navodit příjemné prostředí – např. letní vánek, válení se u moře, vlnění moře. Hráči mění vlnění padáku dle příběhu. Zkoušíme různé další variace – někteří hráči si lehnou pod padák; vybraného hráče (menšího vzrůstu) je možné kolbat jako na lodi; hráče je možné roztočit uprostřed padáku. Hru můžeme doplnit dalšími pomůckami – míč či jiné obdobné předměty. Hráči mají za úkol umístit míč do otvoru uprostřed padáku. Případně mohou míč poslat po obvodu padáku a ten

musí opsat všechny barevné klíny na padáku, aniž by se vrátil na předchozí barvu. Je možné použít druhý míč a poslat ho na druhé straně padáku – např. větší míč musí „dostihnout“ menší míč. Míč je možné také vyházovat a chytat pouze s využitím padáku. Pokud máme druhý padák a dostatečný počet hráčů, je možné hrát „padákový volejbal“ – míč si obě skupiny přehazují pouze s využitím padáků. Další možnou variací je měnění si míst pod padákem – místo si vymění ti, kteří drží určitou barvu (padák je sešit z různě barevných klínů, nejčastěji ze čtyř barev).

Metodická poznámka: Většinou se jedná o psychomotorické hry, tudíž není důležitý výkon jednotlivce, ale spíše průběh aktivity, případně úspěch družstva. Jednou z podmínek je navození příjemného klimatu. Kreativita je jednou z podmínek tvorby různých variací s využitím padáku. Na začátku je vhodné nechat hráčům čas na seznámení s padákem jako takovým, zvláště pokud je to jejich první zkušenost s ním.

ŽONGLOVÁNÍ S MÍČKY A ŠÁTKY

Žonglování je další vhodnou pohybovou aktivitou spadající do oboru psychomotoriky, kterou můžeme díky snadné modifikovatelnosti využít u různých cílových skupin, včetně dětí se zdravotním oslabením. Z komplexního pohledu se jedná o aktivitu, při níž rozvíjíme motorické dovednosti, nervosvalovou koordinaci, koordinaci oko–ruka, rovnováhu či prostorovou orientaci. Nezanedbatelný význam má žonglování také v oblasti rytmu, rozvoje koncentrace a spolupráce mozkových hemisfér.

Žonglování se šátky je vhodné zejména pro děti a začínající žongléry, neboť šátky létají pomaleji než ostatní žonglérské pomůcky, a manipulace s nimi je tak jednodušší. (Nevýhodou může být naopak omezená manipulace ve vnějších podmínkách – např. silnější vítr.) V následující stručné metodice je představen ověřený postup výuky základní žonglérské techniky s 1–3 míčky, který je však totožný i v případě šátek, kuželů či kruhů.

Poznámka: u všech následujících triků doporučujeme procvičovat všechny možné varianty a střídat ruce. Pozor na jednostranné zatěžování dominantní končetiny; při nácviku jednotlivých prvků bývá obvykle zručnější dominantní ruka žongléra; PR = pravá ruka; LR = levá ruka.

- 1 míček:
 - přehazování z jedné ruky do druhé,
 - přehazování z jedné ruky do druhé s tlesknutím (trik vyžaduje vyhození míčku do větší výšky; tleskat můžeme jedenkrát či vícekrát),
 - vyházování míčku pod pokrčenou nohou (4 způsoby: pod každou nohou mohu míček prohodit zevnitř ven či zvenku dovnitř),
 - vyházování míčku pod nohou – kombinace výhozů (PR hází míček pod levou nohou a LR chytá tentýž míček pod pravou nohou; vhodný je nácvik tohoto prvku nejprve bez míčku, pouze koordinace horních a dolních končetin).
- 2 míčky:
 - vyházování míčků paralelně (každá ruka vyházuje jeden míček a opět jej chytá),

- vyhazování míčků střídavě (totéž, ale teprve až dopadá míček do jedné ruky, vyhadují míček z ruky druhé, jakoby efekt trampolíny),
- nácvik na kaskádu se dvěma míčky (v každé ruce jeden míček; PR vyhaduje míček křížem do levé, než míček dopadne, vyhodí pod ním LR míček křížem do pravé; pro automatizaci můžeme použít slovní komentář: „vyhodím – vyhodím – chytím – chytím“ nebo „pravá – levá – chytím – chytím“; míčky nevyhadujeme současně; základní chybou bývá podávání si míčků z ruky do ruky; pozor, míčky vždy vyhadujeme!).
- 3 míčky:
 - kaskáda – je základním žongléřským vzorcem se třemi míčky; míčky jsou střídavě křížem vyhadovány PR a LR; vždy je jeden míček ve vzduchu a dva v rukou; kaskádu můžeme aplikovat pouze na lichý počet pomůcek.
- žonglování ve dvojici
 - žonglování se 2 míčky vedle sebe – dvojice stojí boky k sobě; mohou se držet křížem za zády a vnějšíma rukama žonglují se dvěma míčky, princip: nácvik se 2 míčky na kaskádu, míčky nevyhadujeme současně, ale střídavě;
 - žonglování se 3 míčky vedle sebe – totéž jako se dvěma míčky; začíná žonglér, který má dva míčky; žongléři střídavě vyhadují 3 míčky, princip kaskády; můžeme začínat pouze se třemi výhozy a zastavením a postupně zvyšovat počet výhozů až po plynulé žonglování.

DALŠÍ PSYCHOMOTORICKÉ HRY S NETRADIČNÍMI POMŮCKAMI

POSTAVÍME HRAD

- Pomůcky: jogurtové kelímky a další barevné pomůcky.
- Vhodné: pro všechny bez omezení.
- Cíl aktivity: tvořivost, fantazie, spolupráce.
- Popis aktivity: Děti si vyberou stavební materiál a staví z něj hrad. Můžeme je rozdělit do dvojic a sledovat komunikaci a spolupráci při stavbě hradu.
- Varianty: ke stavění můžeme použít i další pomůcky (drátěnky, tácky, víčka, míčky apod.).
- Poznámka: hru je vhodné namotivovat příběhem o hradech, jejich obyvatelích či starodávným rytířským příběhem.

POPLETENÉ KNOFLÍKY

- Pomůcky: PET víčka a další různé barevné pomůcky, hudební doprovod.
- Vhodné pro: děti, které jsou schopny samostatně se pohybovat v prostoru; vhodným prostorem pro aktivitu je herna či větší místnost.

- Cíl aktivity: rozvoj smyslového vnímání, obratnosti, orientace v prostoru, pozornosti a rozeznávání barev.
- Popis aktivity: Po místnosti rozmístíme volně pomůcky a podložky (koberečky, puzzle díly, tácky, šátky apod.). PET víčka jsou vysypána uprostřed. Děti víčka postupně sbírají a nosí na stejně barevné podložky (např. modré víčko na modrý šátek). Můžeme využít hudební doprovod či písničku.
- Varianty: kromě PET víček můžeme použít drátěnky, tácky, kolíčky, míčky apod.
- Poznámka: motivace hry – švadlenice se smíchaly dohromady knoflíky všech barev; poprosila nás, abychom jí pomohli knoflíky roztřídit a ona je potom mohla správně přiřít.

ZMRZLINÁŘI

- Pomůcky: jogurtové kelímky, tenisové nebo pěnové míčky různé velikosti.
- Vhodné pro: děti, kterým zdravotní stav umožňuje mírnou rotaci trupu, aktivitu můžeme provádět vsedě či vestoje.
- Cíl aktivity: rozvoj spolupráce ve dvojici, jemná motorika, koordinace.
- Popis aktivity: Hráči stojí zády k sobě, každý má 1 kelímek v pravé ruce a jeden z nich má tenisový míček; rotací trupu si předávají míček vždy z pravé ruky předávajícího do pravé ruky přijímajícího; při každém předání míčku mohou říct příchut' „zmrzliny“, kterou právě předali.
- Varianty: hráči se postaví dál od sebe a opět si předávají míček (viz pravidla výše); tentokrát se však otáčejí každý na jinou stranu, čímž dochází k důkladnějšímu protažení trupu a dolních končetin.
- Poznámka: hru je vhodné namotivovat povídáním o zmrzlině, jakou máme rádi, atd.

5.3 PŘÍKLADY INTEGROVANÝCH SPORTOVNÍCH HER

Prezentované sportovní hry pro integrované prostředí školní TV byly součástí přílohy autorů v knize *Aplikovaná tělesná výchova* (Ješina, Kudláček et al., 2011).

BASKETBAL

Pomůcky:

Větší nebo menší míč různého typu (volejbalový, korfbalový, závěsný míč apod.); poloovací basketbalové koše, lze využít modifikované či improvizované koše (obruč, švédská bedna, papírové krabice aj.), indoorový sportovní vozík (nejlépe dva).

Pravidla:

- Obránce se nesmí přiblížit k útočníkovi s TP na vzdálenost menší než 50 cm.
- Soupeři není dovoleno bránit hráči s TP v přihrávce.
- Za úspěšnou střelbu udělovat více bodů – deska, obroučka.
- Setrvání pod košem časově neomezovat.
- Vymezení prostoru (zóny) pro pohyb hráče na vozíku.
- Využití dvou sportovních vozíků – každý ze soupeřů má v týmu jeden.

Didaktické pokyny pro nácvik:

- Dribling
 - Žák stojící dribluje podle svých možností jednoruč či obouruč nebo pouze odráží míč o zem jednoruč či obouruč.
 - Žák používající vozík (para) nechá míč v klíně a ovládá vozík. Odráží míč od země – jeden dribling na dva doteky při současném ovládnutí vozíku.
 - Žák používající vozík (kvadru) je tlačěn spolužákem (asistentem) a má míč v klíně. Pokud je schopen, míč si střídavě nadhazuje a chytá.
 - Za dribling se obecně považuje odrážení míče od země, kutálení, valení nebo záměrné odrážení míče od desky. Podmínkou je, aby se jej hráč dotkl dříve než další hráč.
- Přihrávání a chytání
 - Žák stojící přihrává o zem po stále stejné trajektorii. Ta je specifická vzhledem k charakteru a projevu postižení. Vždy je nutné najít tu nejvhodnější vzhledem ke schopnostem a dovednostem (možnostem) žáka s TP. Zmenšuje se vzdálenost mezi žáky.
 - Žák používající vozík (para) použije pro něj nejvhodnější způsob přihrávky – jednou rukou, přes hlavu, od prsou; střídá pomalejší přihrávku s rychlejší; stále po stejné trajektorii.
 - Žák používající vozík (kvadru) kutálí míč po zemi nebo valí míč z klína, odhazuje míč za pomoci asistenta (spolužáka). Používá stojan nebo chytá za pomoci asistenta.
- Střelba
 - Vyzkoušet nejvhodnější způsob střelby – obouruč nad hlavou, jednou rukou apod.

Integrované utkání:

- Vhodně motivovat všechny hráče a vysvětlit specifika žákům bez postižení.
- Nechat žáky hrát na nižší koše a používat různé druhy míčů.
- Žák s TP dribluje dle svých možností (oběma rukama, přerušovaně, dle pravidel basketbalu na vozíku, nedribluje vůbec, míč ale může mít v držení maximálně 10 sekund).

Možné modifikace pravidel

- Žádný hráč nesmí vzít míč žákovi s TP při driblingu, přerušit přihrávku, obrana je pouze zónová.
- Žák s TP může mít míč v držení maximálně 10 sekund.
- Kombinovat žáky s TP se žáky na nižší dovednostní úrovni.
- Nechat žáka s TP pouze bránit nebo pouze útočit.
- V případě dobrého materiálního zabezpečení (dostatek sportovních vozíků) mohou hrát basketbal na vozíku i ostatní hráči.
- Žák s TP má jinou funkci (rozhodčí, asistent rozhodčího, masér aj.).

VOLEJBAL

Pomůcky:

Větší nebo menší míč různého typu (míč na plážový volejbal, nafukovací plážový míč, míč na kinball apod.), nižší síť.

Pravidla:

- Pokud hraje žák s TP, povolit čtyři odbití.
- Žák s TP může místo klasického volejbalového odbíjení míč chytit nebo celá třída hraje volejbal vsedě.
- Podobné podmínky pro oba týmy – jeden hráč z protějšího týmu hraje vsedě (vozík, židle, „turecký sed“ apod.).

Didaktické pokyny pro nácvik:

- Odbití vrchem
 - Žák stojící: a) odbíjí po dopadu míče na zem; b) neodbíjí, ale chytá míč.
 - Žák používající vozík (para): a) odbíjí v sedu; b) odbíjí po odrazu míče od země.
 - Žák používající vozík (kvadru): a) chytá míč oběma rukama za pomoci asistenta (spolužáka) bez dopadu míče na zem; b) chytá míč oběma rukama za pomoci asistenta (spolužáka) po odrazu míče od země.
- Odbití spodem
 - Žák stojící odbíjí po odrazu míče od země.
 - Žák používající vozík (para) odbíjí jednou rukou, případně oběma, vsedě na zemi či na vozíku.
 - Žák používající vozík (kvadru) odbíjí dle svých možností nejvhodnějším způsobem, tj. jednou rukou, oběma rukama; chytá míč za pomoci asistenta (spolužáka) bez dopadu míče na zem oběma rukama ve spodní části těla; chytá míč za pomoci asistenta (spolužáka) po odrazu míče od země oběma rukama ve spodní části těla.
- Přihrávka a nahrávka

- Pomalejší přihrávky po stále stejné trajektorii. Upravujeme vzdálenost od partnera, upravujeme nejvhodnější způsob přihrávání a nahrávání – odbití jednoruč, obouruč, případně chycení a hození míče atd.
- Podání
 - Upravujeme vzdálenost od sítě a nejvhodnější způsob podání – odbití jednou rukou, oběma rukama, hození míče jednou rukou nebo oběma atd.
 - Použijeme lehčí míče nebo nižší síť.

Integrované utkání

- Vhodně motivovat všechny hráče a vysvětlit specifika žákům bez postižení.
- Snížit výšku sítě a používat různé druhy míčů.
- Žák s TP má z bezpečnostních důvodů určenou pozici na hrací ploše.
- Všichni hrají vsedě.
- Žák s TP vykonává funkci rozhodčího, asistenta rozhodčího aj.
- Povolit čtyři odbití; jednu nahrávku před odbitím přes síť navíc.

SOFTBAL

Pomůcky:

Softbalový míč, jakýkoli gumový míč, míč na házenou nebo volejbal, overball, tenisový míč, pálna (dřevěná, duralová) na softbal, stojan na odpal.

Pravidla:

- Utkání je limitováno počtem vyautovaných hráčů. Bod získá hráč za oběh, případně objetí na vozíku (u žáků s TP) kolem všech met hracího pole v rámci pravidel.
- Hraje se v tělocvičně nebo na venkovním hřišti různé velikosti.
- Nadhoz míče musí směřovat mezi ramena a kolena, u TP na vozíku do výše kol. Nadhazovat nemusí protihráč, ale spoluhráč nebo učitel (asistent). Pokud se to jeví jako nejvhodnější varianta, pak žák s TP odpaluje míček ze stojanu.
- Mety musí být jasně označeny (např. kužely, rozlišovacími návleky, krabicemi, švihadly).
- Hraje se na třiauty. Aut následuje za:
 - zašlápnutí (uzamčení) mety;
 - chycení míče ze vzduchu (neplatí u vozíčkáře);
 - dotyk hráče mezi metami (neplatí u vozíčkáře).
- Vyběhnutí z mety je možné až po odpalu míče útočníkem.
- Za oběh (objetí na vozíku) celého hřiště má hráč bod.
- Nadhoz musí být proveden pouze spodem.
- Žák na vozíku nebo podle druhu TP nemůže být vyautován při odpalu chycením míče ve vzduchu ani dotykem míčem mezi metami.

- Bránící hráč bez zdravotního postižení musí mezi metami splnit nějakou dovednost (např. kotoul vpřed, vzad, překonání nějaké překážky atd.), hráč na vozíku pouze dojde k metě.
- Lze použít více vozíků (např. jeden mají hráči v poli, jeden útočící hráči na pálce).
- Hráč na vozíku má za objetí 2 body.
- Hráč na vozíku, který dojde na metu nebo chytí míč ze vzduchu, připíše 2 auty protihráčům.
- Pokud hráč na vozíku je na pálce a odpálí míč, musí si obránci mezi sebou míč např. třikrát přihrát, potom mohou zašlápnout první metu.
- Pokud se hraje gumovým míčem, může podle druhu TP hráč na pálce odpalovat míč rukou.
- Má-li žák s TP postižení obou horních končetin, může míč odpalovat odkopnutím nadhozeného míče, který musí být nadhozen nad metu do výšky mezi kotníky a kolena.
- Má-li žák s TP postižení jedné horní končetiny, může dělat nadhazovače.

FOTBAL

Pomůcky:

- Větší nebo menší míč nebo úplně jiné typy míče (gymball, nafukovací plážový míč apod.); možnost využití větších branek.
- Vymezení prostoru (zóny) pro pohyb hráče na vozíku.
- Využití dvou sportovních vozíků – každý ze soupeřů má v týmu jeden.

Pravidla:

- Úpravy podle výkonnosti a počtu hráčů v týmu, přizpůsobování počtu bodů za dosažený gól;
- hraje se s jiným míčem;
- při hře spolupracuje asistent se žákem s TP.

Integrovaná hra:

- Je nutné vhodně motivovat všechny hráče a vysvětlit specifika žákům bez postižení.
- Žák s TP je v bráně (v tom případě je zakázaná prudká střelba, hrajeme s lehčím míčem).
- Hrajeme modifikovaný fotbal vsedě (na vozíku).
- Žák s TP má jinou funkci (rozhodčí, asistent rozhodčího, masér aj.).

FLORBAL

Pomůcky:

- Standardní vybavení nebo speciální nástavec na místo čepele, který je připevněn k vozíku.

- Vymezení prostoru (zóny) pro pohyb hráče na vozíku.
- Využití dvou sportovních vozíků – každý ze soupeřů má v týmu jeden.

Pravidla:

- Je možné přizpůsobovat se výkonnosti a počtu hráčů v týmu a upravovat počty bodů za dosažený gól.
- V případě, že žák s TP hraje v poli, je nutné dbát především na bezpečnost.
- Je také možné využít spolupráci asistenta.

Integrovaná hra:

- Na začátku vhodně motivovat všechny hráče a vysvětlit specifika žákům bez postižení.
- Žák s TP je v bráně (v tom případě může chytat bez vozíku).
- Žák s TP má jinou funkci (rozhodčí, asistent rozhodčího, masér aj.).
- Vedení míče:
 - Žák stojící: vede míč podle svých možností – obouruč či jednoruč.
 - Žák používající vozík (para): vede míček jednou rukou, poté vede míček oběma rukama s pomocí asistenta, který tlačí vozík.
 - Žák používající vozík (kvadru): používá elektrický vozík s přídatnou čepelí a používáme jiný druh míčku – např. kvalitní pěnový.

Přihrávání:

- Žák stojící: přihráváme po zemi po stále stejné trajektorii a zmenšujeme vzdálenost mezi přihrávanými.
- Žák používající vozík (para): přihráváme na místě, postupně za jízdy s využitím asistenta tlačícího vozík až k samostatnému vedení míčku; pomalejší přihrávky po stále stejné trajektorii; používáme jiný druh míčku – např. kvalitní pěnový.
- Žák používající vozík (kvadru): používá elektrický vozík s přídatnou čepelí; používáme jiný druh míčku – např. kvalitní pěnový.

Střelba:

- Používáme jiný typ míčku; střílíme na větší branky s brankářem nebo bez něj; upravujeme vzdálenost od branky; nalezneme nejvhodnější způsob střelby.

Chytání:

- S vozíkem a bez hokejky; s vozíkem a hokejkou; bez vozíku s hokejkou; bez vozíku a bez hokejky.

HÁZENÁ

Házená a miniházená jsou sportovní hry pro dvě sedmičlenná, resp. pětičlenná družstva. Úkolem je vstřelit více gólů do soupeřovy brány, tj. získat více bodů v utkání. Ve školní tělesné výchově upravujeme pravidla podle podmínek školy (počet hráčů na hřišti, velikost hřiště, čas na hru atd.). Možné úpravy pravidel házené s využitím ve školní TV byly publikovány v rámci článku v TVSM (Bělka, Hůlka, Černý, 2008).

Miniházená 4 + 1 ve školní TV – skvělá příležitost ke zvýšení pohybové aktivity mládeže. Tělesná výchova a sport mládeže, roč. 74, č. 5. Praha: FTVS).

Pomůcky:

Gumový míč (např. Molten pro miniházenou), overball, molitanový fotbalový míč, brány na házenou, miniházenou, florbal, švédská bedna, ohraničené žebřiny (jako brána).

Pravidla:

- Bránění – zákaz osobního bránění blíže než 50 cm od hráče s TP.
- Zákaz vstupu hráčů v poli do vymezeného území (brankoviště).
- Jednoúderový dribling.
- 3 kroky s míčem.
- Vymezení prostoru (zóny) pro pohyb hráče na vozíku.
- Využití dvou sportovních vozíků – každý ze soupeřů má v týmu jeden.

Dribling:

- Žák stojící: dribluje podle svých možností – jednoruč, obouruč, přerušovaně, hází míč o zem jednoruč nebo obouruč.
- Žák používající vozík (para): nechá míč v klíně a ovládá vozík; dribluje podle pravidel basketbalu na vozíku – jeden dribling na dva doteky při ovládnutí vozíku.
- Žák používající vozík (kvadru): je tlačěn spolužákem (asistentem) a má balón v klíně; spolužák (asistent) dribluje společně s ním; zatímco je tlačěn, hází míčem střídavě o zem.

Přihrávka a chytání:

- Žák stojící: přihráváme jednoruč vrchem (o zem, vzduchem), začínáme na menší vzdálenost mezi žáky, postupně vzdálenost zvětšujeme.
- Žák používající vozík (para): přihráváme jednoruč vrchem (o zem, vzduchem), začínáme na menší vzdálenost mezi žáky, postupně vzdálenost zvětšujeme, možno použít přihrávky obouruč za hlavou, trčením od prsou.
- Žák používající vozík (kvadru): kutálí míč po zemi nebo kutálí míč z klína; odhazuje míč za pomoci asistenta (spolužáka); používá stojan nebo chytá za pomoci asistenta.

Střelba:

- Používáme především gumové míče.
- Střelba na bránu z různých vzdáleností.
- Podle druhu postižení se snažit dodržovat správnou techniku hodů jednoruč vrchem.

Integrovaná hra:

- Je nutné vysvětlit zjednodušená pravidla miniházené a motivovat všechny hráče.

- V tělocvičně zmenšit hřiště (např. na basketbalové) a počet hráčů 4 + 1 nebo 3 + 1.
- Všichni hráči mohou hrát na vozíku.
- Je-li v poli žák s TP, jeho gól je za 2 body.
 - Nesmí být bráněn dotekem (pouze se stínuje).
 - Před každou střelou svého družstva se musí dotknout alespoň jednou míče.
 - Má-li hráč s TP postiženou HK, musí jej protihráči nechat zpracovat míč.
- Je-li žák s TP v bráně, je možné snížit břevno brány (např. gumou).
 - Hrajeme s gumovým míčem.
 - Hranice brankoviště může být posunuta z 5 m na 6 nebo 7 m, záleží opět na velikosti brány.
- Je-li k dispozici druhý vozík – hráči hrají proti sobě nebo chytají v bráně.
- Další možné kombinace – např. 4 (2 hráči na vozíku, 2 hráči bez vozíku) + 1 (1 brankář bez vozíku, nebo na vozíku) atd.
- Modifikace
 - V družstvu, ve kterém je hráč na vozíku, může být více hráčů.
 - Asistent může pomoci při lokomoci žákovi na vozíku jak v bráně, tak v hracím poli, případně může pomoci při zpracování míče.
 - Různé druhy lokomoce hráčů (chůze).
 - Hraje se opačnou, nepreferovanou rukou – kromě hráče na vozíku.
- Žák s TP dribluje dle svých možností (oběma rukama, přerušovaně, dle pravidel basketbalu na vozíku, nedribluje vůbec, míč ale může mít v držení maximálně 10 sekund).
- Možné modifikace pravidel – žádný hráč nesmí vzít míč žákovi s TP při driblingu.
- Necháme žáka s TP pouze bránit nebo pouze útočit.
- Žák s TP může dělat rozhodčího, trenéra.

5.4 PŘÍKLADY VHODNÝCH AKTIVIT PŘI REALIZACI OBRÁCENÉ INTEGRACE

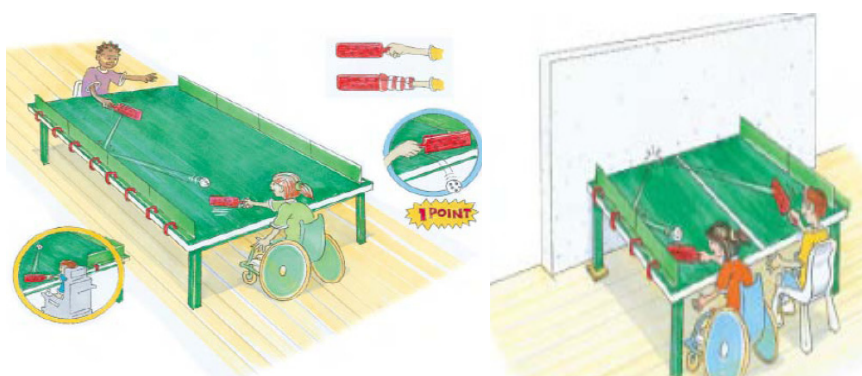
BOCCIA

Boccia je hra podobná hře petangue. Je modifikována pro hráče s těžkým postižením. Hraje se se speciálními koženými míčky s měkkou výplní. Ke hře je potřeba šest červených, šest modrých míčů a jeden bílý míč, tzv. „jack“. Cílem hry je umístit míčky své barvy co nejbližší bílému míči. Míče můžeme k cílovému míčku hodit přímo, nebo k němu můžeme přiblížit míček kontaktem s jiným míčkem. Můžeme také přituknout cílový míček do blízkosti svých míčků či odrazit soupeřův míček dále od cílového. Po skončení směny (vyházení všech obdržovaných míčů oběma stranami) se sčítají všechny míčky, které jsou blíže cílovému míčku než nejbližší míček soupeře. Za každý

takový míč je jeden bod. Pokud jsou dva nejbližší míčky ve stejné vzdálenosti od cílového míče, dostávají obě soupeřící strany po bodu. V soutěžích jednotlivců a družstev dvojic/párů se hrají vždy čtyři směny. V soutěži trojic/týmů se hraje vždy šest směn. Hráči se střídají ve vyhazování cílového míčku („jack“) na hrací plochu v každé směně; hru začíná strana s červenými míčky (o tom, kdo bude mít červené míčky, rozhodne los). V průběhu hry hází míčky ta strana, která má svůj nejbližší míč dále od cílového míče než soupeř. Pokud je po odehrání zápasu stav nerozhodný, hraje se rozhodující směna (tiebreak). **Rozměry hracího pole jsou 6 m × 12,5 m. Povrch musí být rovný a hladký jako například dlážděná nebo dřevěná či umělá podlaha v tělocvičně. Odhodové území je rozděleno do šesti odhodových boxů. Čára ve tvaru písmene „V“ označuje území, kde je v případě dopadu „jacku“ hod neplatný. Středové „X“ označuje polohu, kam umístíme „jacka“ po vyražení z hracího pole.** Výše jsou popsána základní pravidla hry boccia. Principiálně se jedná o cílovou hru a v integrované TV ji můžeme hrát v jakýchkoliv modifikacích (viz obr. X a Y). Můžeme hrát na menším prostoru, trénovat odhod na jakékoli cíle (kužel, kruh, značka na podlaze). Cíle mohou mít podobu písmen nebo čísel a můžeme hry s bocciau použít v rámci výuky mezipředmětových vztahů (sčítání, literatura apod.). (Spurná, Rybová, Ješina, 2010)

POLYBAT

Polybat je sportovní hra podobná stolnímu tenisu modifikovaná pro hráče s těžkým postižením. Polybat se hraje na stole, který je opatřen postranními mantinely. Je možné jej hrát i na jakémkoliv větším stole/desce s postranními mantinely. Ke hře se používá speciálně upravených pálek a florbalového nebo menšího plastového míčku. Cílem hry je vstřelit soupeři gól nebo jej donutit, aby se dopustil nedovolené hry. Nedovolená hra znamená: a) kontakt míče rukou, b) zastavení míčku pálkou či c) přestřelení mantinelů. Hraje se na sety, přičemž jeden set může být 11 nebo 21 bodů. Hráči se na podání střídají po pěti podáních. Polybat se hraje v singlech nebo doublech. Jistou modifikací může být polysquash, kdy využijeme menšího stolu a zdi, o kterou se míček odráží (Spurná, Rybová, Kudláček, 2010).

Polybat a polysquash (Australian Sport Commission, 2008)

SHRNUTÍ

Závěrečná kapitola představuje konkrétní návrhy a postupy při řešení integrované školní TV. Uvádíme zde konkrétní v minulosti realizovaný individuální vzdělávací plán s vhodným formulářem pro využití. Uvádíme výběr některých her a sportovních činností s odkazy na literaturu, která se problematikou zabývá hlouběji. Rozsáhlá závěrečná kapitola je konkrétním pomocníkem pro realizaci integrované výuky s respektem k obecně platným normám a standardům.

LITERATURA

Použitá literatura:

1. BARTOŇOVÁ, R.; JEŠINA, O. 2012. *Individuální vzdělávací plán ve školní tělesné výchově*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
2. BLAHUTKOVÁ, M. 2007. *Psychomotorika*. Brno: Masarykova Univerzita.
3. BLAHUTKOVÁ, M. 2000. *Psychomotorika jako forma psychoprofylaxe*. Brno: Masarykova Univerzita.
4. BLOCK, M. 2007. *A teacher's guide to including students with disabilities in general physical education (4th ed.)*. Maryland: Paul H. Brooks Publishing Co.
5. DOLL-TEPPER, G.; DEPAW, K. P. 1996. Theory and practice of adapted physical activity: Research perspectives. *Sport Science Review. Adapted Physical Activity Quarterly*, 5, s. 1–11.
6. HERMANOVÁ, S. 1994. *Psychomotorické hry*. Praha: Portál.
7. JEŠINA, O. 2011. *Sportovní a soutěživé hry pro školní tělesnou výchovu s žákem s tělesným postižením (DVD)*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
8. JEŠINA, O.; KUDLÁČEK, M. 2009. Modifikace pohybových aktivit pro participaci dětí, žáků a studentů se zdravotním postižením v integrované školní tělesné výchově. *Speciální pedagogika*, 19(3), s. 227–237.
9. JEŠINA, O.; KUDLÁČEK, M. et al. 2011. *Aplikovaná tělesná výchova*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
10. JEŠINA, O.; KUDLÁČEK, MA.; KUDLÁČEK, MI.; BĚLKA, J. 2011. Aplikované sportovní hry pro integrovanou TV. In Ješina, O.; Kudláček, M. et al. *Aplikovaná tělesná výchova*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
11. JUCOVIČOVÁ, D.; ŽÁČKOVÁ, H.; BUDÍKOVÁ, J.; BARTOŠOVÁ, B.; ŠAUEROVÁ, A. 2009. *Individuální vzdělávací plán pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami*. Praha: Graphic Live, spol. s r. o.
12. KAPRÁLEK, K.; BĚLECKÝ, Z. 2004. *Jak napsat a používat individuální vzdělávací program*. Praha: Portál.
13. KUDLÁČEK, M.; JEŠINA, O. 2008. *Integrace žáků s tělesným postižením ve školní tělesné výchově*. Olomouc: UP v Olomouci.

14. SPURNÁ, M.; RYBOVÁ, L.; KUDLÁČEK, M. 2010. Participace žáků s tělesným postižením v integrované školní tělesné výchově. *Aplikované pohybové aktivity v teorii a praxi*, 1(1), s. 33–38. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
15. SPURNÁ, M.; RYBOVÁ, L.; JEŠINA, O. 2009. Využití paralympijského sportu boccia v integrované tělesné výchově. *Tělesná výchova a sport mládeže*, 75(6), s. 18–22.
16. VÁLKOVÁ, H. 2010. Kudy na to? O motorické kompetenci a principech adaptací v APA. *Aplikované pohybové aktivity v teorii a praxi*, 1(2), s. 31–39.
17. VAN COPPENOLLE, H. et al. 2004. CD-ROM „Adapt“ – Společné evropské kurikulum základů aplikovaných pohybových aktivit a sportu osob se zdravotním postižením. THENAPA.

Doporučená literatura:

1. BARTOŇOVÁ, R.; JEŠINA, O. 2012. *Individuální vzdělávací plán ve školní tělesné výchově*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
2. JEŠINA, O. 2011. *Sportovní a soutěživé hry pro školní tělesnou výchovu s žákem s tělesným postižením (DVD)*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
3. JEŠINA, O.; KUDLÁČEK, M. 2009. Modifikace pohybových aktivit pro participaci dětí, žáků a studentů se zdravotním postižením v integrované školní tělesné výchově. *Speciální pedagogika*, 19(3), s. 227-237.

Internetové zdroje:

1. www.apa.upol.cz.

ZÁVĚR

I když předložená metodika pro asistenty pedagogů pro práci se žáky s tělesným postižením v integrovaném školním prostředí neobsahuje zdaleka kompletní informace, pevně doufáme, že právě výše uvedené cílové skupině bude inspirací. Nejen asistenti pedagoga, ale i ostatní pedagogičtí pracovníci ocení přenesené zahraniční zkušenosti, závěry některých teoretických a výzkumných šetření, ale zejména prakticky orientované informace s bezprostředním transferem.

Jak je (doufáme) z textu patrné, nesnažili jsme se ohromit čísly a sofistikovanými abstraktními teoretickými modely. Naší snahou je odborně a fundovaně upozornit na některé problémy a limity integrace ve školní TV. Snažíme se předložit návrhy řešení a podpořit motivované kompetentní pracovníky při jejich práci. Možná se to některým čtenářům zdá málo, ale více než 30 stran textu jsou návody přímo zaměřené na praxi (v podstatě celá kapitola 5). Avšak i v ostatních kapitolách pozorný čtenář zjistí, že pokud popisujeme sportovně-kompenzační pomůcky, rozhodně se nejedná o žádné teoretizování. V některých kapitolách pak nabízíme prakticky orientované programy na podporu začlenění žáka s TP (nejen) do školní TV (viz paralympijský školní den). Velmi zajímavé se pak vnímavějším pedagogům mohou zdát v praxi osvědčené inovativní přístupy pro vytváření IVP a spolupráce s lékařskými pracovníky, SPC, specializovanými pracovišti apod.

Vděčně přijmeme jakoukoliv pomoc či spolupráci z vaší strany při podpoře účasti osob s postižením (včetně tělesného) v pohybových aktivitách. Z tohoto důvodu je také založena Česká asociace aplikovaných pohybových aktivit, určená nejen pro akademické pracovníky, ale zejména pro pedagogy z praxe. Nabízíme možnost účasti na seriálu seminářů Integrace jiná cesta a českých národních konferencí APA. Je možné účastnit se řady praktických workshopů a vzdělávacích seminářů. V neposlední řadě není nikdy pozdě ani na snahu doplnit si stávající vzdělání či jej prohloubit v oblasti aplikovaných pohybových aktivit. Tento obor je nabízen na Fakultě tělesné kultury v rámci celoživotního vzdělávání, ale i jako řádné bakalářské a magisterské studium.

Použitá literatura:

1. BARANOWSKI, T.; BOUCHARD, C., BAR-OR, O. et al. 1994. Assessment, prevalence, and cardiovascular benefits of physical activity and fitness in youth. *Medicine & Science in Sports & Exercise*, 24(6), s. 237–247.
2. BARTOŇOVÁ, R.; JEŠINA, O. 2011. Společně v integrované školní tělesné výchově. *Aplikované pohybové aktivity v teorii a praxi*, 2(1), s. 50–60.
3. BARTOŇOVÁ, R.; JEŠINA, O. 2012. *Individuální vzdělávací plán ve školní tělesné výchově*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
4. BLÁHA, L. 2010. Principy a náměty pro aplikaci vybraných pohybových her s účastníky se zrakovým nebo jiným zdravotním postižením. *Aplikované pohybové aktivity v teorii a praxi* 1(1), s. 17–20.
5. BLOCK, M. 1994. *A teacher's guide to including students with disabilities in general physical education (1st ed.)*. Maryland: Paul H. Brooks Publishing Co.
6. BLOCK, M. 2000. *A teacher's guide to including students with disabilities in general physical education (2nd ed.)*. Maryland: Paul H. Brooks Publishing Co.
7. BLOCK, M. 2007. *A teacher's guide to including students with disabilities in general physical education (4th ed.)*. Maryland: Paul H. Brooks Publishing Co.
8. BROWNSON, R. C.; BAKER, E. A.; HOUSEMANN, R. A.; BRENNAN, L. K.; BACAK, S. J. 2001. Environmental and policy determinants of physical activity in the United States. *American Journal of Public Health*, 91, s. 1995–2003.
9. BROZMANOVÁ, B. et al. 1990. *Ortopedická protetika*. Martin: Osveta.
10. CAMPBELL, S. B. 1995. BEHAVIOR PROBLEMS IN PRESCHOOL CHILDREN: A REVIEW OF RECENT RESEARCH. *THE JOURNAL OF CHILD PSYCHOLOGY AND PSYCHIATRY*, 36(1), S. 113–149.
11. DACHOVSKÁ, P. 2008. *Nové možnosti v protézování dolní končetiny, psychologický a sociální aspekt u pacientů po amputaci dolní končetiny*. Bakalářská práce, Univerzita Palackého v Olomouci, Fakulta tělesné kultury, Olomouc.
12. DOBRÝ, L.; SOUČEK, O. 2003. *Pedagogická kinantropologie 2003*. Praha: Karolinum.
13. DOLL-TEPPER, G.; DEPAW, K. P. 1996. Theory and practice of adapted physical activity: Research perspectives. *Sport Science Review. Adapted Physical Activity Quarterly*, 5, s. 1–11.
14. DOSTÁL, M. 2011. *Zařazení žáka s tělesným postižením do školní tělesné výchovy (pilotní studie)*. Bakalářská práce, Univerzita Palackého v Olomouci, Fakulta tělesné kultury, Olomouc.
15. FILIPEC, J.; DANEŠ, F.; MACHAČ, J.; MEJSTŘÍK, V. 2005. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*. Praha: Academia.
16. FRANTALOVÁ, L. 2005. O sezení. *Vozíčkář*, 14(5), s. 20.
17. FREEDSON, P. S. 1991. Electronic motion sensors and heart rate as measures of physical activity in children. *Journal of School Health*, 61(5), s. 220–223.

18. GÓRNY, M. 2010. Estetika pohybu u dětí se zrakovými vadami. *Tělesná kultura*, 33(1), s. 26–40.
19. HELLISON, D. 1995. *Teaching Responsibility Through Physical Activity*. Champaign: Human Kinetics.
20. HOŠEK, V. 2001. Pohyb kvalitu života. *Psychologie dnes*, 7(6), s. 18.
21. HUMPEL, N.; OWEN, N.; LESLIE, E. 2002. Environmental factors associated with adults' participation in physical activity: A review. *American Journal of Preventive Medicine*, 22, s. 188–199.
22. HUSTON, S. L.; EVENSON, K. R.; BORS, P.; GIZLICE, Z. 2003. Neighborhood environment, access to places for activity, and leisure-time physical activity in a diverse North Carolina population. *American Journal of Health Promotion*, 18, s. 58–69.
23. JANEČKA, Z. 2004. *Úvod do motorické kompetence jinak zrakově disponovaných dětí*. Disertační práce, Univerzita Palackého v Olomouci, Fakulta tělesné kultury, Olomouc.
24. JEONG, M. 2011. Measuring Physical Educators' Teaching Behavior: Process of Developing a Questionnaire. 18th International Symposium of Adapted Physical Activity. *ISAPA Book of Abstract (n. p.)*. Paris: Universita Paris Ouest.
25. JEŠINA, O. 2010. *Vztah žáků romského etnika k tělocvičným aktivitám*. Disertační práce, Univerzita Palackého v Olomouci, Fakulta tělesné kultury, Olomouc.
26. JEŠINA, O. 2011. Determinanty ovlivňující plánování APA ve volném čase. In JEŠINA, O.; HAMŘÍK, Z. et al. *Podpora aplikovaných pohybových aktivit v kontextu volného času*. Olomouc: UP v Olomouci.
27. JEŠINA, O. 2011. *Sportovní a soutěživé hry pro školní tělesnou výchovu s žákem s tělesným postižením (DVD)*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
28. JEŠINA, O.; BARTOŇOVÁ, R.; GEBAUER, A.; RYBOVÁ, L.; KUČERA, M.; VYHLÍDAL, T. 2011. Konzultant aplikovaných pohybových aktivit jako poradenský pracovník pro školní tělesnou výchovu. *Česká kinantropologie*, 15(4), s. 95–106.
29. JEŠINA, O.; KUDLÁČEK, M. 2009. Aplikované pohybové aktivity v integrované školní tělesné výchově I. *Tělesná výchova a sport mládeže*, 75 (2), 15–19.
30. JEŠINA, O.; KUDLÁČEK, M. 2009. Aplikované pohybové aktivity v integrované školní tělesné výchově II. *Tělesná výchova a sport mládeže*, 75 (3), 8–12.
31. JEŠINA, O.; KUDLÁČEK, M. 2009. Modifikace pohybových aktivit pro participaci dětí, žáků a studentů se zdravotním postižením v integrované školní tělesné výchově. *Speciální pedagogika*, 19(3), s. 227–237.
32. JEŠINA, O.; KUDLÁČEK, M. et al. 2011. *Aplikovaná tělesná výchova*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
33. JEŠINA, O.; KUDLÁČEK, M.; JANEČKA, Z.; MACHOVÁ, I.; KUKOLOVÁ, P. 2007. Paralympijský školní den jako prostředek ke vzdělávání v oblasti aplikovaných pohybových aktivit. In Kol. *Aktivně bez bariér* (sborník anotací 3. mezinárodní konference z cyklu Bez bariér). Praha: NRZP ČR.
34. JEŠINA, O.; KUDLÁČEK, MA.; KUDLÁČEK, MI.; BĚLKA, J. 2011. Aplikované sportovní hry pro integrovanou TV. In Ješina, O.; Kudláček, M. et al. *Aplikovaná tělesná výchova*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

35. JEŠINA, O.; HAMŘÍK, Z. et al. 2011. *Podpora aplikovaných pohybových aktivit v kontextu volného času*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
36. JOHNSON, R. T.; JOHNSON, D. W. 1983. Effects of cooperative, competitive, and individualistic learning experiences on social development. *Exceptional Children*, 49(4), s. 323–329.
37. JONÁŠKOVÁ, V. 2004. Protetické pomůcky osob s poruchou mobility. In RENOTIÉROVÁ, M.; LUDÍKOVÁ, L. *Speciální pedagogika* (pp. 241–246). Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
38. JUCOVIČOVÁ, D.; ŽÁČKOVÁ, H.; BUDÍKOVÁ, J.; BARTOŠOVÁ, B.; ŠAUEROVÁ, A. 2009. *Individuální vzdělávací plán pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami*. Praha: Graphic Live, spol. s r. o.
39. KÁBELE, F. 1992. *Sport vozíčkářů*. Praha: Olympia.
40. KAPRÁLEK, K.; BĚLECKÝ, Z. 2004. *Jak napsat a používat individuální vzdělávací program*. Praha: Portál.
41. KASÍKOVÁ, H. 1997. *Kooperativní učení, kooperativní škola*. Praha: Portál.
42. KASSING, G. et al. 2010. *Inclusive recreation: programs and services for diverse populations*. Champaign, IL: Human Kinetics.
43. KING, A. C.; CASTRO, C.; WILCOX, S.; EYLER, A. A.; SALLIS, J. F.; BROWNSON, R. C. 2000. Personal and environmental factors associated with physical inactivity among different racial ethnic groups of US middle-aged and older-aged women. *Health Psychology*, 19, s. 354–364.
44. KLAVINA, A. 2007. *The Effect of Peer Tutoring on Interaction Behaviors in Inclusive Physical Education*. Disertační práce, Latvian Academy of Sport Education, Department of Sport Medicine and Physical Therapy, Riga.
45. KOLISKO, P. 2002. *Cesty zdraví*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
46. KUDLÁČEK, M. 2007. Klasifikace sportovců a kompenzační pomůcky. In KUDLÁČEK, M.; JEŠINA, O.; MACHOVÁ, I.; VÁLEK, J. *Aplikované pohybové aktivity pro osoby s tělesným postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
47. KUDLÁČEK, M.; JEŠINA, O. 2008. *Integrace žáků s tělesným postižením do školní tělesné výchovy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
48. KUDLÁČEK, M.; JEŠINA, O. 2013. *Integrovaná tělesná výchova, rekreace a sport*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
49. KUDLÁČEK, M.; JEŠINA, O.; MACHOVÁ, I.; TRUKSOVÁ, M. 2008. *Paralympijský školní den*. Olomouc: UP v Olomouci.
50. KUDLÁČEK, M.; JEŠINA, O.; MACHOVÁ, I.; VÁLEK, J. 2007. *Aplikované pohybové aktivity pro osoby s tělesným postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
51. KUDLÁČEK, M.; JEŠINA, O.; ŠTĚRBOVÁ, D. 2008. Integrace žáka s tělesným postižením v kontextu školní tělesné výchovy. *Speciální pedagogika*, 18(3), s. 232–239.
52. LIEBERMAN, L. J.; HOUSTON-WILSON, C. 2009. *Strategies for Inclusion: A Handbook for Educators (1st ed.)*. Champaign, IL: Human Kinetics.
53. MATUŠKA, O.; JABLONSKÝ, T. 2010. Východiska inkluzivní didaktiky. In V. LECHTA (ed.). *Základy inkluzivní pedagogiky: dítě s postižením, narušením a ohrožením ve škole* (pp. 120–143). Praha: Portál.

54. MCGHEE, S. A.; GROFF, D. G.; RUSSONIELLO, C. V. 2005. We care too: Providing community based therapeutic recreation serviced for youth with emotional and behavioral disorders. *Therapeutic Recreation Journal*, 39(1), s. 32–46.
55. MICHALÍK, J. 2000. Školská integrace dětí s postižením. Olomouc: UP v Olomouci.
56. MÜLLER, I.; MÜLLEROVÁ, B. 1992. *Stručný přehled léčebné tělesné výchovy v chirurgii, ortopedii a traumatologii*. Brno: Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví v Brně.
57. POLICAR, R. 2010. *Zdravotnická dokumentace v praxi*. Praha: Grada.
58. RIMMER, J. H. 2005. The Conspicuous Absence of People With Disabilities in Public Fitness and Recreation Facilities: Lack of Interest or Lack of Access? *The science of health promotion*, 19(5), s. 327–329.
59. RINK, J. E. 1998. *Teaching physical education for learning*. Boston: McGraw-Hill.
60. RYBOVÁ, L.; JEŠINA, O. 2010. Využití peer tutoringů v prostředí školní tělesné výchovy. *Aplikované pohybové aktivity v teorii a praxi*, 1(1), s. 54–58.
61. RYBOVÁ, L.; KUDLÁČEK, M. 2010. Integrace žáků s tělesným postižením do hodin školní tělesné výchovy. *Studia Sportiva*, 4(1), s. 127–132.
62. SALLIS, J. F.; PATRICK, K. 1994. Physical activity guidelines for adolescents: Consensus statement. *Pediatric Exercise Science*, 6, s. 302–314.
63. SHERRILL, C. 2004. *Adapted physical activity, recreation and sport: Crossdisciplinary and lifespan (6th ed.)*. Boston, MA: WCB/McGraw-Hill.
64. SIGMUND, E.; LOKVENCOVÁ, P.; SIGMUNDOVÁ, D.; TUROŇOVÁ, K.; FRÖMEL, K. 2008. Vztahy mezi pohybovou aktivitou a inaktivitou rodičů a jejich 8–13letých dětí. *Tělesná kultura*, 31(2), s. 89–101.
65. SPURNÁ, M.; RYBOVÁ, L.; JEŠINA, O. 2009. Využití paralympijského sportu boccia v integrované tělesné výchově. *Tělesná výchova a sport mládeže*, 75(6), s. 18–22.
66. SPURNÁ, M.; RYBOVÁ, L.; KUDLÁČEK, M. 2010. Participace žáků s tělesným postižením v integrované školní tělesné výchově. *Aplikované pohybové aktivity v teorii a praxi*, 1(1), s. 33–38. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
67. STAHL, T. A.; RUTTEN, D. N.; NUTBEAM, A. et al. 2001. The importance of the social environment for physically active lifestyle results from an international study. *Social Science Medicine*, 52, s. 1–10.
68. SVENSON, G. R.; HANSON, B. S. 1996. Are peer and social influences important components to include in HIV-STD prevention models? *European Journal of Public Health*, 6(3), s. 203–211.
69. ŠTĚRBOVÁ, D. 2007. *Pohybové aktivity v životě dětí s hluchoslepotou*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
70. TEPLÁ, M.; ŠMEJKALOVÁ, H. 2007. *Základní informace k zajišťování asistenta pedagoga do třídy, v níž je vzděláván žák nebo žáci se zdravotním postižením*. Praha: Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, školské a poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků.
71. TITL, Z. 2010. *Vliv sportovních aktivit u osob s púrazovou amputací (transfemorální) na kvalitu života v kontextu ucelené rehabilitace*. Diplomová práce, Univerzita Palackého v Olomouci, Fakulta tělesné kultury, Olomouc.

72. TOPPING, K. 1998. Peer assessment between students in colleges and universities. *Review of Educational Research*, 68(3), s. 249–276.
73. TROST, S. G.; PATE, R. R.; SAUNDERS, R. et al. 1997. A prospective study of the determinants of physical activity in rural fifth grade children. *Preventive Medicine*, 26, s. 257–263.
74. VÁLKOVÁ, H. 2000. *Skutečnost nebo fikce? Socializace mentálně postižených prostřednictvím pohybových aktivit*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
75. VÁLKOVÁ, H. 2010. Kudy na to? O motorické kompetenci a principech adaptací v APA. *Aplikované pohybové aktivity v teorii a praxi*, 1(2), s. 31–39.
76. VAN COPPENOLLE, H. et al. 2004. CD-ROM „Adapt“ – Společné evropské kurikulum základů aplikovaných pohybových aktivit a sportu osob se zdravotním postižením. THENAPA.
77. VÍTKOVÁ, M.; LECHTA, V. 2010. Realizace inkluzivní edukace. In V. Lechta (Eds.). *Základy inkluzivní pedagogiky: dítě s postižením, narušením a ohrožením ve škole* (pp.168–197). Praha: Portál.
78. VOSS, L. D.; HOSKING, J.; METCALF, B. S.; JEFFERY, A. N.; WILKIN, T. J. 2008. Children from low-income families have less access to sports facilities, but are no less physically active: Cross-sectional study (EarlyBird 35). *Child: Care, Health and Development*, 34(4), s. 470–474.
79. VYHLÍDAL, T.; JEŠINA, O. 2010. Hodnotová orientace dětí s onkologickým onemocněním ve vztahu ke kvalitě života a pohybovým aktivitám. *Tělesná kultura*, 33(3), s. 84–100.

Doporučená literatura:

1. BARTOŇOVÁ, R.; JEŠINA, O. *Individuální vzdělávací plán ve školní tělesné výchově*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012.
2. JEŠINA, O. *Sportovní a soutěživé hry pro školní tělesnou výchovu s žákem s tělesným postižením (DVD)*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011.
3. JEŠINA, O.; KUDLÁČEK, M. Modifikace pohybových aktivit pro participaci dětí, žáků a studentů se zdravotním postižením v integrované školní tělesné výchově. *Speciální pedagogika*, 2009, 19(3), s. 227–237.
4. JEŠINA, O.; KUDLÁČEK, M. et al. *Aplikovaná tělesná výchova*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011.
5. JEŠINA, O.; HAMŘÍK, Z. et al. *Podpora aplikovaných pohybových aktivit v kontextu volného času*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011.
6. KUDLÁČEK, M.; JEŠINA, O. *Integrace žáků s tělesným postižením do školní tělesné výchovy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008.
7. KUDLÁČEK, M.; JEŠINA, O. *Integrovaná tělesná výchova, rekreace a sport*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013.

Internetové zdroje:

1. www.apa.upol.cz.
2. www.msmt.cz.
3. www.nrzp.cz.
4. www.paralympic.org.

O AUTORECH

Mgr. ONDŘEJ JEŠINA, Ph.D.

Autor je dlouholetým vysokoškolským pracovníkem zabývajícím se problematikou pohybových aktivit osob se zdravotním postižením se zaměřením na školní tělesnou výchovu a volnočasové aktivity. Je předsedou České asociace aplikovaných pohybových aktivit (www.caapa.cz) a zároveň vedoucím Centra aplikovaných pohybových aktivit, které realizuje podporu začlenění žáků, ale i dospělých se zdravotním postižením v oblasti pohybových aktivit v praxi. Je autorem řady tematicky zaměřených knih a odborných článků. Jako hlavní řešitel nebo spoluřešitel působil v řadě národních i mezinárodních projektů. Je zakladatelem a hlavním organizátorem národních konferencí zaměřených na problematiku aplikovaných pohybových aktivit a pokračuje v tradici organizování prakticky orientovaných seminářů Integrace jiná cesta. Pravidelně vyučuje v zahraničí, zejména Finsku. Stáže a výuku absolvoval však i v USA, Irsku, Norsku, Turecku, Itálii, Polsku nebo Slovinsku.

Doc. Mgr. MARTIN KUDLÁČEK, Ph.D.

Autor je dlouholetým vysokoškolským pracovníkem zabývajícím se problematikou pohybových aktivit osob s tělesným postižením se zaměřením na integrovanou školní tělesnou výchovu. Svoji disertační práci zaměřenou na postoje v integrované TV absolvoval v USA. Je prezidentem Evropské federace aplikovaných pohybových aktivit a šéfredaktorem časopisu Aplikované pohybové aktivity v teorii a praxi a European Journal of Adapted Physical Activity. Je zakladatelem Centra aplikovaných pohybových aktivit a seminářů Integrace jiná cesta. Je hlavním řešitelem a spoluřešitelem mezinárodních i národních projektů, autorem řady knih, odborných článků v českých i zahraničních periodikách. Pravidelně vyučuje na univerzitách v Belgii, Finsku, Turecku. Zvané přednášky realizoval ale i v Irsku, Polsku, Japonsku.

Mgr. RADKA BARTOŇOVÁ

Autorka pracovala několik let jako asistent pedagoga, koordinátor a hlavní metodik v oblasti integrace žáků s tělesným postižením ve školní TV v rámci aktivit Centra aplikovaných pohybových aktivit. Je hlavním metodikem výuky instruktorů pro lyžování osob s tělesným postižením. Nově je asistentem na katedře aplikovaných pohybových aktivit Fakulty tělesné kultury UP v Olomouci. Absolvovala roční stáž v Belgii, má za sebou i výukovou zkušenost v Turecku.

Ondřej Ješina
Martin Kudláček
Radka Bartoňová

Metodika práce asistenta pedagoga Podpora žáků s tělesným postižením v tělesné výchově

Výkonná redaktorka prof. PaedDr. Libuše Ludíková, CSc.
Odpovědná redaktorka Mgr. Jana Kopečková
Jazyková redaktorka Mgr. Jana Kusá, Ph.D.
Technická redakce Mgr. Petr Jančík
Návrh obálky Zdenka Plocrová
Grafické zpracování obálky Jiří Jurečka

Vydala a vytiskla Univerzita Palackého v Olomouci
Křížkovského 8, 771 47 Olomouc
www.vydavatelstvi.upol.cz
www.e-shop.upol.cz
vup@upol.cz

1. vydání
Olomouc 2015
Ediční řada – Ostatní odborné publikace

ISBN 978-80-244-4597-7

Neprodejná publikace

VUP 2015/0415

Nositel projektu:
UNIVERZITA PALACKÉHO
V OLOMOUCI

Partner projektu:
ČLOVĚK V TÍSNI
O.P.S.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

ISBN 978-80-244-4597-7